a ¶ Cinguli caſus.ſic.ē.ſcenicas.§.ſi.
b ¶ Jnilirico.i.ſclauonia.
c ¶ Recompenſationem.id eſt meritum:vel retributionē
d ¶ Quibus modis naturales ⁊c. hic debet eſſe legitimi efficiuntur.ſed in alia ꝯſti.ī.q̃.mo.nat. effi.ē in lr̃a ſui.et q̃
ti ſunt.vt inſti.de nup.§.fina.
r ¶ Filios.ſcʒ poſtea.
ſ ¶ Suis.id eſt legitimis.
t ¶ Eo.id eſt ideo.
v ¶ Naſci legitimis.i.vt legitimi naſcantur.Azo.

ſit differētia inter hũc ti.⁊ illũ: dicvt in rubrica diximꝰ.
e ¶ Supra.i.p̃ter
f ¶ Cõſtitutiõibꝰ poſitis i.C.de na. li.l.cũ q̃s.et duabꝰ ſeq.ll.

R Ecte.a iuliano. vt ff.de leg.⁊ ſenatuſcõ.l.neq; leges.et.l. nõ poſſũt q̃ ambe ſunt iuliani.Accur.

h ¶ Nature varietatem. natura eni ꝑperat nouas ede re formas. vt.C.ꝺ vet.iu.enu.l.i.§.ſʒ q: et multis vtiẽ nouitatibꝰ.vt.ĩ. de cõſan.et vte.fratri. in prin.col.v.
i ¶ Sufficiat.ſcʒ correctionē.
k ¶ Leges.vt.C de natu.lib.l. cum quis.et.l.nuper.et l.fi.⁊.ē. de inceſt. nup.§.dubitatum ⁊.ē.de triē.⁊ ſemiſ. §.fi.col.iij.
l ¶ Ex his.ſ.que ſtionibus.
m ¶ Moliuntur. loco paſſiui. ⁊ dic i.inducuntur.
n ¶ Corrigimꝰ. id eſt adijcimus ⁊ interpretamur. Azo.
o ¶ Sãcitum. vt C.ꝺ natu. lib.l.cũ quis.
p ¶ Conſternatam. al's compactam. Accurſius.
q ¶ Inſtrumenta.id eſt matrimonium:cum ea fecit interuenientibus inſtrumẽtis in quibus dos et matrimonium conſcribitur. quod eſt neceſſe ad talium filiorum legitimationē qui priꝰ na-

nũ laudabit deũ q̃ hec nos ſancire bene et iuſte illuminauit. Sit ergo pena talia cõmittẽtibus aut ſuſcipiẽtibꝰ iudicibꝰ et cinguli caſus[a] et.x.librarum auri dãnũ. ¶ Glorioſiſſimi igiṫ p̃fecti nr̃orũ ſacrorũ p̃torioꝛuʒ q̃ per oẽm ſubiectã terrã conſiſtũt legẽ hãc cognoſcẽtes ꝓponãt ⁊ ꝑ dyoceſes ſub ſe ꝯſtitutas/⁊ in oĩ italia et libia:⁊ inſulis/et oꝛiẽte/ et quodcũq; in illirico[b] ẽ: ⁊ ſciẽt oẽs quõ eoꝝ curã habemꝰ deo q̃ tanta nob̃ ꝯtulit offerẽtes legẽ q̃ magnã nobis ꝑ eis recõpẽſationẽ[c] dabit dñ̃ talia ꝑ cã ſubiectorum ſalutis ſanciuerimꝰ: ꝓponatur cõſtãtinopolitanis ciuibꝰ nr̃is

¶ Quibꝰ modis naturales filij efficianṫ legitimi[e] et ſui ſupra[f] illos modos q̃ i ſuperioꝛibꝰ cõſtitutionibus[f] continenṫ.

¶ Collatio ſexta.

¶ Cõfectis inſtrumẽtis dotalibꝰ filij naturales ex muliere libera nati efficiunṫ legitimi et ſui etiã ſi poſt cõfectionẽ nulli legitimi patri naſcanṫ:vel naſcãtur ſed moriantur. Ange.

Impera. Ju.au. Jo.pre.pre. ſecũdo exconſuli ⁊ patritio.

R Ecte dictũ eſt a p̃deceſſoꝛibꝰ nr̃is ⁊ añ oẽs a iuliano[g] ſapiẽtiſſimo: q: nulla lex neq; ſenatuſcõſultũ ꝓlatũ in republica romanoꝝ videṫ ad omnes ſufficienṫ ab initio ꝓmulgatũ:ſed multa indigere coꝛrectione: vt ad nature varietatē[h] ⁊ eiꝰ machinationes ſufficiat[i]. Jgiṫ de his q̃ ex naturalibꝰ ad ſuoꝛũ ius ꝑueniũt ⁊ multas et varias ꝯſcripſimꝰ leges[k]. Ex[l] his autem que a natura rerũ ꝑ ſingula moliunṫ[m] inuenientes aliq̃d deeſſe his q̃ iam ſtatuta ſunt hoc in p̃nti coꝛrigimus[n].

¶ Sancitũ[o] nãq; eſt vt ſi quis habẽs mulierẽ puro ſibi affectu ꝯſternatã[p] deĩde filios procreauit: et poſtea ẽt nuptialia fecerit inſtra[q] et legitios ex ea ꝓcreauerit filios[r]: neq; hi qui priꝰ nati ſũt maneãṫ naturales ſʒ ⁊ illi ꝯnumerenṫ ſuis[ſ]:eo[t] q; occaſio oĩno eis ſũt naſci[v] legitimis. ſʒ habuit ẽt iſta lex[x] coꝛrectionẽ:nã q: ſecũdi ⁊ poſt dotẽ nati moꝛtui ſũt: iõ volebant q̃dã[y] nequaq; prioꝛes añ exiſtẽtibꝰ adiuuari: et hoc emẽdauimus[z] et dedimꝰ eis[a] etiã ſic vel ſi moꝛtui ſunt hi q̃ ſecũdi fuerũt frẽs h̃re iura legitia. Jllud q̃ʒ adijciẽtes[b] q̃m̃ et hoc dubitatũ ẽ vt vł ſi aliq̃t filiꝫ poſt dotalia nõ naſcanṫ:attamẽ precedentes licet ante dotalia nati ſunt inter ſuos[d] aſcribi[e] patre quippe ad hoc feſtinante.

¶ Si mater filioꝛũ moꝛiaṫ anteq; m̃rimoniũ cõtrahaṫ:⁊ ꝯficiuntur dotalia inſtrumẽta lʒ pr̃ hoc facere diſpoſuerit nõ ſũt legitimi. Jdẽ ſi mulier nõ ſit m̃rimonio digna/vt q: luxurioſe cũ alio viuebat:vel idem ſi mulier ſe occultauit vt in vxorem duci non poſſet. Ang.

¶ Sed ⁊ aliud[f] q̃ddam tale occurrit: ex hmõi nãq; ꝯſuetudine[g] nati filij erant alicui at ille eos volebat a nobis adinuẽto mõ facere ſuos nuptialiũ ꝯfectiõe documẽtoꝛũ: deliberãte autem hoc p̃re moꝛtua eſt mulier ⁊ ꝯſtõnis eũ deſeruit modus:nõ eni erat ad quã opoꝛteret nuptiale confici documentũ ⁊ naturales manebant filij inuito patre. ¶ Et quiddam etiã[h] tale exoꝛtum eſt apud viros neq; nobis cognitos. pro

x ¶ Jſta lex.ſcʒ ſupra nominata cuʒ quis.
y ¶ Quidã. ſcʒ ſapientes.
z ¶ Emendauimus.ſ.per aliã.l.i eo.ti.de naturalibus liberis.l.nup Accurſius.
a ¶ Eis. ſcʒ nat[is] ante matrimoniũ qui ſui ſunt facti ꝑ matrimonium.
b ¶ Adijcientes. in ea.l.C.nuper.
c ¶ Aliq̃t filij.vt quia vnus tãtum poſtea natꝰ eſt vel nullus.
d ¶ Inter ſuos. id eſt legitimos. Accurſius.
e ¶ Aſcribi.i. cõputari:vł dic aſcribi in teſtamẽto in quo inſtituit ſuos legitimos filios: al's iſti tales agũt querela ⁊ omni auxilio quod competeret his q̃ ab initio legitimi fuiſſent. vt.ē.de inceſt. nup.§. dubitatuʒ. in fi.col.iij.
f ¶ Sed et aliud. hic nota tres queſtiones. vna eſt in hoc.§.ſed et aliud. alia in ſequenti.§. et quidam. tertia in.§. nouimus. quas ſoluit poſtea. i.§.ſi quis vero.
g ¶ Conſuetudine. quã habet ad concubinam.
h ¶ Secundum legẽ.is eſt ſecundus modus querendi vt inferius innuit.vbi dicit ſecundus iſte modꝰ ⁊c.ſm al.vł dic etiam ſm.l. dubium vł dubitatum. Accurſius.

Nouella 74

creauit etenim quidam filios nō legitime et filios q̄dē vltra q̄s[a] diligebat ⁊ legitios ſibi fieri ſm legē volebat. ea aūt[b] que ſunt mulieris nō erāt oīno ſine peccato: neq̄ dignā eā exiſtimauit legitio q̄dā noīe[c] que etiā ſemetipam iniuriauerat. ſufficit ei hoc tm̄[d] dicere. Quapropter ſecūd⁹ iſte modus eſt qui filios grauat. i priori quidem poſt mortem matris: in ſecundo vero per id quod ille peccauit. ¶ Nouim⁹ āt ēt quēdā tertiū modū: pat̄ nāq̄ volebat legitios facere filios ⁊ ad ea q̄ de dotibus ſancita ſunt a nobis[e] reſpiciebat: filij vero ſētiētes qm̄ q̄dā[f] inopinate eueniſſent ad matrē eorū ſ3 vxorē nō legitimā exiſtentē a quodā cognato diuite maligne ſimul et doloſe agētes matrē occultauerūt ne eos facere legitios eēt patri poſſibile ⁊ moriente[f] forte matre mr̄narū rerū fruerēt[g] vſufructu/ hoc qd̄ patrib⁹ dat bn̄faciēs lex[h]. talib⁹[i] itaq̄ reſiſtere artib⁹ legis eſt ꝓpriū ſubtilis[k]/ quā in p̄nti ſancim⁹.

¶ Ubi mr̄imoniū nō pōt cum muliere cōtrahi aliq̄ ex cauſis ſupradictis et filij legitimi et naturales nulli ſupſunt naturales legitiari poſſūt p̄ reſcriptū principis ⁊ patrē q̄ eos in teſtamēto appellando naturales voluerit ſibi effici ſuos legitimos ſucceſſores. Ang.

¶ Si q̄s vero nō habēs filios legitimos naturales aūt tātūmodo ipſos quidem ſuos[l] facere voluerit/ mulierem ꝓ aut nō h3[m] penit⁹: aut nō ſine delicto fit[n]/ aut que non appareat[o] habeat autē[p] ſm quandam legem ad matrimonium prepeditam[q]/ damus ei fiduciam noua quadam et nunc adinuenta a nobis via ad legitimorū ius perducere naturales procul dubio ſuis[r] in talibus caſibus non exiſtētibus filijs. ſicut eni quidam a precedentibus nobis adinuentus modus[ſ] ē qui libertos ad ingenuitatē deducit premandans[t] quidem eos[v] alio quodam actu: et dans eis aureorum ius anulorum: poſtea vero ad ipſam deducēs naturā[x] que ſeruū ⁊ liberū ab initio nō diſcreuit ſed liberā hominis fecit p̄lē: ſic ⁊ nos hūc modū adinuenimus cauſe ⁊ licebit[y] id p̄ri vt[z] in his qui dudū a nobis dicti ſūt[a] modis vl̄ etiā ſi quis alter occurrerit[b] talis: multe nanq̄ ſicut predixim⁹[c] nature[d] ſunt nouitates. ¶ Liceat igitur ſicut prediximus: patri ſi legitimam nō habeat ſobolem filios reſtituere[e] nature[f] ⁊ antiqua ingenuitati ſi ex libera ei fiāt: ⁊ ſuos decetero et ſub poteſtate habere: neq̄ enim a principio qn̄ ſola natura ſanciebat[g] hoīs anteq̄ ſcripte p̄uēirēt leges: fuit q̄dā

a ¶ Ultra q̄s. ſ. dici vel credi poſſit. al. vel dic vltra q̄s. i. valde vel multum.
b ¶ Ea autem. id eſt que ſunt ex officio mulierum exhibendo naturaliter ad procreandum: ſ3 ibat cū alijs.
c ¶ Quodam nomine. ſc3 naturali.
d ¶ Hoctantum. nota aliquid taceri vt maius delictum detur intelligi ineſſe. ſic. ff. ad macedo. l. i. ibi. neq̄ amplius.
e ¶ A nobis. vt C. d̄ natu. lib. l. nuper.
f ¶ Quedam. ſc3 bona. Al.
f ¶ Et moriente. repete ne. Accurſius.
g ¶ Frueretur. ſ. pater.
h ¶ Lex. ſc3 conſtan. vt. C. de bo. mater. l. i. et. C. de bo. que libe. l. cum oportet. §. i.
i ¶ Talibus. datiui caſus ſunt.
k ¶ Subtilis. ſc3 huius quam ⁊c. Accurſius.
l ¶ Ipſos quidē ſuos. i. legitimos. Accurſius.
m ¶ Nō habet penitus. q2 mortua eſt. vt fuit i primo dubio.
n ¶ Sine delicto fit. vt fuit in ſecunda dubitatione. Accurſius.
o ¶ Que non appareat. quia abſcōditur per filios vt fuit i tertio dubio.
p ¶ Habeat aūt. hic repete vel ſi appareat habeat aūt ⁊c. Accurſius
q ¶ Prepeditā. ſc3 mulierem. veluti quia monacha eſt illa facta vnde matrimonium contrahere non poteſt vt. ş. de nup. §. ſm occaſionem. vel hic ſacerdos. vnde neq̄ ipſe poteſt eam habere. vt. ş. quomō oportet epiſ. §. neq̄ autem. col. i.
r ¶ Suis. i. legitimis.
ſ ¶ Adinuentus modus. i. per reſtitutionem nataliū. vt ff. de natali. re. per totum ti.
t ¶ Premandans. i. preconcedens ille modus quēdam honorem quodam alio actu. ſ. per impetrationem et conceſſionem iuris anulorum aureorum: vt ſubijcit hic, et p̄ id eſt dans eis ⁊c. qui modus ſemiplenam ingenuitatē inducit. vt. C. ad le. iuliam miſcellam. l. vna. vnde et patronus eis ſuccedit. vt. ff. de iu. aure. anu. l. pe. ſed reſtitutio natalium plenam tribuit ingenuitatem / nec ſuccedit patronus. vt. ff. de nata. reſt. l. interdum. et caue tibi. quia et hic ſtatim innuitur q̄ ſemper natalium reſtitutionē precedit ius anulorū aure. ibi poſtea vero ⁊c. qd̄ nō puto. nam nullo modo tali iure petitio aureorum anulorum poteſt poſt reſtitutionem natalium peti. vt ff. de nata. reſti. l. ij. et l. iij. et facit ad hoc. j. vt libe. de ce. §. i. et. §. fi. ⁊. j. qui. mo. na. effi. ſui. §. i. colla. vij.

Reſtitutio natalium plena dat ingenuitatem.

v ¶ Eos. id ē premunitores. ⁊ hoc ſi habes eos. ſiue ro habes eis dic vt in glo.
x ¶ Naturā. antiquiſſimam. Accurſius.
y ¶ Et licebit id patri. id eſt naturales efficere legitimos.
z ¶ Ut. id eſt ſicut.
a ¶ Dicti ſūt modis. veluti p̄ oblationem curie. vt in ſi. de here. ab inteſta. §. ij. et in matrimonio. vt. ş. de inceſt. nup. §. dubitatum. ſed hic modus de quo h̄ agitur non eſt per omnia ſimilis: q2 non ibi attenditur ſint alij legitimi vl̄ nō vt. j. qui. mo. na. effi. ſui. §. ſi quis igitur ex qualibet. ſed hic ſic. vt iſto. §. ſi quis vero. et. §. ſeq. et. j. §. liceat.
b ¶ Occurrerit. poſt. Liſtam.
c ¶ Prediximus. vt. ş. eo. in princi. et eſt interpoſitio. Accurſius ſio.
d ¶ Natura. i. natura legitimati.
e ¶ Reſtituere nature. i. iudicabat eos legitimos.
f ¶ Nature. qualiter: dic vt. j. qui. mo. nat. effi. ſui. §. illud ibi hoc agit ⁊c. et. j. proxi.
g ¶ Sanciebat. al's ſciebat.

differentia[a] naturalis atq̃ legitimi[b] ſed antiquis parẽtib⁹ antiqui filij mox[c] vt ꝓcedebant[d] fiebant legitimi. Et ſicut in liberis natura q̄dẽ liberos fecit oẽs[e]: bella[f] vero ſeruitutẽ adinuenerũt. ſic ẽt hic natura q̄dẽ legitimas ꝓduxit[g] ſoboles: attamen ad cõcupiſcentiã diuerſio[h] naturalis eis[i] immiſcuit. tã̄q̃ ergo ſimilib⁹ paſſionib⁹ factis opʒ etiã medelã ex qualitatibus[k] inueniri: illã q̄dem[l] a ꝑdeceſſoribus noſtris: hãc vero[m] a nobis.

Ubi matrimoniũ nõ põt cũ muliere cõtrahi aliqua ex cauſis ſupradictis: ⁊ filij legitimi ⁊ naturales nulli ſupſunt: naturales legitimari pñt per reſcriptũ principis et p̄rem qui eos in teſtõ appellando naturales voluerit ſibi effici ſuos legitimos ſucceſſores. Ange.

Sit igiꝉ licẽtia patri mꝛẽʒ in priori ſtatu relinquenti[n] ſi ex veritate aliquid circa thorũ[o] apparuerit deliq̄iſſe[p] (aliꝉ[q] nãq̃ fieri hoc in talib⁹ caſib⁹ nõ permittimus[r]) ⁊ ſi q̄dã circũuentio[s] ẽ/aut nõ eſt[t]: aut latet[v]/aut aliq̄d ẽt aliud fiat circa eã[y]/aut qḋ ꝓhibeat venire ad viã ducẽtẽ ad dotalia: ẽt ſic ꝓuidere filijs[z] et offerre ipatori ꝑcẽ[a] hoc ipſm dicentẽ: quia vult naturales ſuos filios reſtituere nature ⁊ antique ingenuitati ⁊ legitimoꝝ iuri vt ſub ꝑtãte eius ꝯſiſtãt nichil a legitimis filijs differentes[b]. ⁊ hoc facto exinde filios frui tali[c] ſolacio ⁊ neq̃ fraudare[d] poſſe patrẽ ⁊ celãtes[e] matrẽ: et ius legitimorũ abijcere[f]. vno enim hoc mõ oib⁹ hmõi nature exceſſib⁹ ⁊ adinuẽtionib⁹ in his q̄ legitios nõ hñt filios medemur ita breui ſolacio[g] tñ nature impetum corrigẽtes. Si vero ſolũmodo naturaliũ filiorũ pater hoc q̄dẽ[h] ꝓpter quaſdã fortuitas circũſtantias nõ agat: moriens vero ſub quodã ꝑdictorũ caſuuʒ[i] ſcripſerit teſtamento velle ſibi eos legitimos eẽ filios ſucceſſores: ⁊ huius rei damus licentiã ſupplicantib⁹ tñ ẽt ſic filijs[k] poſt mortẽ patris: ⁊ hoc dicẽtib⁹ ⁊ oſtẽdentibus patris teſtm̃ et heredibus exiſtentibus inquantum pater eos ſcripſerit ⁊ ab imperio hoc ꝑcipientibus[l]: vt in vno eodẽq̃ hoc qḋ agitur ſit donum patris et principis ideſt dicere nature ſimul[m] ⁊ legis. et hoc dicimus nullũ anteriorem legitimum perimentes modum: ſed etiã hunc addentes[n] in quibus illos[o] accipere nõ licet: oĩno enim ſuis[p] exiſtentibus deinde naturalibus ꝓcreatꝭ aut primit⁹ natis nequaq̃ legitioꝝ ius eis adijciꝉ: niſi forſitã[q] ꝑ cõſtitutiões nr̃as q̄ dotaliũ inſtrumentorũ introduxerunt modum.

Liberi omnes erant a pͥncipio

a Differentia. ſcilʒ hominis. Accur.
b Legitimi. ſcilʒ filij.
c Mox. id eſt ſtatim.
d Procedebant. ſcilʒ de vtero.
e Omnes. vnũ eñ gen⁹ hoĩm tñ erat. vt inſti. de liberti. §. i. ⁊ j. qui. mo. na. effi. ſui. §. i. ⁊ ff. de cõdi. indebi. l. ſi id qḋ dominus.
f Bella. q: capti ſerui capientiũ efficiunꝉ. vt inſti. de iure pſo. §. ſerui.
g Produxit. ſcilicet ab initio.
h Diuerſio. vel cõuerſio. vt. j. qui. mo. na. effi. ſui. §. illud.
i Eis. ſcilʒ legitimis.
k Ex qualitatibus. nota ſimilem morbũ exigere ſimilẽ medicinã. ſic C. de epi. ⁊ cleri. l. ſi quenq̃. in fi. ⁊ ff. ad. l. aq̄l. l. illḋ. in fi. ⁊. j. q̄b⁹ mo. na. effi. ſui. §. illud. argu. j. ff. de peñ. l. quedã.
l Illã quidẽ. ſ. medelã manumiſſionẽ. ſ. q̄ etiã veteri iure eſt inducta vt inſti. de liberti. §. i. et ptʒ. ff. d̄ manumiſ. ꝑ to. ti. Uel dic medelã reſtitutionis natalium.
m Hanc vo. ſcʒ medelam que ſeq̄tur. Accur.
n Relinquẽti. i. q: nõ accepit eã in vxorem.
o Thorum. cõcubinatus.
p Deliquiſſe. vt fuit in ſcḋo dubio. s̄. e. §. ⁊ quidã.
q Aliter. interpoſitio eſt.
r Permittim⁹. id eſt nõ permittim⁹ naturales effici legitimos hoc modo niſi in ſubſidium. nam ſi talis eſt mulier quã poſſit cõmode in vxorem habere per matrimonium tñ debent filij legitimari: vt hic dicit.
s Circũuentio eſt. quia eſt turpis vite.
t Non eſt. q: mortua eſt. vt. s̄. eo. §. ſed ⁊ aliud.
v Aut latet. vt. s̄. eo. §. nouimus.
y Circa eã. vt quia alꝭ impeditur eam in vxorem habere propter mulieris vel ſuum ſtatum. vt. j. eo. §. ſi quis vero. Accurſius ſo.

z Filijs. i. licẽtia ſit p̄ri. ⁊ hic ſcipit modus legitimãdi.
a Precẽ. qḋ q̄liter fieri dʒ. dic vt. C. de ꝑci. ipe. offe. l. fi.
b Differẽtes. ſimilis eſt impetratio de ſenatore qui libertam vult accipere. vt. ff. de ritu nup. l. ſi ſenatori. ſic. ff. de his qui no. infa. l. ſolet.
c Tali ſolacio nã legitimi erunt.
d Neq̃ fraudare. hoc eſt dicere ſi filij celantes matrẽ nõ fraudent patrẽ q̄min⁹ faciat eos legitimos: q: inuẽtus eſt mod⁹ quo efficiunꝉ legitimi etiã ſine mr̃onio. neq̃ ob hoc obijciunt filij ius legitimorũ: ſed ſi alio modo velit obijcere: q: expreſſe contradicãt patri hoc p̄ñt. vt. j. q. mo. na. effi. ſui. §. generaliter. col. vij.
e Et celantes. repete neq̃.
f Abijcere. id eſt ſpernere.
g Breui ſolacio. breue eſt ſʒ nõ breue dictũ: vꝉ breue reſpectu maioris tractat⁹. ſic. C. de vſufruc. l. ambiguitatem.
h Hoc quidẽ. ſ. princip̄ẽ nõ adeat ꝓpꝉ circũſtãtiã: vt q: eũ adire nõ põt cũ multis ſit princeps negocijs implicitus. vt. s̄. de appel. §. i. col. iiij.
i Caſuũ. q̄ impediunt eã ad matrimonium.
k Sic filijs. vt diximus in patre s̄. §. i.
l Percipientibus. nota q̄ q̄ confirmat datũ/dat.
m Nature ſimuꝉ idẽ ſi l iudicio vꝉ teſtõ hec eadẽ dicit p̄r ẽt ſi vni filioꝝ tale ꝑbuit teſtimoniũ alijs ꝓdeſt. j. vt li. ma. ⁊ au. §. ad hoc. col. ix.
n Hunc addentes in quibus. q. d. hic modus adijciꝉ alijs modis in illis. ſ. caſib⁹ in quibus ꝑ illos modos accipere non licet: vt quia mater eſt mortua vel latet ſana. vꝉ nõ eſt ſana: vel alꝭ impediꝉ alijs modis. vt. s̄. eo. §. ſi quis vere. et facit. j. qui. mo. natu. effi. ſui. §. generaliter.
o Illos. ſcilʒ modos.
p Suis. reddito rationis.
q Forſitã. hoc ſupfluit. ſic. s̄. de non alie. §. quia vero.

Dat q̄ datũ cõfirmat.

veriſimile. nã conſtat habere locũ alios modos etiã ſi filij legitimi ſint ſiue per matrimoniũ hoc fiat. vt. ſ. de inceſ. nup. §. dubitatũ. ⁊. ſ. de trien. ⁊ ſe. §. fi. col. iij. ſiue ꝑ oblationẽ curie. vt. C. de natu. li. l. legẽ. §. i. ⁊. ĵ. q̃. mo. na. effi. ſui. §. itaqꝫ. ibi: quis igitur ⁊c̃. et. C. de na. li. cõmunium. §. fi.

s ¶ Si abſtinebũt. repete. et ꝓhic eſt ſi abſtinebunt.
t ¶ Sermone. ſ. blando.
v ¶ Eas quas amant. que. i. q: cum eis ꝑ blandiciã non conferũt poſtq̃ꝫ tali detinent furore. vel ſi deeſt non: expone conferunt. i. conſueuerunt conferre. Accur.

a ¶ Ante nos imperatoribus. vt ab anaſtaſio. vt. C. de na. liber. l. iubemꝰ. in fi.
b ¶ Reprehẽdit. dicens vt naturalis nõ adoptet. vt C. de natu. libe. l. legẽ anaſtaſij. §. in poſterũ. que eſt iu ſtiniani.
c ¶ Terminis. i. firmam.
d ¶ Cõſiderauit. ſcilꝫ conſtituere.
e ¶ Excluſa. no. nõ deberet dubiũ reuocari qđ bñ eſt ſemel determiatũ. vt. C. ad le. iul. de adulte. l. gracchꝰ. ⁊. C. de re. credi. l. ſi q̃s. in fi. ⁊. C. de ſũma trini. l. nemo clericus. in prin.
f ¶ Illud quoqꝫ melius. ſ. q̃ꝫ ſi non conſtitueremus.
g ¶ Antiquis. vt ff. de regu. iu. l. nuptias.
h ¶ Nobis. vt. ſ. de nup. §. nuptias
i ¶ Falſatis. totum eſt ſuſpẽſiuũ vſqꝫ illuc exiſtimauimus ⁊c̃.
k ¶ Completa. i. repleta.
l ¶ Eis. ſ. ꝟbis.
m ¶ Finguntur. i. falſa ponuntur.
n ¶ Scdm̃ naturales leges. i. ſm̃ naturalem equitatem facta.
o ¶ Nouimus et enĩ. ſ. eſſe ⁊ ſumus vt ſubijcit ama. ⁊c̃ als nos enim ⁊c̃. ſic. ſ. de trien. et ſe. §. conſideremus. col. iij.

¶ Filius naturalis non legitimat ꝑ adoptionẽ. h. d. Ange.

¶ Et nos nõ latuit q: ẽt adoptionis modus erat antiquitꝰ ab aliquibꝰ ante nos imperatoribus[a] ſup naturales ad legitimos tranſferendos nõ improbabilis eſtimatꝰ. ſed eque pie memorie noſter pater ⁊ conſtitutio ab illo ꝓlata talia reprehẽdit[b]. Manere ergo ⁊ illam i ſuis terminis[c] volumus: quoniam caſtitatem diligẽter cõſiderauit[d] / ⁊ incõpetens eſt que bene excluſa[e] ſunt rurſus ad rẽ publicam reuocare.

¶ Illuſtres et alij ſuperiores matrimoniũ nõ poſſunt ↄtrahere / niſi interueniant dotalia inſtrã: ⁊ ſolẽnitates que ſolent in nuptijs iteruenire. Abiecte vero ꝑſone vt ſunt agricole et milites caligati: abſqꝫ his ſolẽnitatibus matrimoniũ contrahere poſſunt. Ange.

¶ Illud quoqꝫ melius[f] arbitramur cõſtituere competẽter qđ ex plurimo cauſarũ experimento cognouimꝰ. multe q̃dẽ et continue lites nr̃e maieſtati ad opus nos deduxerũt huiuſ legis. Quia enim ⁊ antiquis[g] promulgatũ eſt legibꝰ: ⁊ a nobis[h] ipſis ſunt hec eadẽ cõſtituta: vt ⁊ nuptie extra dotalia documenta ex ſolo affectu valeant ⁊ rate ſint: ſed falſatis[i] cõtractibus nr̃a ex hoc eſt cõpleta[k] reſpublica. nam introeuntes teſtes ſine periculo mẽtiẽtes: q: vir vocabat dominã coherentẽ: et iſta illum ſimiliter nominabat / et ſic eis[l] finguntur[m] mr̃imonia non ꝓveritate ↄfecta: hoc exiſtimauimꝰ oportere ſm̃ naturales[n] diffinire leges. ¶ Nouimus etenĩ[o] ⁊ caſtitatꝭ ſumus amatores ⁊ hoc nr̃is ſancimꝰ ſubiectꝭ. Sed nichil eſt furore amoris vehemẽtius[p] quẽ retiere[q] philoſophie eſt ꝑfecte[r] monẽtis / ⁊ iſilientẽ atqꝫ inherentẽ ↄcupiſcentiam refrenãtis: vt hi q̃ hoc tali detinẽtur ſi abſtinebũt[s] ſermõe[t] ad eas[v] quas amãt que eis nõ per blandimẽta ↄferũt: deniqꝫ intantũ etiã ante nos legiſlatores[x] tales ſcierũt animoꝝ affectꝰ / vt etiã donationes ↄſtãte mr̃imonio ꝓhiberẽt: vt nõ[z] cõcupiſcẽtie magnitudine victi latenter paulatim cõiuges ſemetipſos priuarẽt ſua ſubſtãtia. Hec ergo caſta lege ſancire bene ſe habere credidimꝰ. i maioribꝰ itaqꝫ dignitatibus ⁊ quecũqꝫ vſqꝫ ad nos ⁊ ſenatores et magnificentiſſimos illuſtres[a] neqꝫ fieri[b] hec oĩno patimur: ſꝫ ſit oĩno ⁊ dos ⁊ antenuptialis donatio: ⁊ ad oĩa que[c] hõeſtiora[d] decet noĩa. ¶ Quãtũ vero[e] in militijs honeſtioribus ⁊ negocijs[f] ⁊ oĩno ꝓfeſſionibus dignioribꝰ eſt: ſi voluerit legitie vxori copulari ⁊ nõ facere nuptialia documenta[g] nõ ſic q̃modocũqꝫ ⁊ ſine cautela effuſe ⁊ ſine ꝓbatiõe hoc agãt[h]. ſꝫ veniat ad quandã orõnis domũ ⁊ fateat ſanctiſſime

x ¶ Latores. vt ff. ǒ do. iter vi. ⁊ vx. ꝑ totũ. et maxime l. i. ⁊. l. iij. in pn.
z ¶ Ut non. als deeſt non.
a ¶ Illuſtres. nota ꝙ illuſtres ⁊ ſuperiores vſqꝫ ad pricipẽ debẽt matrimoniũ ↄhere interueniẽte dote et antenup. do. et in ſcriptis: vt h. ⁊. C. de nup. l. imperialis. in fi. i. col. ⁊. ĵ. vt li. ma. ⁊ auc. §. q̃a vero dudũ. col. ix. Itẽ oĩa que honeſti. ⁊c̃. q. d. et oĩa q̃ debẽt eſſe ibi ad tale matrimoniũ cõtrahendũ q̃ deberent: als decẽt hr̃e hõeſtiora noĩa. ſ. illuſtriũ. i. ipſos illuſtres vt ſolẽnitas / et põpe ⁊ gloria q̃ ſolẽt nuptijs interuenire. ⁊ dic breuiter ſenſũ hoꝝ triũ §. q̃ ſunt i dignitate maiori. vt ſenatores et illuſtres / nõ ſine dote ⁊ dõa. ꝓpt nup. ↄhũt matrimoniũ. at q̃ ſũt in militia hõeſtiori: vel in ꝓfeſſione honeſtiore ſi copulantur abſqꝫ documẽtꝭ nuptialibus ad orõnis veniant domũ / ⁊ ſcriptura oĩno cõficiat. abiectis aũt / itẽ militi caligato / itẽ agricolis ſine ſcripto ſꝫ ↄhere: ſꝫ hec nõ ſeruantur forte.
b ¶ Neqꝫ fieri. hoc eſt facere.

p ¶ Vehementiꝰ. no. amorẽ appellari furorẽ vehementẽ vt ſicut furioſus ſe non ſentit: ſic nec amoroſus. eſt etiã ſimilis ebrio. vt inſti. de ſuc. ſub. q̃ fi. ex. §. fi. vñ ꝟſus. Nõ frater fratri cũ furor ille venit. Igneus ille furor neſcit habere modum.
Amor furor vehemẽs dicitur.
q ¶ Retinere. i. refrenare.
r ¶ Perfecte. aduerbium eſt.

c ¶ Que. ſcilicet omnia.
d ¶ Honeſtiora. i. honeſtas perſonas.
e ¶ Quantum vero. nunc de medijs.
f ¶ Et negocijs. i. negociatoribus honeſtioribus.
g ¶ Documenta. quia ſi illa nolunt facere non debẽt ire ad eccleſiam. Accur.
h ¶ Agant. i. accipiant.

illius eccleſie defenſori. ille autem adhibens[a] tres aut quattuor exinde reuerendiſſimorū clericorū atteſtationē cōficiat[b] declarantē q: ſub illa indictione/ſub illo menſe/illa die menſis/illo imperij nr̄i anno: cōſule[c] illo venerūt apud eū in illā orōnis domū ille ⁊ illa/⁊ cōiuncti ſunt alterutri: ⁊ hmōi proteſtationē ſiquidē accipe volūt: aut ambo cōuenientes: aut alteruter eorū ⁊ hoc agāt et ſubſcribāt ei ⁊ ſctiſſime ecclie defenſor ⁊ reliq̄ tres aut quantoſcūq; voluerit: nō tn̄ minus tribus litteris hoc ſignificātib⁹. ¶ Si vero etiā hoc illi nō egerint[d] ille tn̄ talē reponat chartam venerabilis illius eccleſie defenſor in eiuſdē ſanctiſſime ecclie archiuis[e]: hoc eſt vbi venerabilia vaſa ſeruātur predictas ſubſcriptiones habentē: vt reconditū ſit oībus[f] ex hoc munimē[g]. et non aliter videat nuptiali affectu eoſdē cōueniſſe niſi tale aliq̄d agat et oīno[h] ex litteris eā teſtioniū habeat. His ita geſtis/et nuptias ⁊ ex eis ſobolē eſſe legitimā[i]. Hec autē diximus vbi nō dotis aut antenuptialis ſit donatiōis documentū. fidem em̄ in ſolis teſtib⁹ ſuſpectā habētes[j] ad preſentem venim⁹ diſpoſitionē[k]. ¶ Quiſq̄s autē[l] in abiecta degēt vita parue quidē ſubſtātie dn̄s conſiſtēs: in nouiſſima ꝓ vite parte iacēs[m] habeat etiā[n] in his licētiā. Sed neq;[o] agricolas aut milites armatos et q̄s lex caligatos appellat hoc eſt viliores et obſcuriores[p] nō ꝑſcrutamur[q] q̄bus ciuiliū cauſarū ignorātia eſt: ⁊ ſolius circa terrā operatiōis: ⁊ circa bella ꝯcupiſcentie cā eſt ſtudioſa et iuſta ⁊ laudabilis ſicut in vilibus ꝑſonis[r] et in militibus[s] armatis obſcuris ⁊ agricolis licētia ſit eis ⁊ ex non ſcripto cōuenire ⁊ mr̄imonia celebrare iter vtroſq;: ſintq; filij legitimi q̄ patruz aut mediocritatē[t] aut militares[v] aut ruſticas[x] occupatiōes ⁊ ignorātias adiuuant. ¶ Qm̄ autē interpellationibus[y] q̄ a nobis fiūt ſemp omniū aſſidue mulieres audiuimus igemiſcētes ⁊ dicētes: q: quidā earū cōcupiſcētia ducāt in domib⁹ ſuis ſacra tāgētes eloq̄a: aut in orōnis domibus iurātes habituros ſe eas legitimas vxores/taliť eas habētes tpe multo et forte ſuſcipiētes filios. deide dū ſe ſatiauerit earū deſiderio aut extra filios aut cū filijs eas proijciētes de ſuis domib⁹. Iudicauimus etiā hoc oportere ſancire: vt ſi mulier oñdere poterit modis[z] legitimis: q: ſm̄ hanc figuram vir eā acceperit domi vt eā vxorē legitimā haberet/et filiorū legitimorū matrē: nequaq; penit⁹ licētiā eſſe ei hāc de domo ṗter ordinē[a] legꝫ expellere/ſꝫ habere eā legitimā: ⁊ filios ſuos eſſe ei: ⁊ illā ſiquidē indotata ſit noſtre ꝯſtōnis vti bonis[b] quartā[c] ſubſtantie viri ꝑcipiēs ſiue expellatur/ſiue prius moriatur vir nō ꝑſcrutātibus nobis ſiue repudio vtens dimittat eā/ſiue etiā ſine hoc[d] neq; em̄ veriſile eſt eū mittere repudium q̄ ⁊ ipſas nuptias denegat[e]. ſed ſi eā irrōnabiliť

a ¶ Adhibens. ſ. cartam.
b ¶ Conficiat. ſ. defenſor eccleſie.
c ¶ Conſule illo. facit. ff. de accu. libellorū. ⁊ ſ. vt prepo. no. impera. in prin. col. ij.
d ¶ Non egerint. i. non acceperint hmōi ꝓteſtationē viri et vxoris.
e ¶ Archiuis. Dic quot modis accipit: vt dixim⁹ ſ. de defen. ciui. §. precepto.
f ¶ Omnibus. ſ. marito ⁊ vxori ⁊ filijs.
g ¶ Munimē. id eſt probationes.
h ¶ Et oīno. no. ſcripturaꝫ neceſſariā. ſic et alr̄. C. de nō nūe. pecu. l. gn̄aliter. ſed regulariť ꝯtra. vt. C. de pac. l. pactum.
i ¶ Legitimā. ſ. diximus.
i ¶ Habētes. ſcilicet nos.
k ¶ Diſpoſitōeꝫ. ſed hec media via reduciť hodie ad ius tertie: vt ſolo affectu ꝯtrahāt. vt. ī. vt li. ma. ⁊ auic. §. quia vero. q̄ eſt contraria.
l ¶ Quiſq̄s aūt. hic de minimis.
m ¶ Iacēs. ille iacet in vita tota qui hꝫ oīa q̄ exigit vita: ⁊ ille in nouiſſima parte vite qui vix hꝫ quod ſufficit ad vitā. Azo.
n ¶ Etiā in his. i. in mr̄imonijs indulgentiā habeat vt ſine ſcript; poſſit ꝯtrahere matrimonium.
o ¶ Sed neq;. nō ſolū viles. ſed neq; agricolas ⁊c̄.
p ¶ Obſcuriores. pro eodē: ſicut. ff. ď ꝯcu. l. in ꝯcubinatu. in prin. ⁊ C. de nup. l. a caligato.
q ¶ Perſcrutamur. i. non ſeparamus a ṗdictis: q̄a in oībus idē dicim⁹. et videť hic vna negatio abūdare. vt ⁊ ſ. de hcr. ⁊ fal. §. iordinatū. in ṗn. col. i. ⁊ no. q̄ de trib⁹ dicit. §. iſte. ſ. de vilib⁹. Itē de nouo milite cui eſt ſtudiū militie. Itē de ruſtico cui eſt ſtudiū terre/⁊ eſſe dꝫ. vt. C. ď agri. ⁊ ceſi. l. cū ſatis. lib. xi. ⁊ ſic redde hic ſingula ſingulis.
r ¶ Perſonis. ſ. de q̄bus hic primo dixit. Accur.
ſ ¶ In militibus. ſubaudi: ita in militibus ⁊c̄.
t ¶ Mediocritatē. quia parentes erant viles.
v ¶ Militares. quādo milites obſcuri.
x ¶ Ruſticas. q̄n agricole ingratitudo agricolarum. ⁊ ſic pro eodem ſubaudi.
y ¶ Qm̄ autē interpellatiōibus. i. per interpellationes. Accur.
z ¶ Modis legitimis. vt ꝑ duos teſtes. vt. ff. de teſti. l. vbi. vl' ꝑ inſtrm̄ de hoc factū. vt. C. de fide iſtru. l. in exercēdis. vel ꝑ ꝯfeſſionem eius. vel alio modo. vt. ff. de confeſ. l. i.
a ¶ Ṗter ordinē. ordinē v̄t lex. quādo certos enūerat caſus q̄bus lꝫ vxorē dimitteř. vt. ī. vt li. ma. ⁊ auic. §. q: vero. colla. ix. ⁊ C. de nup. l. cōſenſu. Accurſius flo.
b ¶ Bonis. i. beneficijs. Accur.
c ¶ Quartā. hāc quartā ſubſtantie mariti habet vxor in duobus caſib⁹. Prim⁹ quando eā repellit idotatam: vt hic. ⁊ ſ. de rap. §. ſi quis em̄ duxerit. col. iiij. ⁊ C. de repu. l. fi. §. i. Item quando premoriť vir ⁊ vxor ſupſtes eſt inops. vt. ſ. de exhi. et intro. re. §. penul. col. iij. ⁊ hic que quarta hodie ſibi datur ſi habet tres filios vel pauciores: alioquin viri lis. vt. ī. vt li. ma. et auic. §. quia vero dudū. que huic eſt contraria. Accurſius florentinus.
d ¶ Etiam ſine hoc. i. ſine repudio.
e ¶ Denegat. vt. ī. declaratur.

Scriptura i multis neceſſaria eſt.

Quartā ſubſtātie viri q̄nq; hꝫ vxor.

a ¶ Cauſatio. i. erit vxori iuſta cauſatio dimittēdi eum:
b ¶ Conuenerit. ſ. matrimonium. (vt ſubijcit.
c ¶ Rurſus. no. non poſſe aliquē mutare conſiliū in alte
rius iniuriā. ſic. ff. ð regu. iu. l. nemo. ⁊ J. vt lice. ma. ⁊ auie.
§. illud quoq̧. ⁊ C. de nego. geſ. l. ſi. argu. ꝯ. C. de acq̄ren.
poſ. l. fina. §. ſi nau-
tem nec.

naturales dicendi ſint. Sed nonne. ſ. appellauit legitios
nec interuenerat ſcriptura? Rn̄. illud referri ad nuptias
ante hāc. l. ꝯtractas: hoc ad futuras. Uel hic quando bre-
ui tpe tenuit eā. vt. ſ. poſuit. Accurſius.
m ¶ hoc. ſ. vt ſpurij habeantur.

Cōſiliū in alterius damnū mutari nō debet.

Teſtis eſt deus qn̄ iuratur.

d ¶ Eis. ſ. ſecundis filijs. Accur.
e ¶ Quidē deo. no. qn̄ iuratur deum eſſe teſtem. ſic quā do iudex iurat de ne iudicare deus iudex eſt. vt. C. de iura. calū. l. ij. §. ſin autem.
f ¶ proceſſerint. in preteritis. Ac.
g ¶ his legibus. vt ab inteſtato primo loco ſuccedāt. vt inſti. de here. ab inteſ. §. i. Itē in teſtamēto debeāt inſtitui vel exhereda ri. vt inſti. de exhere. libe. in pn̄. ⁊ C. de lib. pre. vel ex here. l. ſi. §. pe.
h ¶ hec fiat. i. ſi cōtrahatur matrimoniū ſine ſcriptis vt ſubijcit.
i ¶ Ab inteſtato. alia enī olim ſunt iſtis largita. vt. ſ. de triē. ⁊ ſe. §. ꝯſideremus. et alit hodie. vt. J. q̄. mo. na. effi. ſui. §. diſcretis ⁊ §. ne igitur: ⁊ ſequenti.
k ¶ potiunt. hoc videt locū hre in medijs q̄ nō ꝯhūt in eccleſia ſolēnit. vt. ſ. nā ſi eſſent de minimis pſit ꝯhere quocūq̧ modo etiā in futuris tēporibus.
l ¶ prohibitis. ſ. iure cognatiōis: vel affinitatis: nō q: de fuerit ſcriptura et nūc naturales dicētur: vt h. ⁊ J. qui. mo. na. effi. ſui. §. ſi. col. vij. Alij ītelligūt h̄ de illis q̄ debent ꝯtriſſe cū ſcriptura ⁊ nō fecerūt vt filij ide nati nec

expellat de domo hoc ipm̄ ſit aduerſus virū iuſta cauſatio[a] et mulier hoc facto repudiū ei mittat ⁊ exigat quartā ſi vxor oſtenſa fuerit extitiſſe: ſz extra dotem cōuenerit[b] iuriurando credēs. quid enim a[..]t aliud que ad dotem nō eſt idonea q̄ꝫ vt ſemetipam cū oī dote ꝯtradat? Sit aūt ⁊ ſoboles legitiā etiā inuito pr̄e. qui enī ad hoc nuptias fecit ⁊ filios ꝓcreauit vt mulier legitimoꝝ ei filiorū fieret mat: nō poteſt ex tali natos germie rurſus[c] vt naturales abijcere: neq̧ quoſdā poſtea forte nuptias poſt mortem vxoris aut repudiū cōtrahēs eos q̄ ex illis naſcunt nuptijs velle habere/eos ſolos eſſe legitimos: niſi eis[d] etiā illi priores fuerint copulati quoꝝ ſitr pat eſt teſte exiſtēte nuptiarū prioꝝ q̄dē[e] deo. ſcdarū aūt lege: eadē nobis lex pro cautela ſit nuptias ꝯtrahentiū ꝓmulgata: ⁊ ſi filij quidē ex talibus ꝓceſſerint[f] nuptijs erunt ſui ⁊ his legibus[g] que ſunt de ſuis poſite fruentur. ¶ Si q̄d autē poſt hec fiat[h] nō tamē ex conſcripta procedat copulatione erunt naturales: et q̄ nobis largita ſunt naturalib⁹ ſiue ex teſtamēto ſiue ab iteſtato[i] potiētur[k]. Eos enī q̄ ſemel ex odibilibus nuptijs nobis et ꝓpterea ꝓhibitis[l] nuptijs ꝓcedunt/ neq̧ naturales vocari: neq̧ participāda eis vlla clemētia eſt: ſed ſit ſuppliciū etiā hoc[m] patrū: vt agnoſcant q: neq̧ q̄cq̧ peccatricis cōcupiſcentie eorū habebunt filij. ¶ Que igitur placuerūt nobis et ad hominū medelam ⁊ nature plenitudinē ꝑ hāc legē ſtatuta ſūt/ tua celſitudo manifeſta faciat vniuerſis ꝓgrāmatib⁹ ꝓpoſitis

ꝑ que oībus lex erit aperta/cognoſcētib⁹ ſcḋm quē circa talia cōuerſent modū: ⁊ noſtrā cōſiderantes ꝓuidētiā: q: oī occupationi alteri eorum vtilitatē preponimus.

¶ Ut hi q̄ obligatas[n] ſe habere ꝓhibēt res minoꝝ/aut obligati ſunt ei ad eoꝝ gubernationē penit⁹ non accedāt. et vt curatores[o] nullo mō ſuſcipiāt ceſſiones aduerſus eos quorū curationem agunt aut egerūt. hec autē[p] gn̄aliter valebunt in oī curatiōe in q̄bus pſonis leges curatores ꝓbent. et de gubernatiōe[q] pecuniarū cōpetētiū eis quoꝝ negocia adminiſtrant: ⁊ quādo eas recōdi aut mutuari oportet: aut ex eis redditus cōparari.

Idem. a. Io. pre. p. ſecundo.

¶ Minoris creditor eius tutelā accipiēs vel curam actione quā in eum habet cadit. Debitor autē ſolutione non liberat: nec ceſſionē actionis ꝯtra minorē ſuſcipere poteſt. Ang.

Omnia q̄dē legiſlatori[r] reipublice i magna cura ſunt: quēadmodum optie ſe habeant et peccādi nichil[ſ] relinquatur. precipue autem inſtrumēta[t] minoꝝ ⁊ que circa eos[v] curatio eſt ſtudioſa[x] eis q̄ proferēdi leges a deo[y] licentiā ꝑceperunt: dicimus autē de eo qui iperat. Multas[z] itaq̧ cauſas audiuimus vbi adminiſtrātib⁹ curatorib⁹ ceſſiones facte ſunt aduerſus miores ſiue ipubere ſiue puberes q̄dē: in ſcḋa tamē etate[a] cōſtitutos. ⁊ moꝝ[b] efficiūtur[c] eoꝝ[d] dn̄i facultatū[e] vt nō exiſtētia forſitan debita

n ¶ Ut hi q̄ obligatas hr̄e ꝓhi. res mio. ⁊c. hec pars exponit. J. vſq̧ ad §. qd ſi quis.
o ¶ Ut curatores hoc expōit. J. §. qd ſi q̄s. vſq̧ ad §. et hec diximus.
p ¶ hec aūt. hoc dicitur. J. eo. §. qm̄.
q ¶ Et de gubernatione. hoc dicit J. eo. §. qm̄.

Omnia legiſlatori. dic q̄ pmo loq̄tur gn̄aliter de q̄libet faciente. l. ſiue ſenatore ſiue ꝓtore: ⁊ de cautela minoꝝ fecit legem. vt ff. ð mio. l. i. Ul' dic q̄ pmo ⁊ poſtea loquit de impatore. et ſic facit tranſitū de ſinglari ad plurale.
ſ ¶ Nichil. i. nulla occaſio.
t ¶ Inſtra. q̄bus cōtinet deberi minorib⁹: vel eꝯ minores ſoluiſſe. inſtra ſcz cuſtodiantur.
v ¶ Eos. ſcilz minores.
x ¶ Studioſa eis repete quēadmodum bene ſe habeant. Azo.
y ¶ A deo. vt. J. ð fide inſtru. §. quia igitur.
z ¶ Multas. h̄ tāgūt de ſecūda parte rubrice.
a ¶ Etate. adulta.
b ¶ Et moꝝ. id ē poſtq̧ ceſſiōes ſūt facte eis.
c ¶ Efficiunt. ſ. curatores.
d ¶ Eorum. ſ. pupillorum.
e ¶ Facultatum. per acceptilationē inſolidum.

a ¶ Subeuntes. reſolue hec et ſequētia participia in verba: vt ſubeūtes. i. ſubeāt. accipiētes. i. accipiant.
b ¶ Eorū. ſ. minorū: hoc eſt dicere contra eos.
c ¶ Que ſunt. ſ. ceſſiones. al's q̄ minores: et eſt plana.
d ¶ Undiq̄. vel qꝛ nullo modo debet: vel qꝛ inutile eſt ꝓ exceptiōis opē qđ idē eſt. vt. ff. de ver. ſig. l. creditores.

ad ea que in hac conſtitutione dicuntur. cum nec tūc hec ꝯſtitutio fuerit cogitata. Itē facile eſt ſibi dicere q̄ ſit creditor vel debitor. vt. j. eo. §. vt autem. excipio autem matrē et auiam. vt. j. vt ſine ꝓhi. ma. cre. et de. in prin. col. vij. qđ eſt pro nobis. quia ſic fuiſſet etiam de teſtamentaria excheptum ſi hoc imperator voluiſſet.

ſubeūtes[a] aut puo ꝑcio ceſſiones accipiētes eorū[b] q̄ ſūt[c] vndiq̄[d] fragiles aut etiā celātes[e] deſuſcepta[f] exiſtētia in minorꝝ reb⁹: et ita ceſſiões accipiētes et ſm mſtas pluresue occaſiones[g]. quid enī hō ad maliciam ſemel dedit⁹ non adinueniat[h] vt minorū rec ꝑiurias faciat? ¶ Hec oīa lege corrigere[i] voluim⁹ et precipue illud vt ſi q̄s obligatū[k] habuerit miorē: aut ei⁹ res hūc nō oīno ad curationē[l] ei⁹ vel ſi a legib⁹ vocet accedere. Quid enī nō agat pro ſe dn̄s eiuſdē[m] exiſtēs: ⁊ aduerſarij rerū detētator nup effect⁹? ꝓpter hoc enī et illud ſancim⁹ vt ſi apertiſſime manifeſtū eſt qꝛ is q̄ ſit adminiſtrator ip̄e eſt iuri minoris obnoxi⁹: neq̄ ipſe curator erit: necubi[n] aut cautionē furet: aut alias ꝓbationes que erāt mioris corrūpat ⁊ curatio fiat ei⁹[o] rerū interitus ꝓpriarum[p]. ¶ Hoc itaq̄ lege acutiſſima colliget: vt null⁹ eorū q̄ obligatas perhibēt habere res defuncti ipſū q̄ minorē et ei⁹[q] res aut etiā q̄ apte obligat⁹ exiſtit ad curationē ei⁹ accedat: neq̄ habeat licētiā tale aliq̄d agere. ¶ Sed et ſi quis iā curā gerēs obligatū[r] ſibi effectū habeat minorē: in ſe forſan hr̄ditate perlata cuiuſpiā q̄ minorē habuit obligatū: aut alia hmōi occaſione non iā ſolū[s] eū eſſe fidelē ad ipuberum aut adoleſcentiū curā: ſed coniūgi tutorē alterū[t] aut curatorem[v]: hoc quidē in plurimis legum caſib⁹[x] inuenim⁹: vt cuſtodiat ille ne fiat aduerſus adoleſcentē aut ei⁹ ſubſtātiā ab eo q̄ eū habet obligatū in medio vlla malignitas: ſed hoc ip̄m obſeruet[y] eiuſq̄ iuſiurādum iurans in ordinatione[z] qꝛ hec cuſtodiet/ etiā eā q̄ ex proditiōe ad curatorē[a] pena eſt reformidans. ¶ Ut aūt nō dem⁹ recuſatiōez oīb⁹ hoīb⁹ tutele vl̄ cure ſi dicant qꝛ oblatas hn̄t res adoleſcētiū[b] aut apte obligati ſūt: ſancim⁹ ſi q̄s dixerit obligatū ſe habere minorē aut ei⁹ res: aut etiā minoris parētes[c]

e ¶ Celātes. i. celant. ⁊ iterum accipientes qđ eſt. j. expone. i. accipiant.
e ¶ Celātes. qꝛ celabāt teſtes q̄ iter fuerunt ſolutiōi facte a parte pupilli
f ¶ Deſuſcepta. id eſt apochas. vt ſ. de eccle. re. imobilium aliena. §. i. apoche aūt ſūt ſcripta in q̄b⁹ cōtinet debitū ſolutū eſſe. vt. ſ. de mā. ꝓn. §. coges. colla. iij. ſm Al. et facit. ſ. đ his qui igre. ad ap. §. pe. col. v.

Apocha q̄d ſit.

g ¶ Occaſiones. ſcꝫ alias q̄s malicioſi hoīes adinueniūt: vt ſubijcit. Accurſius.
h ¶ Adinueniat. no. malicioſum oē malū poſſe cogitare. et maxime officialē aliquē. vt. C. de iure fiſ. l. facultas. i ſi. ⁊. C. đ mā. prin. l. fi. in prin. et ſ. de nup. circa ꝓn. et. §. ſi igit. et. ſ. de exhi. §. illud. ibi et maxime ⁊c.

Malū oē facile malicioſus excogitat.

i ¶ Corrigere volum⁹. qđ facit. j. §. quod ſi quis.
k ¶ Obligatum. pſonali actione. ⁊ ideo aliud eſt ſi rei vē. habet tutor vel curator cōtra minorē vel ecōtra: nam illa nō eſt obligatio. vt inſti. de actio. in prin.
l ¶ Ad curationē. nunq̄d idē in tutela? Rn̄. ſic. qꝛ eadē eſt ratio prohibitionis: ergo idē ius. vt. ff. de v̄bo. obli. l. a titio. in fi. i. rn̄. et dicit. j. §. pxi. ſed et ſi quis. ibi: ſed cōiungi ⁊c. ⁊ colligit. j. vt ſine prohibitione ma. de. ⁊c. in prin. col. vij. ⁊ in nouellis hoc eodem titu. dic ergo curationem in hoc titu. large accipi etiā ꝓ tutela. Itē ſm hoc nunq̄d in quolibet tutore? Quidā dicūt q̄ ſic: quia hic generaliter loquitur. Alij q̄ non. et excipiunt teſtamentarium. qꝛ fides ei⁹ approbata videtur a teſtatore. vt iſti. de ſatiſda. tut. §. i. et C. de epiſ. audi. l. de creationib⁹. et. ff. de cura. furi. l. ſi furioſo. in fi. certe et eadem ratione datum ex inquiſitione/ ⁊ ex certa ſcientia debent approbare. cum ei⁹ fides ſit approbata. vt inſti. de ſatiſda. tu. et cu. §. ij. et ſic in ſolis legitimis et datiuis ſine inquiſitione haberet locum hoc autent. Defendas ergo primam. nec ob. d. iura. quia approbatus videtur quo ad ſatiſdationem euitandam: nō quo

m ¶ Eiuſdem. ſcꝫ pupilli.
n ¶ Necubi. i. nec alicubi.
o ¶ Ei. ſ. pupillo
p ¶ Propriarū. quod facile fieret. vt ar. ff. de car. edi. l. ſed et ſi. in fi.
q ¶ Et eius. ſ. pupilli.
r ¶ Gerens obligatū. loquitur ergo hic. §. in re magni debiti. ſecus in modico debito credo. ar. ff. de tranſac. cum hi. §. modus. ⁊ erit modicū velut dicitur. ff. de dolo. ſi oleum. vel arbitrio iudicis ꝓ ut dicitur. ſ. đ ap. ſcꝫ decem librarū auri. ⁊ in alio debito q̄ tutele: nā impoſſibile eſt quin tutor gerens obligetur ſaltem ad rationem reddēdā. Accurſius.

Tutor obligat ad rōciNia.

s ¶ Iam ſolū. remanet ergo tutor licet deueniat in eū caſum a quo incipere non poteſt. vt ar. inſti. de lega. §. econtrario. ar. contra. ff. ad. l. aquil. l. qui in eum. Accurſius.
t ¶ Alterum. ſi impubes eſt.
v ¶ Curatorem. ſi pubes eſt.
x ¶ Caſibus. q̄ habenti tutorem curator datur: vt ſi legitimus tutor vel teſtamentarius vel datiuus nō ſit idoneus. vt inſti. de cura. §. interdum. ⁊. C. in qui. cau. tu. vel cu. per totum. Accurſius.
y ¶ Obſeruet. ſ. curator adiunctus q̄ nō fiat malignitas et hoc etiā iurabit curator iſte: vt ſubijcit. j. eo. §. fi.
z ¶ In ordinatione. i. cum ordinatur curator.
a ¶ Ad curatorem. vel tutorē ſubaudi: ⁊ eſt pena amiſſionis debiti ſi creditor eſt: vel q̄ ſolutione interim facta non iuuet: ſicut ⁊ q̄ſi in initio hec tacet. vt. j. eo. §. ſi vero tacuerit. vel dic q̄ dicit de pena dupli q̄ erigit ꝑ actionē de rōnib⁹ diſtrahēdis. vt. ff. de tute. ⁊ rō. di. l. ij. §. fina.
b ¶ Adoleſcentiū. al's minorū al's adoleſcentiū.
c ¶ Parentes. et per conſequens ipſos minores: quia ſi filij ergo heredes. vt inſti. de here. quali. ⁊ dif. §. ſui. ⁊ ſi heredes ſunt: ergo obligati in onere hereditario. vt. C. ſi cer. peta. l. i. Accurſius.

mox oſtēdere[a] hoc ipm̄ recuſationis tēpore apud eū qui dedit curatorē ⁊ abſolui/aut ſi incertū[b] eſt hoc prebeat ad ſancta eloquia iuſiurandum: q2 ex veritate obligatū eum ſe habere credens[c] recuſat: ⁊ ſi hoc factū fuerit tutelā non contingere neq3 curā: ſed eū ab ea ꝓcul expelli: ne ex hoc ipſo hoſtem[d] ⁊ nō curatorē adoleſcentulo ꝓbeamus. ¶ Si vero tacuerit in initio hoc ⁊ fact[us] fuerit curator ſciat oī actione aduerſus minorē ſi vera fuerit ſe caſurum[e] ꝓpter hoc ꝙ ex ſtudio aduerſus hanc nr̄am legē firmet[f]. Sed ſi q̄s aperte obligat[us] exiſtēs tacuerit: ſciat etiā iſte q2 ſuſtinebit penā ꝙ non poſſit redhibitionibus[g] aut alijs ſolutionibus[h] debiti ſe miſcere tp̄e curationis forſan arte cōpoſitis[i]. ¶ Ac ſi q̄s (ſicuti dictū eſt) factus curator[k]: deinde minoris quidē res fuerit ꝑſcrutatus[l] et ceſſiones in ſemetipſo aut ꝑ donationē/aut ꝑ vēditionē/aut alio quolibet egerit modo: ſciat oīno īfirmū eſſe qđ ab eo fuerit factum: et neq3 ꝑ ſe: neq3 ꝑ interpoſitam ꝑſonā tale[m] aliqđ agi. ſed vndiq3 inualida hec talia fieri tā q̄ ſi neq3 ab initio fcā fuerit[n]. Manifeſtū eſt nāq3 q2 ſi in talem cogitationē inciderit[o] oīa agi ⁊ diſponi ad interitū ſue anime: ⁊ ad rerū que eius quaſi videtur vtilitatē[p]: et non ſolū donec fuerit curator prohibem[us] eum ab hac huiuſmodi ceſſione: ſed neq3 poſtea gerere[q] concedimus ne forſan hoc cōſiderans[r] abſcōdat[s] rem ⁊ preordinans illud male poſtmodū dū a cura ceſſauerit et latere[t] fecerit qđ maligne egerit forte iā nunc nō curator exiſtēs ceſſionē accipiat ⁊ rem maligne diſponat. tunc enim infirmū eſſe volumus qđ agitur ⁊ nō poſſe vllam actionē valere ceſſam[v] aduerſus eum cuius prius curam adminiſtrauerat: ſed ꝑ nō facto id eſſe et lucrū fieri adoleſcētis: licet hec ceſſio pro veris cauſis facta ſit: non vt remeat rurſus ad eum qui ceſſit tanq̄ ſi nichil quaſi in mediū cōtra legem viſum fuerit actū ſed cadat ab eis[x] que exinde ex hoc ſunt queſita[y] propter trāſgreſſionem noſtre legis ⁊ hoc minorē lucrari. nā ſi non hanc impoſuerimus penam facilia[z] erūt ea que ſunt malignitatis et eum qui ceſſit faciet[a] iterum mouere: et ꝑ mediū[b] ea q̄ ſunt ceſſionis recipiet[c] legē per ſuā malignitatem circunueniens. ¶ Et hec[d] diximus ī oī curatiōe[e]

a ¶ Oſtendere.i.probare per teſtes.
b ¶ Incertum.i.ſi hoc nequit teſtibus cōprobare.
c ¶ Credens.ſecus in ſacramēto teſtis.vt.C.de teſti.l.teſtium.⁊.ſ.de heredi.⁊ fal.§.ſi vero abſunt. Item ſecus qñ eſt ī ſacramēto de re.vt.ff.re⁊ amo.l.marcell[us].ſed in ſacramēto calūnie idē.vt.C.de iura.calū.l.i.in ꝓn. Et ſic no. ꝙ hoc ſacramentū eſt quaſi calūnie. ſicut ⁊ qñ quis iurat ꝙ credit ſe probare falſum.vt.C.de fide inſtru.l.fi.i ꝓin.et quādo vult inuenire pecuniam ſuā in alieno ſolo abſcōditā.vt.ff.ad exhiben.l.theſaurus.
d ¶ Hoſtem.quia cū ſit tutor vel curator quaſi dominus pupilli.vt.ſ.eo.§.i. graue eſſet ei reſiſtere: vel ſub eo litigare: vt h.et ff.de offi.preſi.ſenatuſcōſulto.⁊.C.de iudi.l.apertiſſimi.Accur.
e ¶ Se caſurum. hoc hodie.oli autem ⁊ creditor ⁊ debitor tutor eſſe poterat.vt.C.qui da.tu.vel cura.l.creditorē.ſed ꝑ hanc illa ⁊ oēs ſiles corriguntur.ſi tamē etiā olim erat de magno ꝯtrouerſia poterat ſe excuſare. vt inſti.de excu.tu.§.item propter litem.
f ¶ Firmetur.id eſt firmatus eſt in curia.
g ¶ Redhibitiōibus.ſcilicet ſpecierum cum in ſpecie ſit obligatus.
h ¶ Solutionibus.non ergo tollitur omnis obligatio ſolutione: licet hoc dicatur.vt inſti.qui.mo.tol.obli.in prin. ſed hic ſpeciale.et al's vt.ſ.de trien.⁊ ſe.§.ſtudium vero.
i ¶ Compoſitis.ſ.ſolutionibus.
k ¶ Factus curator.vel tutor.vt ſupra probaui.§.i.
l ¶ Perſcrutatus.i.perquiſierit.
m ¶ Tale aliquid.puta recipere ceſſionem.
n ¶ Facta fuerit.quia ea que ꝯtra hāc vel aliā legē facta ſunt ꝓ infectis habenda ſunt.vt habet.C.de legi.⁊ ſenatuſcō.l.non dubiū.⁊ de ſacroſanc.ec.l.iubem[us].§.ſane.⁊.ſ.de conſti.q̄ ex aſcrip.⁊ libera.in.§.fi.⁊ hoc iure iſto.olim autē hec ceſſio valebat.vt.ff.de reb[us] co.q̄ ſunt.l.nō fit.que eſt ꝯ. ſed corrigitur hic.Accurſius florentinus.
o ¶ Inciderit.vt accipiat ceſſiones cōtra pupillum.
p ¶ Utilitatē.ſibi parandam.et ironice loquitur hic ſm̄ Al.ſicut ⁊ al's.vt.C.de inoffi.teſta.l.fratres.⁊.ff.de dā.infec.l.ex dāni.§.i.ibi: qđ beneficio eius ⁊c̄.
q ¶ Gerere.i.recipere ceſſionem factam.
r ¶ Conſiderās. ſc3 prius: ſic et al's preordinat̄ fraus. vt.ff.de mino.l.iij.§.ſcio.⁊.C.ď agrico.⁊ cenſi.l.quēadmodum.li.xi.
s ¶ Abſcōdat rē. id eſt inſtrumentū ceſſionis.
t ¶ Latere.ſcil3 apochas.
v ¶ Ualere ceſſā. ergo amittit̄ actio l3 fuerit ceſſa non potētiori ⁊ ꝓ e ⁊ in dubitate ſm̄ Azo. Sed certe imo ratione officij maior eſt ad ipm̄ pupilli.vt.ſ.eo.§.i.⁊ officialis dicit̄.vt.ff.de fer.l.ij.ibi: vt officia ⁊c̄. et.C.quā.mulier tu.offi.ī ipſa rubrica.et iō nō debet ei aliquid licere ex ipo officio qđ admīſtrat aſſumere. vt.ff.de ꝯtra.hē.emp.l.nō licet. et.C.de ꝯtrib[us] iu.l.i.in fi. Et ſic no. ꝙ ceſſio non tenet q2 in potentiorem eſt facta et etiā cedēs nō agit.vt.C.ne li.po.l.i.et.C.mā.l.fi.et facit.C.de his q̄ po.no.l.i.in ꝓn.⁊ iſti.de vſufruc.§.itē finit̄. Sz an repeteret ſi ſolueret ꝙ alterius curatoris delicto ſit liberatus? forte nō. vt argu.ff.de cōdi.inde.l.ſi pene.⁊.l.qui exceptionē.
x ¶ Ab eis.ſcil3 debitis.
y ¶ Queſita.ſcil3 debitori minori.
z ¶ Facilia.facilitas eñ venie incentiuum tribuit delinquēdi: vt dicit canō.et econtra pena impoſita minuit maleficia: cū vni[us] pena ſit multo⁊ metus.vt.ff.ad le.aquil.ita vulneratus.in medio.l.⁊.C.ad.l.iul.repe.l.i.Accur.
a ¶ Faciet.ſ.curator.
b ¶ Et per medium.ſ.hunc cedentem.
c ¶ Recipiet.antiquus curator.
d ¶ Et hec.ſ.que dicta ſunt a prin.vſq3 huc.
e ¶ Curatiōe.⁊ in oī tutela.vt.ſ.eo.§.i.notaui.Accur.

Solutiōe quādoq3 nō tollitur.obligatio.

Ceſſio in potētiorē facta non tenet.

a ¶ Adinuenerit. qđ precogitare non poſſumus. vt. ſ. ti. pri. §. ſi qs ſpo nõ habẽs. et in pn. ↄſtõnis illius. Accur.
b ¶ Difficulter. nã q̃ ſe ingerũt ſuſpecti videntur. vt. ff. ad le. corne. de fal. vxori. §. i. ꝛ. ff. de pen. l. q̃ oia. ꝛ hic ſubijcit.
c ¶ Appetibilis. ſ. tutela vel cura.
d ¶ Difficilem. i. laborioſam. ꝛ repete quoniam.
e. ¶ Feneratorũ. neutri generis.
f ¶ Neceſſitatẽ. Quid ergo ſi fecit: nũquid lucrũ erit ſuũ: argu. q nõ. ff. de nego. geſ. l. ſi negocia. argu. contra. ff. de re. iur. ſm naturã. al's. l. act.
g ¶ Feneraſ. hoc locũ habet vbi immobilia habet ex qbus ſufficientem redditũ h₃: alioqn contra. vt. ſ. e. §. q ſi. qui eſt ſ.
h ¶ Sed caute. quid enim ſit caute deponere infe rior titu. innuit. §. ſi qs igit vult ꝛc.
i ¶ Eius. ſcilicet pecunie. al's ẽ eis in litteraꝫ tunc dicas eis. ſ. pupillis et ſic planum eſt.
k ¶ Tutamẽ. i. ſecuritatem.
l ¶ Antiqua. nõ minoꝛ eſt virtus q̃ qrere parta tueri.
m ¶ Mutuauerit qd ergo ſi al's negocietur et ob hoc periculũ accidat? Rñ. non ſpectare ad eum periculũ: hoc tamẽ credo ſi pr pupilli conſueuit negociari. non al's. arg. ff. de vſur. l. qui ſemiſſes. §. fi. ꝛ. ff. de pigno. ac. l. vel vniuerſoꝝ. al's non. vt. ff. de nego. geſ. l. ſi negocia.
n ¶ Inducias. ad collocãdum vt non teneatur reddere rationem de illis duobus menſibus. vt. ff. de admi. tuto. l. tutoꝛ. qui repertoriũ. §. vſure. et ſic nota q imputaſ ei qui ſe poſuit in neceſſitate. vt. ff. qui ſatiſda. cog. l. ſi fideiuſſoꝛ. §. penul. ꝛ de ferijs. l. i. §. ſed ſi ꝑtoꝛ.
o ¶ Periculum. i. caſum etiam fortuitũ: quia culpa preceſſit. vt. ff. cõmo. l. in rebus. circa pñ. al's non tenetur niſi de culpa. vt. C. arbi. tu. l. ij. ꝛ. C. de admi. tuto. l. debitoꝛib.
p ¶ Reponat. vt. C. de admi. tu. l. tutores vel curatores. et hoc ſi eſt magna quãtitas deponenda vbi ſint tutores ſuſpecti. vt. ff. de admini. tuto. l. ita autem. in prin.
q ¶ Ad diſpẽſationẽ. al's ad diſpoſitionẽ.

Imputatur ei q̃ ſe anguſtat.

in quib⁹ oĩno curas aliquoꝝ introducũt leges ꝓdigoꝝ forte aut furioſoꝝ aut amentiũ/aut ſi quid aliud ia₃ lex dixerit: aut ſi quid inopinabile natura adinuenerit[a].

¶ Curatoꝛ pupilli pecuniam mutuare non cogitur: et ſi eam mutuauerit infra duos mẽſes poſt annũ fenerari cogiſ/ꝛ periculũ ꝑtinebit ad eũ. Ang.

¶ Quoniã autẽ videm⁹ curatores q̃cunq₃ dei memoꝛiã habẽt ad curã difficulter[b] accedere. nã plurimis volẽtibus ea q̃ minoꝛum ſunt impie in ſe vertere amabilis eſt res ꝛ appetibilis[c]. videmus autẽ precipue difficilẽ[d] eſſe curatoꝝ cãm ꝓpter feneratoꝝ[e] neceſſitatem[f] ſancimus nullã neceſſitatẽ ex legibus eſſe curatoꝛib⁹ minoꝝ pecunias fenerare[g]: ſed caute[h] reponere ꝛ reſeruare: qm̃ melius eſt eius[i] in antiqs tutamẽ[k] manere q̃ vſurarũ appetitiõe etiã antiqua[l] pecunia cadere/ꝛ periclitari quidẽ curatorem ſi nõ mutuauerit[m]. rurſus autẽ ſi mutuauerit periculũ ſuſtinere fctõ forſan in debitis detrimẽto. Si vero ipſe ſpõte mutuare voluerit ſub obligatiõe forte pignoꝝ aut ſub alijs que putãtur indubitate cautelis: tũc habeat quidẽ duoꝝ menſiũ ꝑ ſingulos annos inducias[n] hoc qđ leges laxamentũ vocãt. ſciant autẽ mutui periculũ[o] oĩno ad ſe venturũ. ¶ Si vero habeat reddit⁹ ſufficiẽtes is cui⁹ cura adminiſtratur: eos expẽdat. Si vero plus ſint q̃ ſufficiat: qđ plus eſt reponat[p]. Ꝙ ſi mobilis forte eius cuius cura adminiſtratur ſubſtãtia eſt: tũc illud ſolũ mutuare curatoꝛ cogaſ quantũ ad diſpenſationẽ[q] ſufficiet[r] adoleſcẽti eiuſq₃ rebus. qđ vero plus eſt caute recõdaſ. Licebit aũt ei cũ omi ſubtilitate ꝑſcrutari ſi aliquoſ forſan inuenire caute potuerit redditus[ſ]: ꝛ comparare minori ex abundãtib⁹ pecunijs modicis functionib⁹ publicis obligatos: vẽditorẽ vero habẽtes idoneũ ꝛ opulẽtos reddit⁹ exiſtẽtes. damus eñ ei licentiã[t] ꝛ hoc agere: ſciẽti q₂ ſi quid hoꝝ neglexerit hmõi emptionis ipſum reſpiciet[v] periculum.

¶ Si pupilli quãtitas ſit modica adeo q ex reddit⁹ pecunie ipſius pupilli paſci nõ poſſit: dꝫ tutoꝛ ꝛ curatoꝛ illud facere qđ in ſuis faceret. nã de hoc faciẽdo ꝑſtat iuramẽtũ. Ang.

¶ Si vero tantũ ſolũmodo ſit minoris aurũ cuius vſure vix eum: ꝛ que eius[x] ſunt paſcere ꝛ aliquã aliã ei ꝑbere vite diſpẽſationem ſufficiat: tunc neceſſitatis[y] ratio nos etiam ad hoc vocat/vt curatores[z] reſpicientes ad eum ita faciant gubernationẽ tanq̃ in ſuis rebus[a]. Etenim volumus[b] dũ celebraſ decretum[c] qđ tradidit[d] curã ei qui ad eam accedit[e] etiam iuſiurandum[f] eum dicere ſacroſancta dei euangelia tangentem: quia per omnem pergens viã vtilitatẽ adoleſcẽtis aget[g].

r ¶ Sufficiet. i. tãtum dabit mutuo cuius vſura ſufficiet adulto ad expẽſas ſue familie.
ſ ¶ Reddit⁹. i. fũdos reddit⁹ afferẽtes. vt. ff. de ad. tut. l. ita autẽ. vel pone ꝓprie. nã et redditus vt predia cenſentur immobilia. vt. ſ. de non alie. §. a leone.
t ¶ Licẽtiã. hoc forte importat neceſſitatem.
v ¶ Reſpiciet. q omne dãnũ qđ ex tali cõparatiõe cõtinget ipſis minoribus reſartiet.
x ¶ Et qui eius. ſc₃ familie. Accur.
y ¶ Neceſſitatiſ. et ſic neceſſitas nõ habet legẽ. ſic. ff. de offi. con. l. i. ꝛ dicit ibi.
z ¶ Curatores. idem enã in tutoribus ſm Jo. nã ſic poniſ in nouel.
a ¶ Reb⁹. ſ. vt totã pecuniã minoris tenẽatur fenerare. Accur.
b ¶ Volum⁹. melius dixiſſet nolumus.
c ¶ Decretum. ſ. iudici̾. vt. C. arbi. tute. l. fi. §. penul.
d ¶ Tradidit. ſ. decretum.
e ¶ Accedit. ſcilꝫ tutori.
f ¶ Iuſiurandũ. hoc generale eſt in omni curatore: vt hic. ꝛ. ſ. e. §. et hoc. olim autem ſolus curatoꝛ furioſi iurabat. vt. C. de cura. fu. l. fi. §. ſin autem.
g ¶ Aget. et tunc ſatiſdat: ıꝛ rem pupilli ſaluam fore niſi ſit teſtamentarius: vel cũ inquiſitione datus. et a preſide vel pretore. aliud ſi a defenſore ciuitatis. vt inſtitu. de ſatiſda. tu. circa prin. ꝛ de atti. tu. §. pe. ante autem adminiſtrare non poteſt quicq̃. vt. C. de tu. vel cu. qui ſatiſ. nõ de.

Redditus inter immobilia nũerantur.

l.i.ꝛ.iiij.ꝛ vlti.ſed ſi cõtra debitorē minoris ageret nec ca= ueret de rato nec iudicatum ſolui.niſi dubiū eſt an ſit tu= tor vel an deſerit.vt.C.de admini.tu.l.vlti.§.defenſionē. ꝛ.l.tutores debita.ꝛ.ff.de admini.tu.l.vulgo.
a ¶Quod tamen.ſ.iuſiurandum. b ¶Eum.ſcʒ cu= ratorem.
c ¶Ordine.nam faciet inuentariū.vt.C.de admi.tu= to.l.tutores.
d ¶Sed cautio nē.ſ.rē pupilli ſal= uam fore niſi teſta mētarius vel cum inquiſitione dat⁹.vt inſti.de ſatiſda. tu.in prin.
e ¶Eas.ſ.res.
f ¶De inſtrumē toꝝ ꝛc̄ Stricte ac= cipit̄ hoc.t.inſtru= mentū .p chartis: al's large.vt.ff.eo. l.i.al's pro inſtru= mēto fundi.vt.ff. de fun.inſtru.l.qſi tum.i.rñ.
g ¶Cautela.cau tela in faciēdo ha= betur.fides poſtq̄ eſt factū:ꝛ duplici ter dicit de fide. Primo qbus iſtru mētis debeatur fi des puat̄ ꝛ publi= cis.ꝛ hoc.J.eo.vſq; ad.§.ſi vero moriā= tur.Scd̄o qualiter fiat vt habeatur fi= des qñ erat in du= biū reuocatum.qḋ fit p cōparationē.

quod tamē[a] nō excipiet eum[b] a ratiocinijs neqꝫ a legis ordi ne[c]: ſed cautionē[d] faciet ad re= rū gubernationē timentē ſem= per circa eas[e] ꝓpter iuſiuran= di memoriā factam. Hec lex a nobis p cautela ſit poſita hoꝝ qui curatoꝛib⁹ indigēt: ſiquidē ꝛ ſi aliq̇d adinuenerimus neqꝫ hac lege cōplecti pigebit: vt p omnia patres coꝝ qui ſibi au= xiliari nequeūt exiſtam⁹. Tua igitur eminentia que viſa ſunt nobis edictis p ꝓuincias qb⁹ prees vtens oibus faciat ma= nifeſta: vt nullū lateat que a no bis pie et pro ſubiectoꝝ proui dentia ſancita ſunt. *Nou. 73.*

¶De inſtrumētoꝝ[f] cautela[g] ꝛ fide: ꝛ primū de depoſito[h] ꝛ de mutuo ꝛ alijs documētis pri= uate q̄dē ſcriptis/habētib⁹ te= ſtes et nō habētibus teſtes. et de inſtrumētis publice confe= ctis[i]. et de collationibus[k] ma= nus proprie ſcripture/ꝛ de ex= poſitis[l] inſtrumētis ab illitera tis aut paucas litteras ſcienti bus: ꝛ de nō ſcriptis[m] cōtracti bus. et de contractibus[n] vſqꝫ ad vnā librā auri: ꝛ de contra= ctibus qui in agris fiunt: ꝛ vt i documētis ꝛ cōtractibus futu ris locum habeat lex.

Idem augu. Iohā. pre. p. ſe= cūdo exconſuli ꝛ patricio.

Nouimus noſtras le= ges[o] que volunt ex collatiōe[p] litterarum fidem dari documentis. et quia[q] quidam imperatorū ſuperexcreſcente iam malicia eorum qui adulte rātur[r] documenta hec talia ꝓ= hibuerunt[ſ]: illud ſtudium fal= ſatoꝛibus eſſe credētes[t]: vt ad immutationē litterarū[v] ſemet= ipſos maxime exercerēt: eo q̄ nichil eſt aliud falſitas niſi ve= ritatis mutatio[x]. Quoniā igit̄[y] in his tempoꝛibus inumeras[z] īuenimus falſitates[a] i iudicijs multꝭ quoꝝ[b] fuim⁹ auditores/ꝛ qḋdā inopinabile ex armenia nobis exoꝛtū ē. Oblato nāqꝫ[c]

ex priuata fieri ſi vis ea vti: nec mirū ſi impatoꝛ nouit vt dicit: q2 oīa ſunt in pectore ſuo.vt.C.de teſta.l.omniū. Itē eſt pater legum.vt.ẜ.de inceſ.nup.§.dubitatum. Itē ipſa anima legum.vt.ẜ.de conſu.in fi.col.iiij.
p ¶Ex collatione.i.comparatione.ideo q2 due ſcripture conferunt̄: vt ſciat̄ an ſint ſimiles vel non.vt.J.eo.§.ſi ve ro nullus hoꝛum.
q ¶Et q2.repete ꝛ nouim⁹ quia ꝛc̄.
r ¶Adulterant̄. nota quē adultera ri documentū. ſic et legē qs adulte= ratur.vt.J.qb.mo.na.effi.ſui.§.cum ſemel.col.vij.
ſ ¶Prohibuert̄. ſcʒ fieri adultera= tiones. vel: dic cō= paratiōes/ ſʒ has ꝯſtōnes non habe mus: immo habe= mus eā que ꝑmit= tit: vt in crimīe fal ſi: etiā ante tēpora iuſtiniani.vt.C.ḋ fal.l.vbi.et nota q̄ tpe iſtoꝝ impera= toꝝ oi collatiōi cre debat̄. hodie vero vna ſemipl̄na col ligit̄ fides.vt.J.eo. §.ſi ṽo moriātur. qñqꝫ etiā non cre= ditur.vt ſi ex vna parte eſt inſtr̄m ꝓ= uatum et teſtes: ex alia ſola collatio diſſilis.vt.J.e.§.ſi ṽo tale aliquid.

vt.J.eo.§.ſi vero moriantur.ꝛ.§.ſeq.vſqꝫ ad.§.opoꝛtet. Ac.
h ¶De depoſito.i.qualiter fiat caute inſtrumentū priua tum ſup cōtractu depoſiti ꝛ mutui ꝛ alijs ꝯtractib⁹.ꝛ hec expediunt̄.J.eo.§.ſi qs.ꝛ.§.ſʒ ꝛ ſi qs.ꝛ.§.ſi tñ.et hec de pri= ma parte rubri.ſcʒ de cautela.et qḋ ſubijcit priuate quidē ſcriptꝭ: caute tranſit ad primū dictū ſcd̄i capituli.ſ.de fide hoc eſt quib⁹ inſtrumentis habeatur fides: et de hoc vſqꝫ ad illum.§.ſi vero moriantur.
i ¶Confectis.hoc expeditur.J.eo.§.ſed ꝛ ſi inſtrumēta.
k ¶Et de collationib⁹.ſ.qualiter probet̄ fides inſtr̄i.hoc expedit̄.J.eo.§.ſi ṽo moriātur.et ſic reſpicit ſcd̄m capitu= lum.ſequētia autē omnia vtrūqꝫ reſpiciunt.
l ¶Et de expoſitis inſtr̄is ab illiteratis.i.de ꝯtrib⁹ cele bratis i ſcriptis ab illiteratis.qḋ expedit̄.J.eo.§.opoꝛtet.
m ¶Et de nō ſcriptis.hoc expeditur.J.eo.§.ꝛ hec dicim⁹.
n ¶Et de cōtractibus.hoc expedit̄.J.e.§.vt autē.
n ¶De contractibus.hoc dicit̄.J.eo.§.hec autem oīa.
o Nouimus noſtras leges.que ſunt vt.C.eo.l. cōparationes.ꝛ.ẜ.de his qui ingre.ad ap. §.illud. Prima cauetur tantū ex publico vl̄ foreñſi fieri cōparationē nō ex priuata niſi ha beat ſubſcriptionē triū teſtiū. Scd̄a dicit et

t ¶Credētes.i.ꝓſumētes ex eo q̄ ꝓus falſum fecerūt.vt arg.ff.de re mili.l.nō oēs.§.a barbaris.et de accu.l.ſi cui. (.§.hiſdem.
v ¶Litterarum.ſ.verarum.Al.
x ¶Mutatio.al's immutatio: ꝛ al's mutatio: ꝛ ſic habes quid ſit falſum: vt h̄.ꝛ.ff.de fal.l.qḋ ſit falſum. Sed ṽitas quid eſt? Rñ.ipſe deus.vñ dicit̄.ego ſum via veritas ꝛ vi ta. veritas ṽo hūana pōt dici noticia certe rei maxime per viſum.vt colligitur inſti.de gradi.cogna.§.hactenus. Falſitas veritatꝭ eſt imu= tatio.
y ¶Qm̄ igit̄.hoc igit̄ determinat̄.J.e.§.i.toi: ꝓpterea ꝛc̄.
z ¶Innumeras.id eſt ſine numero.nam tot erant q̄ dif ficile erat enumerare.
a ¶Falſitates.quas enumerat.
b ¶Quorum.ſ.iudiciorum.
c ¶Oblato nāqꝫ.dic q̄ vtebat̄ quidā charta priuata ſcri pta a te et ꝯ te quā tu abnegas.et adducis aliā quā ꝯſtat te feciſſe q̄ eſt prorſus diſſimilis prime.vñ apparuit ex cō paratiōe te nō ſcripſiſſe ꝑmā.ſʒ teſtes q̄ ſubſcripſerūt pri= me iurauerūt te ſcripſiſſe primā cū alia vice in dubiū reuo caret̄: ꝛ ſic appuit te ſcripſiſſe vtrāqꝫ.ꝛ hec ſcd̄a q̄ erat diſſi milis ꝑme erat de q̄dā cōmutatiōe.i.ꝑmutatiōe.vel dic cō mutatiōe iō dicit: q2 lʒ idē ſcripſerit: tñ ꝯmutatio ē ibi i l̄ris Dic ḡ oblato documēto.ſ.ad ꝯpatōeꝫ: vbi al'i i inſtr̄o dero=

gatur.iō autē in priuato pono:q2 vſq3 ad.§.ſed et ſi inſtru menta: tractat de priuat; tn̄. vt patet ex tenore rubrice.l3 quidā nō intelligētes faciant loqui in publico iſtū caſum
a ¶ Cōmutationis.i.permutationis.
b ¶ Poſtea.ſecus ſi prius fuiſſent inuenti:q2 non fuiſſet facta cōparatio.vt .j.eo §.ſi vero moriant.ſed certe illō loquitur in publica:hoc autē loquitur in priuata.
c ¶ Subdentes'. al's habentes.
d ¶ Inopinabile. repetit inopinabile:vt aſſignet cauſam inopinabilitatis.Accur.
e ¶ Viſe ſunt. ſcilicet prius.
f ¶ Verorū teſtiū. ſc3 qui ſcripſerunt vt dixi.et al's verorum:ꝛ al's eorū.
g ¶ Cū veritate. ſed quomodo ſcit ꝙ hec eſt veritas? Reſpō.q2 fides teſtium eſt cauta vt ſubijcit.j.eo.§.ſiue ro tale.
h ¶ Et hoc.i.iō pono ꝓ cōſtanti ꝙ vere cōcordauerūt ꝛc. ſed alij dicūt et hoc.ſ.factum eſt ꝙ documētū primū ſuſcepit fidē quod ſatis in idē recidit
i ¶ Videmus tamen. licet derogetur per diſſimilitudinē.tamē quandoq3 non debent derogare.
k ¶ Naturam eius.ſ.comparationis huius.
l ¶ Crebro.i.multotiens.
m ¶ Quando.pro quia.
n ¶ Litterarum.ſcilicet verarum.
o ¶ Tempus.id eſt etas que per tempora deſignat.ſic ponitur. š.de mo.§.ordinationem.ibi neq3 enim exonerādū eſt ꝛc.et hoc ſubijcit hic.non eni ꝛc.Vel dic ꝓprie poni. q2 nō ita in hyeme et eſtate quis ſcribit.
p ¶ Qn̄.pro quia. q ¶ Calami.i.pēne.
r ¶ Et inuenim'.q.d.nō poterimus dicere cauſas om̄es ex quibus prouenit diſſimilitudo cum quotidie noue naſcantur.vt hic et.C.de vete.iu.enu.l.i.§.ſed quia.et caue q2 nō ſoluit hic hāc queſtionē.ſed.j.eo.§.ſi vero tale.
Imperiū de celo prouenit. ſ ¶ De celo.imo popul' roman' de terra.vt inſti.de iu.natu.§.ſed quod principi.que eſt contra.ſed deus conſtituit permittendo:et populus dei diſpoſitione.
t ¶ Imponat.ſ.deus per nos:vt hic ſubijcit.nam cor regis in manu dei eſt.vt.C.de ſum.tri.inter claras.
v ¶ Bona.ſc3 duris queſtionibus bonas deus det ſolutiones per os: ſcilicet principis:vt hic.et.C.de preſcrip. lon.temp.l.fi.
x ¶ Aptet.ſ.queſtionibus et negocijs.

y ¶ Propterea.iſtud propterea refert ad ꝓmū.q2 igitur ꝛc.et ad id qō eſt.š.eo.circa prin.qm̄ igit ꝛc.
z ¶ Dare in cōmune.ſ. hanc ſanctionem.vt.j.eo.§.fi.
a ¶ Horum. ſ.depoſitorum. ꝛ quod dicit proſpicere id eſt proſpectum et prouidentiam habere.

cōmutationis[a] documēto ꝛ litteris diſſimilib' iudicatis qm̄ poſtea[b] inuēti ſunt hi q̄ de documēto teſtati ſūt ſubſcriptionem ſubdētes[c] ꝛ eā recognoſcentes fidē ſuſcepit documētū.ꝛ quoddā hic inopinabile[d] occurrit eo ꝙ lr̄e q̄dē ſine fide viſe ſunt[e] l3 examinata reſponſa verorū[f] teſtiū cū veritate[g] cōcordauerūt. et hoc[h] per fidem teſtiū q̄ videt q̄dāmō eē cauta videm'[i] tn̄ naturā[k] ei' crebro[l] egentē rei examinatione qn̄[m] litterarū[n] diſſimilitudinē ſepe q̄dē tp̄s[o] facit:nō ita eni q̄s ſcribit iuuenis et robuſtus ac ſenex et forte tremens:ſepe autē ꝛ lāguor hoc facit:ꝛ quidē hec dicim' qn̄[p] calami[q] ꝛ attramenti imutatio ſimilitudinis ꝑ oīa aufert puritatē:ꝛ nec iuenim'[r] de reliquo dicere quāta natura generans innouat et legiſlatoribus nobis prebet cauſas. ¶ Q2 igit iperiū ꝓpterea de' de celo[ſ] conſtituit vt difficilib' iponat[t] q̄ apud eū ſunt bona[v] ꝛ leges aptet[x] ſm̄ nature varietatē: ꝓpterea[y] exiſtimauimus oportere et hanc ſcribere ſanctionē ꝛ dare in cōe[z] ſubiectis q̄s de' nobis tradidit prius et paulatim ſemꝑ adijciet. Eteni q̄ddā d' depoſito iſcripto dubitatū ꝛ ad ꝯtētionē d'ductū iuenim':ꝛ oportet etiā oīno hoꝝ[a] ꝓſpicere:itaq3 illico nobis eſt a depoſito inchoādum. ¶ Si quis igit vult caute deponere nō ſoli credat accipiētis ſcripture[b] hoc qō etiam in iudicio queſitū eſt: q2 eni nō ꝓfeſſus[c] eſt is q̄ ſcripſiſſe dicebat ſuam eſſe ſcripturā magnū res habuit tumultum/ꝛ ſcribere alia coact' eſt q̄ viſa ſunt veluti ſimilia quidem nō tamē per oīa ſimilia:et quātū ad illā ſcripturā ſine termino[d] cā permanſit: Sed is qui depoſitū dat[e] aduocet etiam teſtes vt poſſibile eſt honeſtos et fidedignos et non minus tribus[f] vt non in ſo

b ¶ Accipientis ſcripture.hic iunge qō eſt.j. ſed is ꝛc.et hoc quod eſt mediu3 eſt quedā interpoſitio.
c ¶ Profeſſus eſt .i. confeſſus.
d ¶ Sine termio. i.ſine deciſione.al. ſed hoc quomodo cum debeat iudex pronunciare de re de q̄ cognouit. vt ff.de iu.l.de qua re Rn̄dēt quidam ꝙ terminū accepit ꝑ alias probatiōes. ſc3 teſtes ꝑ inſtrumenta: et ſic actor obtinuit:nō tamē per ſcripturam. et hoc innuere videt hec littera:ſed hoc nō eſt verum q2 donec ſūt alie probationes non recurritur ad comparationem. vt.j.e.§.ſi vero nullus.tu dic ꝙ accepit terminū quia reus fuit abſolutus actore nō ꝓbāte.vt.C.d' edē. l.qui accuſare.non autem recipit terminū ſm̄ actoris intentionem.hoc eſt ꝑ ſcripturam:vt hic dicitur.
e ¶ Depoſitum dat.improprie ponit dare cū rei depoſite poſſeſſionē et proprietatē retineamus.vt.ff. depoſiti.et licet proprie tunc quando dominiū tranſit.vt inſti.de act. §.ſic itaq3. Item nota ꝙ hic cōſulit lex.ſic.ff.de inoffi.teſt. l.i.et.l.fi.ꝛ de preto.ſti.l.fi. nec eni quis cogitur ſic deponere.vt.j.eo.§.ſi tamē quiſq3.
f ¶ Nō min' trib'.caue tibi quia loquitur i priuata ſcriptura depoſitarij qua cōfitet apud ſe depoſitū eſſe vt patet ex ordine rubrice.š.eo. Item exigunt tres quātum ad hoc vt poſſit fieri comparatio ad probandā vel improbandā ſcripturam depoſitarij : duo tamē ſoli probāt ſcripturam ipſam.vt no.C.eo.comparationes. Item non exigunt ad ſubſtātiā cōtractus id eſt q̄ interfuerint depoſitioni.ſ3 ad comparationē vt dixi.ſed in publicis ſcripturis exigunt tres ad ſubſtantiā cōtractus.vt.j.eo.§.ſed ſi inſtrumenta. et hoc ideo:quia ibi fit cōparatio etiam mortuis teſtibus vt ibidē dicit:hic non ſic vt hoc.§.et ſeq.§. Itē h3 hoc locū cum agit vt ſit in ſcriptis: non al's. vt.j.eo.§. et hoc dicimus. Item hoc locum habet cum contractus excedit libram auri.ſ.vt tres exigātur teſtes in probatione:etiam ſi ſine ſcriptis contrahatur a peritis litterarū.nam ꝛ vbi imperitus contrahit in ſcriptis quinq3 adhibentur.et tabel-

la ſcriptura ⁊ ei⁹ examinatiōe[a] pendam⁹[b]. ſed ſit iudicātibus etiā teſtiū[c] ſolaciū: eteni tales teſtificatiōes ſuſcipim⁹[d] quas pñtes[e] teſtes dicāt: q̄[f] his p̄ſētib⁹ ſubſcripſit q̄ documētū fecit/⁊ hūc[g] nouerūt. Nā ſi inuenerimus ⁊ tales quoſdā teſtes non minus q̄ꝫ tres dignos fide exiſtētes neqꝫ talē interdicimus fidē[h].neqꝫ eni[i] vt abbreuiem⁹ ꝓbatiōes ponim⁹ legē: ſed vt eē eas ⁊ caute faciam⁹[k] ¶ Sed ⁊ ſi quis aut mutui inſtrumētū[l] aut alteri⁹[m] cuiuſpiam[n] faciat ⁊ noluerit hoc in publico confiteri quod et in depoſito diffiniuimus: non ex ipſo videat credibile[o] qđ ſcribat ſup mutuo documētū niſi etiā teſtium habeat pñtiam fidedignorū nō min⁹ triū: vt ſiue veniant ⁊ ꝓprijs ſubſcriptionib⁹ atteſtent[p]: ſiue q̄dā alij teſtificent[q] q̄ꝛ preſentibus eis confectū eſt documētū: fidem[r] cauſa ex vtroqꝫ pcipiat etiā lr̄arum examinatione penit⁹ nō repulſa/ſꝫ ſola nō ſufficiēte: augmēto autē teſtiū ꝯfirmāda. ¶ Si vero tale aliq̄d cōtigerit q̄le in armenia factū eſt[s] ⁊ aliud q̄dē faciebat collatio[t] litterarū aliđ ꝓo teſtimonia: tūc nos q̄dem exiſtimauim⁹ ea q̄ a viua dicū tur voce et cū iureiurādo[v] hec

lio eſt neceſſarius: et ſubſcriptio. vt. j. eo. §. oportet.
a ¶ Examinat: one. i. comparatione.
b ¶ Pendamus. i. demus fidem. Accur.
c ¶ Teſtium. quia ſecurius iudicamus.
d ¶ Suſcipimus. ſcꝫ teſtificationes.
e ¶ Preſens. quā do ſcripſit.
f ¶ Quia. repete vel exprimāt q̄ꝛ his preſentibus cōfeſſus fuit ſe recepiſſe. vt in nouellis. e. ti. et. j. pri. §. et. §. ſi tamen.
g ¶ Et hūc nouerunt. nota q̄ teſtes debent cognoſcere contrahētes. vt. j. eo. §. oportet. et. ſ. de here. et fal. §. ſi vero abſunt. et. C. de teſti. teſtium.

Teſtes debēt cō trahen= tes noſcere.

h ¶ Fidē. ſ. ꝓbamus.
i ¶ Neqꝫ eni. hic reſpōdet tacite obiectioni. Et dicunt q̄dā q̄ per hūc §. corrigit qđ eſt. C. qui po. i pig. l. pe. vbi dicit duos ſufficere ad ꝓbationem priuate ſcripture ſi ꝑſonalis actio moueat. ſi vero hypotheca tres neceſſarij ſunt. et qđ hic dicit: nec eni ⁊c. exponunt. i. non fuit hec cā vt hanc. l. facerem⁹ lꝫ hic abbreuient. ſed fuit cauſa vt caute fierent: nam melius eſt pauca agere caute q̄ꝫ multis intereſſe piculoſe. vt. ſ. de tab. §. i. in fi. col. iiij. et. C. de ve. iur. enu. l. ij. §. deinde. Sed tu dic q̄ non corrigit dicta lex ſcripturas: et loquit hec lex quādo deficientib⁹ alijs ꝓbationibus recurrit ad cōparationē p̄uate ſcripture: ad quā nō poteſt fieri cōparatio niſi tres teſtes ſubſcripſerint: ⁊ preſentes fuerint: vt hic. ⁊. C. e. ꝯparatiōes. et ꝓ hoc facit hec littera: neqꝫ eni ⁊c. et facit. C. de here. qñ. in fi. ⁊ de re. cre. generaliter. Accurſius.
k ¶ Faciamus. ſi ago depoſiti: ⁊ ꝓduco ſcripturā depoſitarij ſiquidē ꝓbo ꝑ duos teſtes ipſum cōtractū ſatis eſt niſi excedat quinquaginta libras auri. q̄ꝛ tunc tres. vt. C. ſi cer. pe. l. fi. ſin autē nullū teſtē habeo de cōtractu: vt q̄ꝛ in ſecreto cōtraxi: ⁊ tunc aut cōfitet ⁊ ſtatim tenetur. vt. C. de non nu. pe. l. generaliter: aut negat ſe ſcripſiſſe: ⁊ tunc oportet probari ꝑ cōparationem ſcripture continentis ſubſcriptionem triū teſtiū. ſed ipa ſcriptura ad quā comparatio fit debet habere teſtes ſubſcriptos. ſoli autem teſtes non probant: q̄ꝛ poſſent errare. Item ſola comparatio non ꝓbat: quia littere poſſunt variari. vt. ſ. eo. in prin.
l ¶ Inſtrumentum. de ſcriptura priuata dicit qua quis cōfitetur ſe mutuū accepiſſe: vl' ex alia cauſa puta emptionis: vel conduc. ſe debere vt ſubijcit: vt patet ex rub. et in nouellis. eo. titu. et hoc idem dixit in depoſito. vt. ſ. pri. §. et hec omnia que dixi ibi fore neceſſaria: ⁊ hic dicas.
m ¶ Alterius. ſcꝫ vt permutationis.
n ¶ Cuiuſpiam. ſcꝫ contractus.
o ¶ Credibile. vt fiat comparatio ex ea. vt in fi. hui⁹ §.
p ¶ Atteſtentur. ſi litterati fuerint.
q ¶ Teſtificentur. qñ fuerunt illiterati. vt. ſ. e. §. oportet.

et ſic nota q̄ ſufficit alterū iſtorū: vel q̄ ſubſcripſerint: vel q̄ non: dū modo iurent q̄ eis preſentibus eſt factum: ⁊ ſic eſt contra. C. eo. comparationes. vbi dicit eſſe neceſſariū ſemꝑ teſtes ſubſcripſiſſe. Sed quidā dicūt eā per hāc corrigi. Uel dici poteſt q̄ hic loquit qñ improbat priuata ſcriptura: ibi qñ iprobatio fit ex priuata ſcriptura. vnde maior exigitur ſolēnitas ibi q̄ꝫ hic.
r ¶ Cauſa. cauſā vocat ratione q̄re debetur vt ex cauſa mutui vel emptionis vel ſimili que accipiet fidē id eſt apparebit vera vt ſic poſſit debitor cōueniri duobus interuenientibus. ſ. teſtib⁹ trib⁹ ⁊ examinatione. i. cōparatione ſubſequente vt ſubijcit: quo facto i mutuo poſt biēniū preiudicat. vt. C. de non nu. pe. in cōtractibus. in prin. in ſoluto poſt. xxx. dies. vt. C. e. l. i ꝯtrib⁹. §. ſup. l dote ſm ſtatuta tpa. vt. j. de tē. nō ſolu. pe. ſuper do. §. i. col. vij. in alijs ſtatum ſibi preiudicat vt. C. de nō nu. pe. l. generaliter. ⁊. ff. de proba. cū de indebito. §. fi. Item no. ex hoc. §. q̄ non fit comparatio ex priuata ſcriptura niſi teſtes ſuperſint. ſecus in publica. vt. j. eo. §. ſi vero moriant. Item nota q̄ augmētū teſtiū ideo fit vt cōparatio fieri poſſit, non vt ipſi ꝓbent contractum: q̄ꝛ tunc duo ſufficerent: vt diximus. ſ. eo. §. ſed is.

Cōparatio ex priuata ſcriptura qñ fit

ſ ¶ Factum eſt. vt narrauit. ſ. eo. §. i.
t ¶ Collatio litterarū. inducta vt deroget p̄uatis lr̄is. teſtes vero inducebant ad ꝓbandū priuatam ſcripturam: nā ſi eſſet publica quid opus eſſet teſtibus: et ita a prin. titu. vſqꝫ ad. §. ſed et ſi inſtrumenta. loquitur de priuatis ſcripturis tantum. vt patet ex tenore rubri.
v ¶ Cū iureiurādo. quod pri⁹ debēt facere teſtes. vt. C. de teſti. l. iuriſiurādi. Itē caue tibi: quia tā ſcriptura q̄ reprobatur q̄ꝫ que ad reprobandū inducitur ambe ſunt priuate. Item nota q̄ ex hoc colligunt quidam vt hodie ſemper plus credatur voci viue q̄ꝫ mortue: et ſic corrigitur ſm eos. C. eo. in exercendis. ſed certe hic loquitur quando ex vna parte eſt inſtrumentū cui volebat derogari: ⁊ teſtes q̄ ꝓ inſtrumēto teſtificabant: ex alia vero pte ſola collatiōis diſſimilitudo. vñ nō ſola vox viua: ſꝫ cū inſtrumēto iuncta vincit vocē mortuā: ⁊ etiā plus eſt: q̄ꝛ ſcriptura q̄ vincitur eſt p̄uata. Itē caue tibi q̄ꝛ hec inſtrumēta non ꝯdicūt ſibi in ſn̄ia ſed diuerſa ſūt: nā primū dicit te aliquid michi debere: et dico ad te ſcriptū. ⁊ tu ꝓfers aliud in quo continet de ꝑmutatiōe vel aliq̄ alio qđ cum alio feciſti: qđ ego confiteor te feciſſe: et hoc ſecundū ſit diſſimile prio in lr̄is: ꝓinde videt ac ſi non ſit verū qđ cōtra te induco: ſed falſum: vnde melius diceret hec littera plus voci viue credi q̄ꝫ diſſimilitudini q̄ īducit ꝑ mortuā vocē. i. ꝑ ſcripturā. Ex predictis patet q̄ nō plus voci viue q̄ꝫ mortue ſit credendū: ſed equaliter duob⁹ teſtibus ⁊ inſtro. vt. C. eo. in exercen.

Uoci viue an plus q̄ꝫ mortue credēdū ſit.

digniora fide ꝙ̄ ſcripturam ipſam ſm̄ ſe ſubſiſtere: veruntamen ſit hoc iudicātꝫ prudētie[a] ſimul atqꝫ religiōis vt veracibꝰ[b] potiꝰ ꝑ talibꝰ credat. ꝛ nos quidē ſm̄ hūc modū exiſtimauimus oportere probari fidelia documenta. ❡ Si tñ quiſqꝫ aut deponēs aut mutuans aut aliter cōtrahēs ꝯtētꝰ ſit ſcriptura[c] ſola eiꝰ cū quo cōtrahit: in ipſo erit vt ſciat qꝛ in illiꝰ fide totū ipſe ſuſpēdit: ꝛ quidē quātū ex ſcriptura nō ſufficiēs[d] videbit fides: niſi ſm̄ noſtrā legē adijciat documēto credulitas[e]: aut preſentia teſtiū[f] corā quibꝰ ꝯtractꝰ eſt factꝰ: aut forſan nouiſſimū eiꝰ rei refugiū inuenerit[g]. dicimꝰ aūt quod ex iureiurādo eſt: nā nō infirmamꝰ quod factū eſt. nā falſitates ꝛ[h] īmutatiōes metuētes et nudis eis exiſtētibꝰ nō credētes[i] hmōi ſubtilitatē cauſe addimus nō vt credētes priuemꝰ fide ſua circa amicos ſed vt quātū poſſibile eſt ꝛ perfidiā ꝛ negationē[k] multis reconuincamus modis.

❡ Notariꝰ anteꝙ̄ in inſtrumēto ſui nois faciat mentionē in ſubſcriptione ſcribat nomina teſtiū ꝛ iudex aduertere debet ſimilitudinē et diſſimilitudinē litterarum: et etiam ſignum tabellionis. h. d. Ang.

❡ Sed et ſi inſtrumēta[l] publice cōfecta ſint licet tabellionū habeāt ſupplemētū: adijciat[m] et eis anteꝙ̄ ꝯpleant ſicut dictū eſt[n] teſtiū ex ſcripto preſentia.

❡ Oportet[o] aūt iudicātes ꝛ ſi q̄ ſigna inuenerit aſcripta chartis et hec requirere ꝛ legere niti. Plurima nāqꝫ nouimꝰ ꝛ ex illis apparuiſſe/ et nō facile fidem ex lr̄arū aliarum[p] collatione recipere propter dudum dictasq̄[q] a nobis cauſas.

❡ Si teſtes publici inſtrumēti ſūt

dis. ſed quattuor teſtes vincerent inſtrumētū quod dicerēt alr̄ rem ꝓceſſiſſe ꝙ̄ ſcriptū ſit. vt. C. de ꝓba. l. cū precibꝰ. non autē tres: qꝛ tabellio vicē teſtis vnius obtinere videtur ſm̄ quoſdā. vt. ff. de teſta. l. dominiꝰ. ꝛ hoc directo. ꝑ obliquum autē etiā duo vincunt. vt. C. de contrahen. ſtipu. l. pe. in fi. vel ibi loquitur priuata ſcriptura que vincit: in caſu tamen non recipitur ꝓbatio contra ſcripturam qꝛ iuris ꝛ de iure eſt preſumptio. vt. C. arbi. tu. l. fi. e contra ſcriptura vicit vocē viuā: qꝛ in multis caſibꝰ res acta ꝑ ſcripturā valet ꝛ ꝓbatur nō per teſtes vt ꝑ hās. ll. probat. vt C. ſi mi. ſe ma. di. l. ſi alteriꝰ. ꝛ de nō nume. pe. l. generaliter. et de teſtibus l. teſtium. et qui teſta. fa. poſ. hac conſultiſſima. et. ff. de ꝓba. cenſus. et. C. de iure emphi. l. i. et. C. de ſa. ſan. eccle. aut. hoc ius porrectum. ꝛ. j. de equa. do. §. quia vero. col. vij.

a ❡ Prudētie. qꝛ poſſet apparere magna diſſimilitudo et rōne eiꝰ ipſi etiā teſtes eſſent ſuſpecti. vnde iudex hoc cōſiderat. vt hic. et. ff. de teſti. l. iij. ibi: tu magis ꝛc.

b ❡ Veracibꝰ. i. que ſibi videt inter ſcripturā ꝛ teſtes.

c ❡ Scriptura ſola. ſine teſtibꝰ facta.

d ❡ Non ſufficiens. hoc intellige qñ ſuam abnegat eſſe depoſitariꝰ. alr̄ ſufficit. vt. ff. de proba. cū de indebito §. fi.

e ❡ Credulitas. ſ. teſtium ſubſcribentium.

f ❡ Teſtiū. ſ. non ſubſcribentiū. vt. ſ. §. ſed et ſi quis. et ꝯtrā ibi poſitū ex. l. C. eo. cōparationes. ſolue vt ibi mō diximꝰ.

g ❡ Inuenerit. alr̄ eſt inueniatur. et alr̄ inuenerit. ſ. ſcripturā ipſam. et alr̄ inueniet. ꝛ quod de iureiurando dicit. dic ſm̄ al. ꝙ ꝑs pti defert qꝛ tenet vel recipere vel referre. vt ff. de iureiu. manif. ſte. et. l. iij. §. ait pretor, vel iuſte recuſare. vt. ff. de re. cre. l. generaliter. §. ſin autē. Vel dic veriꝰ ꝙ loquit de iureiurando a iudice delato. hec enī ſcriptura licꝫ priuata inducit aliquam cōiecturā. vt hic. et. C. de ꝓba. l. inſtrumēta. q̄ eſt ſemiplena ꝓbatio et ſic deferre pōt ſacramentū et debet. vt. C. de re. cre. l. in bonefidei. et. ff. de iureiur. admonēdi. nec videat hoc durū quaſi quilibꝫ poſſet aliquā ſcripturā cōfingere: vt ſic ei deferat ſacramētū ꝓpter timorē falſi quē incurreret. Itē ꝓpter alias multas lr̄as aduerſarij q̄ poſſent cōparari. Itē et qꝛ quilibet nō ſcit ſcribere. immo pauci reſpectu eorū qui ignorant. cū pro pluribus lex facta ſit. vt. ff. de leg. et ſe. nam ad ea. Item et quia magis deferretur reo ꝙ̄ actori cum ipſe ſue ſcripture vel ſui facti melius nouerit veritatem. vt. ff. de iureiur. l. iuſiurādum et ad pecunias. ꝛ quia reus eſt fauorabilior. vt. ff. de re. iur. l. fauorabiliores.

h ❡ Et. pro id eſt.

i ❡ Credentes. id eſt mutuantes.

k ❡ Et negationem. ſcꝫ veritatis. ex hoc no. ꝙ predicta loci habēt quādo priuatā ſcripturā quā induco abnegat aduerſarius. alr̄ ſufficeret cū cā. vt C. de nō nume. pecu. l. generaliter.

l ❡ Inſtrumēta. nūc facit tranſitū ad publica inſtrumenta. vt patet ex rub.

m ❡ Adijciat. i. tabelliones ſcribant noīa teſtiū in fine inſtrumēti anteꝙ̄ cōpleāt. i. ſubſcribāt ipſi et nomē ſuum apponāt. ſm̄ Jo. licꝫ in antiquis inſtrumentis in pn̄. apponant. quod hic reprobat. ꝛ hec noīa teſtiū ſm̄ diuerſas terras diuerſimode ponuntur. nam alicubi dicitur teſtes interfuerūt titiꝰ ꝛc. alibi ſigna manu talis ꝛc. vt florentie. ꝛ ꝓut cuilibet placet coaptare. hoc tamē ſeruet tabellio ꝙ ſemper ſeruet eandem formam in ſubſcriptione in vno inſtrumento [illegible] alijs vt cōparatio fieri poſſit cum opus erit. vt. j. eo. §. ſi vero nullus. Item nunquid triū teſtiū exigit numerus? Reſpon. non. vt ff. de teſti. vbi. et eſt ratio: quia tabellio eſt de numero teſtium. vt. ff. de teſti. domitius. Item nunquid ſufficit eos debere eē preſentes an rogati? Rñ. nō. vt. ff. eo. ad fidē. niſi in caſibus quattuor: vt in ſolutione: ꝛ in ſolutionis confeſſione: et in teſtamento: et in repudio. vt. C. de teſti. l. teſtiū. ꝛ. j. de teſti. §. et licet: in prin. et in fi. et. ff. de repu. nullum. Alij dicunt ꝙ in obligationibus cōtractis in ſcriptis exiguntur rogati non alr̄. vt ex predicto §. et licet. alij dicūt ꝙ ſemper hodie debent rogari per dictū §.

Teſtes an debeant eſſe rogati.

n ❡ Sicut dictum eſt. ſcilicet de preſentia circa priuatam ſcripturam tantum. vt. ſ. §. proxi. et §. ſed et ſi quis. ꝛ §. ſed is. Accurſius.

o ❡ Oportet. poſſet hic §. intelligi in priuata ſcriptura: ſꝫ veriꝰ eſt vt in publica loquatur: vt ſit coniuncta materia: et quod dicit ſigna: id eſt dicere manu tabellionis: vt in nouellis: vel aliud ſimile ſignum: vt crucis. vt. j. de teſti. §. i. Vel dic quaſdam notas quas faciunt quidam tabelliones que tamen nichil ſignificant ſed ad comparationes faciūt vt hic: et quod dicit legere huiuſmodi ſigna dic. i. colligere et notare. vnde verſus. Fur aurū: virgo flores: mare nauita: libros Clericꝰ. equiuoce ſingula quiſqꝫ legit. et nota ꝙ inepte tranſit ad cōparationem.

p ❡ Aliarum. alr̄ alienarum. ſ. ꝑ hmōi figuras.

q ❡ Dictas. vt. ſ. eo. §. i. ibi: non enim ita.

a ¶ Abſint.ita ꝙ non poſſunt inueniri.
b ¶ Inuenire.quia infirmi ſunt teſtes.
c ¶ Pro ſe.al's ꝑ ſe.i.ſine inſt̃o.al's ꝓ ſe ſine teſtib⁹ viuētib⁹.qḋ exponūt q̃dā in publico inſt̃o dicentes ꝙ priuato nõ habet fides niſi fuerit approbatū etiā ſi appareat non viciatū in ſua figura:vt hic colligunt a 𝔷uo ſenſu. ſ; ſec⁹ in publico:q: illud ꝑ ſe patet et ꝓbat. Alij dicūt ꝙ etiam p̃uato credit̃ habēti ſubſcriptionem triū teſtiū ſicut publico.et qḋ hic dicit ordinant ita:ſi quidez publice ſit cõfectū neq; tabellio ſupeſt quaten⁹ teſtimoniū perhibeat ꝓ ſe.i.pro inſtrumēto:vel ꝑ tabellionē vel teſtes. nec ob. C. de teſt. oĩbus.quia h̄ ſubaudit̃ quaſi teſtioniū.vt.C.de fideicõ.l.fi. Tu dic retēta ſecūda opiniõe nõ ſubaudiri q̃ſi.ꝛ dic ꝓ ſe.i.ꝓ facto ſuo.nā quilibet teſtis fert teſtimonium ꝓ facto ſuo.i.pro viſu vel auditu ſuo.ſic tabellio. vt. C. de falſis. ſi quis decurio.ꝛ.j. eo.§.in his.nõ autem in cauſa cui⁹ proficuum et damnum ad eum pertinet.vt.ff.q̃n ap.ſit l.i.§.in propria.

mortui vel abſentes vel al's de facili haberi nõ poſſunt:nec ēt tabellio: tūc ad ꝯparationē ipſius venit̃:ꝑſtito primo ſacramēto ꝑ petentē ꝯparationem fieri/ ꝙ nõ malignitat; cā: nec aliqua arte ductus comparationem petit. Ange.

¶ Si vero moriant̃ oēs teſtes aut forſan abſint[a] aut aliter nõ facile ſit fidē ex teſtiū ſubſcriptiõib⁹ iuenire[b]: neq; tabellio ſupeſt qui ꝯpleuit:ſiquidē publice ſit ꝯfectū quaten⁹ teſtioniū perhibeat ꝓ ſe[c] aut nõ eſt i ciuitate[d]:ſ; neceſſe ē oĩno collationē litterarū ſuppletiones eorū[e] q̇ ſubſcripſerint aſſumere[f] tūc ꝯpetēs eſt ꝓperare q̇dē ad cõparationes: neq; eñi cas modis oĩbus interdicim⁹/ per oēm aūt[g] ſubtilitatē ꝓcedere[h] et oĩno ſi putauerit eis[i] iudex oportere credi ēt iuſiurandum inijcere ꝓferenti[k]:q: nichil maligni cõſci⁹ in eo qḋ a ſe ꝓfert nec quādā artē circa collationē fieri ꝑparās ſic vtit̃ eo q̃tenus neq; perimat̃ quicq;[l] oĩno ꝛ ꝑ oĩa munitio i reb⁹[m] fiat.

¶ Ex hoc.§.habes quō et q̃liter:ꝛ quo ordine ꝓcedat̃ ad cõparationē inſtrumenti publici ſcripti per diſcipulum tabellionis vel ipſum tabellionem. Ange.

¶ In his ꝟo q̃ conficiunt̃ publice documētis ſi tabellio venerit ꝛ teſtioniū ꝓhibuerit cū iureiurādo: ſiq̇dē nõ ꝑ ſe ſcripſerit[n] ſed ꝑ aliū[o] miniſtrātē ſibi ꝛ ille ſiuiuit[p] ſiq̇dē poſſibile oĩno eſt eū venire et nulla cauſa ꝓhibet ei⁹ aduētū egritudo fortevalida aut q̃libz aliarum neceſſitatū q̄ hoĩb⁹ accidūt[q]. ¶ Qz ſi ēt adnumeratorē[r] habuerit inſtrm/ꝛ ipſe adueniat vt tres ſint[s] teſtificātes ꝛ non vnus. Si ꝟo neq; adnumerator aſſumpt⁹ eſt ꝛ iſtrumētū ipſe tabellio totū ꝑ ſe cõſcripſit[t] atq; ſuppleuit[v]. aut ſi etiā qui hoc conſcripſit nõ eſt/ aut aliter ipſe venire nõ valet[x]/tamē cum iureiurādo proprie completioni atteſtetur[y] vt comparationi non fiat loc⁹[z]: ſint etiā ſic credibilia documēta. teſtioniū eñi et ex voce ꝯplēt; fctm̄[a]

d ¶ In ciuitate.ſcz tabellio:vt quia eſt depoꝛtatus.vt inſti.de capi.di.§.i.quia dicitur ſine ciuitate. vt. ff.de le.iij. hi qui.Uel dic abeſt cauſa teſtimonij ferendi vel ſimili cā vt.ff.de iudi.l.iij.§.legatis.
e ¶ Eorum.ſcz notariorum vel contrahētium ſi ſubſcripſerint:vel dic teſtium vt.ſ̃.dicit.
f ¶ Aſſumere.i.dare fidem ſubſcriptionib⁹ ad ſumendū alia inſtrumēta vbi ijdē teſtes ſubſcripſerunt: ꝛ ſic h; locū q̃n teſtes ſunt litterati et propria ſubſcripſerunt manu in charta confeſſionis.
g ¶ Autem.pro ſed.
h ¶ Procedere.ſ.iudices volum⁹.ꝛ ſic ſumma ſubtilitas approbatur.ſic.ff.de iure do.ſi mulier.§.ex aſſe.ꝛ.j.eo.§. oportet.in fi.§.al's reprobat̃.ff.de iniuſto.teſta.poſthum⁹. et inſti.de fideicõ.here.§.ſed quia.ꝛ.ff.qui.mo.pig.vl' hypo.ſolui.ſi cum te.§.ſi debitori.
i ¶ Eis.ſcz comparationibus.
k ¶ Proferenti.i.deferenti et qui profert inſtrumentum ad probandum ad quod fit comparatio.et etiam aduerſarius iurabit.vt.j.eo.§.ſi vero nichil. Item no. hic ex forma iuriſiurandi quem de conſcientia debere ſatiſfacere: ſic.C.eo.l.fi.et de his qui ad ec.confu.preſenti.§. ſicubi.ꝛ de iure delib.l.fi.§.licentiam.Sed nonne ſufficit ſi mel iuraſſe.vt.ꝟ.de his qui ingre.ad ap.§.fi. Quidam ſic et dicunt illam poſt iſtam compoſitam:licet ſit in ordine prioꝛnam ante illā plures iurabāt.vt.ff. de dam. iſec.l. qui bona.§.ſi quis ſtipu.vel dic hoc ſpeciale vt de nouo iuretur:quia plus ſolet timeri qḋ ſpecialiter dicitur ꝙ quod generaliter. ff.de iureiur.item apud.§.hoc edictū et hoc ideo:q: maior ſolēnitas in cõparatiõe exigitur ꝙ alibi. vt hoc titu.et maxime .j.e. §.ſi vero nullus. Iureiurando q̃s ol' ligatur.
l ¶ Quicq; oĩno. ſ.veritatis.
m ¶ In rebus.i. in veritatibus. nā res.i.veritas.vt.ff de fal.l.i.§. qui in rationib⁹. et.ff. de iureiur.quotiens.
n ¶ Scripſerit. ſcilicet totū documentū:ſed ſolummodo ꝯprobauit. Accurſius.
o ¶ Sed per aliū. id eſt diſcipulū.ipſe tamen interfuit comparatiõi.vt.ſ̃. de tabel.§.penul.
p ¶ Siuiuit.ſ.veniat.
q ¶ Accidūt.que nec dici nec enumerari poſſunt.vt.C. de temp.ap.l.fi.§. et cum. Accurſius.
r ¶ Adnumeratorem.adnumeratorem dicunt quidam mediatorem ſiue proſonetam qui fert teſtimonium volēte tamen vtraq; parte non al's.vt.j.de teſti.§.quia vero legem. Alij dicunt eum eſſe qui pecuniam pro publico inſtrumento dedit. Alij dicūt eſſe procuratorem actoris per quem numerauit.et hāc approbant.Sed prima vera michi videtur. Accurſius. Adnūeratorq̃s ſit.
ſ ¶ Tres ſint.ſ.tabellio.et ille per quem ſcripſit documētum : ꝛ adnumerator. Al.
t ¶ Conſcripſit.ſcz vt miniſter tabularij.
v ¶ Suppleuit.i.ſubſcripſit.
x ¶ Nonvalet.ſcz diſcipulus.
y ¶ Atteſtetur.ſolus tabellio.
z ¶ Non fiat locus.ſcilicet ex neceſſitate.vt in nouellis. eo.et eſt ratio:quia veritas per ipſum declaratur auctorem.vt.C.ad.l.corne.de fal.l.ſi quis decurio. Accurſius florentinus legum doctor.
a ¶ Factum.quia dicit ſe feciſſe.

et iuſiurandū habens adiectū
prebuit quoddam cauſe moni
mentū[a]. ¶ Et ſi tabellio de-
functus eſt[b] ⁊ teſtimoniū phi-
beatur ſuppletioni[c] ex alia col
latiōe: ſiquidē etiā ſic habeat
eum qui cōſcripſit inſtrumen-
tum viuentē[d] ⁊ ad annumera-
torē adueniāt: ⁊ illi ſiquidē p̄-
ſentes ſint ⁊ habeant ex colla-
tione adimpletionū[e] ⁊ ex teſti-
bus eam fidē. ¶ Si vero nul-
lus[f] hoꝝ ſit:tunc fiat quidē cō
pletionū[g] collatio: nō autē ſo-
la hec ad hoc ſufficiāt:ſꝫ ⁊ alio
rū ſubſcribentiū forte aut con
trahentium ſcripture exami-
nētur: vt ex plurimis compa-
rationibus tā cōpletionis[h] q̄ꝫ
ſubſcribentiū forte aut etiā cō
trahentiū vna[i] quedā colligat
vndiqꝫ ⁊ efficiat fides. Si ve-
ro nichil[k] aliud iueniat preter
collationem inſtrumentoꝝ/qd̄
hactenus valuit fiat[l]:vt qui p-
fert ad collationis documētū
iuret ſolēniter[m]. vt autē aliqd̄
omnino cauſa ſumat augmen
tum ad maiorē negocij fidem:
et ip̄e qui hoc petit fieri iuret[n]
quia non aliam idoneam ha-
bens fidem ad collationem in
ſtrumētorum venit:nec quicq̄ꝫ
circa eā egit aut machinatus
eſt qd̄ poſſit forte veritatē ab-
ſcondere[o]: de quibus[p] licebit
ſeſe liberare contrahentes ſi
conſenſerint[q] vtriqꝫ ad hoc ve
nire vt inſinuent[r] inſtrumenta
⁊ profiteātur ea ſub geſtis mo
nimentorum ipſi contrahētes
quatenus priuētur nequitia et
corruptione et falſitatibus: et
quecunqꝫ[ſ] alia mala corrigen-
tes preſentem promulgam⁹ le
gē. His que dudum[t] a nobis
in collationibus litterarum fa
ctarum per ſcripturam ꝓprie
manus ſancita ſunt/in ſua vir-
tute manentibus proculdubio
et in his qui litteras neſciunt
que olim valent in iudicijs ſu-
am habētibus firmitatem:qm̄
quidem ex iudiciali forma ac-
ceperunt examinationem hec
talia competentem.

a ¶ Monimentū.i.probationē.Sed qd̄ ſi teſtes non fue-
rint appoſiti in inſtrō:nunquid habet locū quod hic dici-
tur? Rñ.non.nam in prin. exigo teſtes.vt.ſ̄.eo.§.ſed ſi in-
ſtrumēta.ſed in teſtificatione non:vt hic.
b ¶ Defunctus eſt. naturaliter vel ciuiliter:vt qꝫ depor-
tat⁹ eſt:quo caſu p
mortuo habet. vt
ff.de ſtabu.l.i.§.fi.
et maxime quo ad
ferendū teſtioniuꝫ
vt ſi ponas eū pu- *Publi-*
blico iudicio dam *co iudi-*
natū:⁊ p hoc infa- *cio dā-*
men.vt.ff.de pub. *natus*
iudi.l.ifamē.iō nō *īfamis*
pōt eē teſtis.vt.ff. *eſt.*
de teſti. l.iij.§.lege
iulianus.
c ¶ Suppletioni
id eſt completioni
non a teſtib⁹: quia
mortui ſunt.ſed ex
alia ⁊c̄.
d ¶ Viuentem.i.
miniſtrantem ta-
bellioni.
e ¶ Adimpletio-
num.i.ſignorum ⁊
notarum que im-
plent.i.cōplent in-
ſtrumentū:non au
tē ſubſcribētiū. ſꝫ
qn̄ null⁹ ſupeſt ēt
ſubſcriptionuꝫ fit
comparatio. vt.ī.
prori.§.
f ¶ Si vero nul-
lus.ſ.neqꝫ tabellio
neqꝫ ānumerator:
neqꝫ miniſter.
g ¶ Completio-
num.ſcilicet tabellionis.Accur.
h ¶ Tam completionis.i.inducantur inſtrumenta alia
eiuſdem tabellionis qui hoc compleuit.⁊ alia inſtra qb⁹
ijdē teſtes ſubſcripſerūt.et alia q̄bus ijdē cōtrahentes.
i ¶ Una quedā.i.vna qualiſqualis:nec enim p veritate
oīno habet licet ei ſtetur:nō eīn ita ſcribit ⁊c̄. vt.ſ̄.eo.§.i.
k ¶ Si vero nichil.repetit eundem caſum vt addat.
l ¶ Fiat. quid erit hoc? Rñ.qd̄ ſequitur vt quilibet iu-
ret.vt.C.eo.comparationes.§.omnes autem.
m ¶ Solēniter.i.tactis euāgelijs.vt.ſ̄.iuſiuran.qd̄ pre.in
prin.Sed qualiter iterum iurabitur/cum ſemel iam de ca
lum.iuratum eſt? Rñ.vt.ſ̄.e.§.ſi vero moriantur.
n ¶ Iuret.ſcilꝫ hoc qd̄ ſequitur.et aliquid additur in for
ma huius ſacramenti ei quod dicitur.C.eo.comparatio-
nes.§.omnes aūt.et ꝓpterea hic dicit.vt autē aliquod ⁊c̄.
o ¶ Abſcondere.qualiter iudex comparationem faciet?
Rñ.quidam ꝙ committetur cuidam ſcriptori perito:et
eius renunciationi ſtatur ſiue denunciationi.vt.C.de re
nuli.l.ſemel. ⁊.ff.de ven.inſpi.l.i.in prin. ⁊.ſ̄.de non alic.
§.qd̄ autem dictum eſt. Sed tu dic cōtra.ſ.ꝙ ipſe iudex *Iudex*
debeat hoc inſpicere: vt patenter dicitur.ſ̄.eo.§.oportet. *non eſt*
cum et ipſe de eis litteris cognoſcat. nec enim eſt iudex *qui lr̄as*
qui litteras non cognoſcit.vt.ī.de iudi.§.i.col.vi. Item fa *neſcit.*
cit.ff.finiū regun.l.ſi irruptione.§.fi.ſed poterit ſecum ad-
hibere ſcriptorem peritum.Accur.
p ¶ De quibus.ſcilꝫ litibus vel difficultatibus compa-
rationum.Accurſius florentinus.
q ¶ Conſenſerint.tempore contractus.
r ¶ Inſinuēt.q.
d.ſi dubiū eſt de fi
de charte/fiat pre-
dicta cōparatio. ſi
autem conſentient
ambe partes i prin-
cipio contractus
vt inſtrumentum
inſinuaretur ad et
nam rei memoriā
et abinde charte fi
des eſt indubita-
ta.et in tali publi-
catione nō eſt op⁹
teſtibus. vt.C. de
dona.l.in donatio
nibus. Sꝫ an etiā
poſt lit.ꝯteſta.poſ-
ſit fieri talis inſi-
nuatio? Rñ.ſic tri-
bus rationibus.
Prima quia ſic eſt
in teſtamēti publi
catione:vt etiā po
ſtea fiat id eſt poſt
teſtamentū factū.
vt.C.de teſta.l.pu
blicati. et idem in
dona.ꝓpt.nup. vt
.ī.vt fratruꝫ fi.§.i.
col. ix. Item quia
iudicia ſunt oīa
abſolutoria. vt in-
ſtitu.de ꝑpe.⁊ tēp.
ac.§.fina. Sed ad
quid fieret tunc in
ſinuatio:cum nil fieri debeat niſi ꝙ reus ſoluat? Reſpon.
poteſt eſſe ꝙ annua preſtatio facienda eſt ex illo inſtrumē
to.et licet ratione preſentis anni aſſentiret non ita faceret
in futuris. Item quia tractaretur de indebito ſoluto: niſi
inſinuaretur hec ſcriptura.
ſ ¶ Et quecunqꝫ.ſupple et quibuſcunqꝫ alijs malis q̄-
cunqꝫ ⁊c̄. Sed que ſunt hec alia mala? Rñ.ꝑfidia ⁊ nega-
tio. vt.ſ̄.eo.§.ſi tamen quiſq̄ꝫ.
t ¶ His que dudum. duo dicit hic.§. primum ꝙ ea
que dicta ſunt de collatione priuate ſcripture contrahen-
tium ſunt firma.ſcilicet vt fiat collatio ſi illa ſcriptura ha-
beat preſentiam ⁊ ſubſcriptionē teſtium. vt.C.eo.compa-
rationes.⁊.ſ̄.eo.§.ſed is. ⁊.§.ſed ⁊ ſi quis. Item ꝙ fiat ſi
quis ea vtatur. vt.ſ̄.de his qui ingre.ad appel.§.illud. et
ſm ꝙ ea que olim valent in iudicijs ſuam habent firmi-
tatem:et in his ſcilicet qui litteras neſciunt quando ac-
ceperāt formam talia competentē id eſt talibus conuenie
tem.et hec antiqua forma narratur ſtatim.primo.§.opor
tet vero ⁊c̄.et hec dictio proculdubio poteſt cum precedē-
tibus vel cum ſeq.legi.et ſic in nullo eſt defectiua hec litte
ra. Alij ſupplent hic et in his ⁊c̄. quaſi dicat et his in
ſua virtute manentibus que ſancita ſunt in his ⁊c̄. Ac-
curſius florentinus legum doctor.

¶ Cōtractꝰ ſupra librā auri celebratꝰ i ſcriptis ab impito litterarū q̄nq̄ teſtiū eget ſolēnitate inter q̄s ꝯnumerat̄ tabellio. ſi autē ſine ſcriptis ſit contractū: teſtibꝰ aūt interuenientibus cā decidit̄. Bar.

¶ Oportet[a] ꝓ̄o i his q̄ lr̄as neſciūt ⁊ teſtes ⁊ omnino tabularios[b] adhiberi in q̄bꝰ locis ſūt tabularij: maxie[c] aūt teſtes nō ignotos cōtrahētibus vt q̄daꝫ ſcribāt ꝓ illiterato aut paucas lr̄as ſciēte: alij ꝓ̄o atteſtent̄[d] q: etiā p̄ſentibꝰ eis hec geſta ſūt et ſcierūt[e] eū: ⁊ ita taliū inſtrumētorū ſuſcipiat̄ fides: manifeſtū exiſtēs quia non minꝰ[f] q̄ꝫ quinq̄ꝫ teſtes in his talibꝰ adhibendi ſunt: inter quos[g] erit ⁊ q̄ ſcribit ꝓ cōtrahēte: aut totū aut poſtea q̄ poſt paucas litteras illiꝰ poſita ſūt: q̄tenꝰ nichil omittat̄ de ſumma ſubtilitate. ¶ Et hec dicimus[h] ſuꝑ inſtrumētis ex ſcripto cōfectis. nam ſi q̄s facere quēlibet cōtractū ex nō ſcripto voluerit/ hoc manifeſtū eſt: q: aut ꝑ teſtes[i] aut ꝑ iuſiurādū fidem ꝑcipiet[k] actore q̄dē teſtes deducēte/ pulſato aūt iurāte aut referēte ſicuti iudex negociū diſpoſuerit. ¶ Ut āt nihil[l] ſit neq̄ꝫ hoꝝ inemēdatū: illud quoq̄ꝫ adijcere legi bonum eſt/ vt ſi vſq̄ꝫ ad vnā auri librā fuerit cōtractꝰ: hmōi obſuationē[m] in hoc minime cuſtodiri[n]: ſꝫ ſm̄ hoc q̄ꝺ tūc actū eſt[o] cām fieri vt nō de rebꝰ exiguis maximas attritiones[p] hoies ſuſtineant. ¶ Hec aūt oia tenere in ciuitatibꝰ volumꝰ. nam in agris[q] vbi multa ſimplicitas eſt ⁊ neq̄ꝫ ſcribentiū aut teſtiū multorū copia ē: q̄ hactenꝰ apud eos valuerunt et nunc ſint etiam firma[r]. hoc eni ⁊ in ipſis teſtamētis quibꝰ maxie ſtudemꝰ iā a nobis ſancitū eſt[ſ]. Ualeat itaq̄ꝫ lex in oibꝰ q̄ poſt hec faciēda ſūt iſtru-

a ¶ Oportet. ſi vis ꝙ fides habeatur inſtrumento non tamē imponit neceſſitatē. ſic. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. i. nā hec conſtitutio conſulit tantū. vt. ȷ. eo. §. ſi tamē quiſq̄ꝫ. alˀs impoſuit neceſſitatem. vt. C. de le. ⁊ con. l. i.

b ¶ Tabularios. plurale pro ſingulari. ſic. ȷ. de heredi. ⁊ fal. §. ſi vero. ⁊. C. ꝺ iure deli. l. fi. §. ſin autem dubius eſt. Uel dic ꝙ reſpicit multos contractꝰ vbi ſingl̄arit̄ multi debent eſſe tabularij.

c ¶ Maxime. hoc maxime abundat vt ⁊ alˀs. C. ꝺ teſta. ma. l. fi. §. i. nā omnino debēt eē noti vt dixi. ȷ. e. §. ſꝫ is. Uel pōt cū ꝑcedentibꝰ cōiūgi hec dictio maxime. quaſi dicat maxie vbi ſūt tabularij. ⁊ tūc ſimiliter abundat

d ¶ Atteſtent̄. id eſt ꝓpriā ſcripturā ꝓfiteant̄: quia etiā ⁊c. vt ſubijcit. nam oēs teſtes debēt ſubſcribere: vt dicit̄ in nouellis co. ti. Accur.

e ¶ Scierūt eū. i. cognouerūt eū eē imperitum.

f ¶ Quinq̄ꝫ. Sed quare pluresꝫ exigūtur teſtes ab imperito q̄ꝫ perito: vt hic innuit̄/ Quidā dicūt in fauorē imperiti ne decipiat̄. cū preſentia tot bonorū virorū adhibeat̄ Tu dic ꝙ in eorū odiū: q: alˀs incōuincibiles eſſent niſi tāta ſolēnitas adhiberet̄. vt. ȷ. de tabel. §. i. Itē q: ſe grauauit vt in ſcriptis cōtraheret: cū erat imperitꝰ. vñ q̄ſi ſe arctauerit nō ſuccurrit̄ ei. vt. ff. qui ſatiſda. cog. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. Itē nota hic quinq̄ꝫ teſtiū numerū adhiberi: vt ⁊ alˀs in teſtamēto ruſtici. vt. C. de teſta. l. fi. q̄nq̄ꝫ exigunt̄ plures. vt. C. de proxi. ſac. ſcri. vnicuiq̄ꝫ. lib. xij.

g ¶ Inter quos. i. de numero eorū erit qui ſcribit pro cōtrahēte hoc eſt tabellio. ⁊ ſic tabellio eſt de numero teſtiū. vt hic. ⁊. ff. de teſta. domitiꝰ. ⁊. C. qui teſta. fa. poſ. hac conſultiſſima. Alij dicūt ꝙ tabellio nō eſt de numero teſtiū. et q̄ꝺ hic dicit ꝙ eſt de numero q̄ ſcribit ꝓ contrahente tantum: ille ⁊ nullus alius videtur ſcribere totum inſtrumētum niſi tabellio: quod eſt contra iſtorum opinionem qui exponūt ꝙ quidam ex teſtibus ſcribit totum pro contrahente. i. caput ⁊ finem. non autē totū inſtrumentū. iam eni nichil ſeruaret̄ tabellioni. vel dic totum quod erat ſcripturus contrahens hoc eſt confirmationem contractus. Itē tunc ſcribit totum quod erat ſcripturus quādo eſt oino illiteratus. alˀs parum ſcribere debet poſtea teſtis pro eo vt ſubijcit. ibi aut poſtea. vnde poteſt hic notari ꝙ nichil ſcientis ⁊ parum ſcientis eq̄lis eſt conditio quo ad numerum teſtium. nam in vtroq̄ꝫ caſu adhibentur quinq̄ꝫ. vt in hoc. §. ſed non quo ad ſcripturam: quia vnus nichil ſcribit: alius parum forte ſignum crucis quod debet ꝑpponi: vt dicitur in nouellis.

Tabellio an ſit ꝺ numero teſtium.

h ¶ Et hec dicimus. que proxi. dicta ſunt.

i ¶ Per teſtes. ſ. duos. immo tres vt ſtatim patebit in diſtictiōe: ſed dicas ꝙ hic tantum defuit ſcriptura ſed fuit vltra librā auri: ſed ⁊ ſi eſſet infra librā auri duo ſufficerēt: vt eadē diſtinctione patebit. Accur.

k ¶ Percipiet. ſ. intentio actoris: ⁊ quod dicit de iureiurando. ſ. delato a iudice vl̄ a parte q̄ꝺ debet ſuſcipi vl̄ referri: vel iuſte recuſari. in q̄bꝰ omnibus erit iudicialis diſpoſitio: vt ſubijcit. et. ff. de iureiur. l. iuſiurā. §. ſi de equali. ⁊. C. ꝺ re. credi. l. pe. §. pe. et. §. ſin autem.

l ¶ Ut āt nichil. abundat vna negatio: vel dic vnā referri ad ſuperiora aliā ad ſequentia. ſic. ȷ. de here. ⁊ fal. §. inordinatū.

m ¶ Hmōi obſeruationē. ſ. quinq̄ꝫ teſtium.

n ¶ Cuſtodiri. ſiue peritus ſiue imperitꝰ. ſiue in ſcriptis ſiue ſine ſcriptis contrahat.

o ¶ Actum eſt. inter contrahentes.

p ¶ Attritiones. alˀs afflictiones: ⁊ alˀs attritiones: ⁊ alˀs aſtrictiōes. Et nota dici rē exiguam vſq̄ꝫ ad libram auri. alˀs dicitur parua vſq̄ꝫ ad decem lib. auri. vt. ȷ. de ap. §. ij.

Res exigua vſq̄ꝫ ad librā auri ꝺr.

q ¶ Nam in agris. id eſt in villis. ſic. ff. qui ſatiſda. cog. l. ſciendum. §. i.

r ¶ Firma. vt numerus duorū teſtiū ſufficiat. vt. ff. de teſti. l. vbi. niſi contractus excedat vnam libram auri. vt. C. ſi cer. pe. l. fi.

ſ ¶ Sancitum eſt. vt quinq̄ꝫ teſtes ſufficiāt. vt. C. de teſti. l. fi. alˀs ſeptē exigant̄. vt. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. in prin. ⁊ vt predicta plene accipias diſtingue: aut contrahitur vltra vnā librā auri aut infra. ſi infra non diſtinguo de perito vel nō: ſiue in ſcriptis ſiue nō: ſiue i ciuitate ſiue nō: nam ſemꝑ duo ſufficiūt. vt. ff. de teſti. l. vbi. et. ȷ. eo. §. vt autem nichil. in fi. §. ſi autē fiat ſupra librā auri ⁊ in ſcriptis: ⁊ ab imperito litterarū: ⁊ in ciuitate: neceſſariꝰ eſt omnino tabellio ſi haberi poteſt. ⁊ quinq̄ꝫ teſtes inter quos erit qui pro contrahente ſcribet. vt. ȷ. §. oportet. Si autem ponas ꝙ vnus eorum defuerit. vt quia a perito contrahitur vel ab imperito ſed non in ciuitate. vel nō vltra libram auri. tunc diſtingue aut contrahitur publice aut priuate. ſi priuate tres ſunt teſtes neceſſarij. vt. ȷ. e. §. ſi quis igitur.

et.§.ſed et ſi quis.licet olim duo ſufficerent:niſi contract⁹ excederet.l.libras auri. vt.C.ſi certum pe.l.fi.ſi autẽ publice:tunc ſimiliter tres ſunt neceſſarij.vel forte ſufficient duo cũ tabellione vt.ſ.§.et hec dicimus.⁊.ſ.eo.§.ſʒ ⁊ ſi inſtra.⁊ dr fieri ĩ ſcriptis qñcũqʒ fit inde ſcriptura:⁊ inter eos agit vt fiat vt.C.e.l.ↄtractus lʒ alij dicãt tũc demũ qñ agit vt non alit valeat ↄct⁹.et inducunt.ſ.eo.§.et hec dicimus.et hoc i ciuitate.ĩ vilia autẽ ſerua iura vetera.quod dicvt hoc.§.hec aũt oia.

a ¶ Sãciat.cẽnt enĩ magne tergiuerſationis.vt.C.de ſum.tri.l.iij.in prin.

b ¶ Legiſlationis.ſ.iſtius.

c ¶ In heſperia.i.in hyſpania.

d ¶ Septẽtrionalibus.ſ.partibus.idem in illirico:vt ſequitur.

e ¶ Illirico.i.ſclauonia.Al.

f ¶ Scripſim⁹.ſ.ꝙ faciant manifeſta oib⁹ ſuis ſubditis.Accur.

g ¶ Plena.i.oẽs ſciant eam:vel dic plena.i.abũdans.nam prius per falſitates homines ꝺ pauperabanᵗ ⁊ cõcutiebãtur:vt ſubijcit.ammodo nõ ſic.et ſic res publica erit plena hñs locupletes ſubiectos.ſ.vt iudi.ſine quo.ſuf.§.cogitatio.⁊ iſti.de his qui ſũt ſui vl alie.iu.§.expedit enim

h ¶ Medente.ſcʒ hac lege.

¶ Hec conſtitutio ⁊c.

k ¶ Conſtitutionem.ſcilicet illam ſ.de monachis.§.illud.

mentis et cõtractib⁹: qꝺ enim iam tranſiuit cur quiſpiã[a] ſanciat? Hãc aũt legẽ peperit cõtẽtionum multitudo factarum quidẽ in litib⁹/apud nos autẽ ĩtroductarũ:quaten⁹ quotidie inter ſeſe ↄtendere hoies ↄpeſcam⁹ preauferentes eis altercatiões ꝑ legiſlatiõis[b] ſubtilitatẽ. Quapropter cõuenit tuã eminẽtiã hec cognoſcentẽ manifeſta omnibus facere ſubiectis: et qui hic ſunt ⁊ qui in gẽtibus:eteni ad alios glorioſiſſimos prefectos et qui in heſperia[c] ſunt/⁊ in libia/et qui in ſeptẽtrionalib[d](dicim⁹ autẽ ĩ illirico[e])ſcripſim[f].vt ois nobis reſpublica plena[g] fiat hac lege ſubiectorum medente[h] concuſſionibus.

¶ Hec conſtitutio interpretatur priorẽ conſtitutionem[k] de his qui ingrediuntur in monaſteriũ/et de ſubſtantijs eorũ/⁊ quo tpe oporteat eã valere.

Impator au. Io.pp.ſecũdo.

¶ Qui monaſteriũ intrare voluerit poſt ingreſſũ de ſuis bonis nullo modo diſponere poteſt: qꝺ habet locũ in illis qui poſt legẽ de monachis monaſteriũ ingrediunᵗ:nõ ĩ illis qui ante ingreſſi fuerunt:qꝛ hñ poſſunt de ſuis bonis diſponere etiã poſt illã.hoc dicit Ang.

Cauſa talꝭ ad nos ꝑuenit quã exiſtimauimus oportere cõpetentivti a nobis interpretatiõe[l] ſimul et adiutorio.cognouim⁹ eteni qꝛ mulier qdã habẽs filiũ ſibi ex nuptijs legitimis procreatum voluit quidem ſegregare ſe a cõmuni iſta conuerſatiõe/⁊ in quodam mulierum monaſterio commanere plurima bona faciens mulieribus reuerẽdiſſimis ibidẽ cõgregatis. ⁊ quoniam noſtre pietatis lex[m] vult eos q̃ ſe monaſterijs dederint ſeu viros ſeu mulieres anteqʒ ingrediantᵗ monaſteriũ eo quo voluerit modo que ſua ſunt diſponere:nec poſſe[n] poſtqʒ ĩgrediunᵗ monaſterium vlteri⁹ agere quicqʒ de proprijs[o] vtpote domini rerum non exiſtentes vlteri⁹: eo ꝙ ſanciuerim⁹ nos huiuſmodi viros et mulieres cũ corpe et anima ipſo ingreſſu ad monaſteriũ dedicare[p] ſe ſuaſqʒ ſubſtãtias. ⁊ ſiquidẽ diſceſſerit manere etiã ſic eorũ ſubſtantias in monaſteriũ eo ꝙ dñi harum vlterius nõ exiſtunt:hinc autem metuere[q] ne forte cꝫuis noſtra conſtitutio multo poſterior[r] ſit qꝫ ꝙ in predictam venerabilem domũ ingreſſa eſt/aliqui prohibent eã proſpicere ſuo filio et oportere[s] ꝑpter predictũ metũ hec[t] interpretari et lege noſtra fieri manifeſta[v] quia[x] nichil leſa ſit:aut ipſa aut filius eius circa ei⁹ ſucceſſionem ex memorata ↄſtitutione[y]. ¶ Propterea ſancimus ſi quis monaſterium habitauerit[z] vir aut mulier ante predictã noſtrã cõſtitutionem aut hactenus[a] habitat(et maxime filijs exiſtentibus)nullam habere neceſſitatem nunc eorum ſubſtantiam in monaſteriũ[b] ſed filio aut filie tranſmittere:aut totã aut etiã partem ſue ſubſtãtie: aut etiã quo voluerit mõ res ſuas diſponere[c]: vtpote primã illaʒ legem[d] alia noſtra hac conſtitutione interpretãte:eos eni q̃ ſemel ante memoratam dudum noſtram legem monaſteria intrauerint in nullo poſita poſtea lex contriſtatura aut ablatu

l ¶ Cauſa talis.interpretatione.cum nos ſoli hoc poſſimus.vt.C.de legi.et conſtitu.l.vlti.et.l.i.Ac.

m ¶ Lex.vt.ſ.de mona.§.illud quoqʒ.

n ¶ Nec poſſe.ħ innouatur.quia ⁊ poſtea poteſt.vt infra de ſan.epiſ.§.ſi qua mulier.col.ix.Accurſius.

o ¶ De proprijs.quondam.

p ¶ Dedicare.id eſt ad eccleſiã trãſferre.ĩproprie enĩ ponitur.et hoc intellige cum ſeculo abrenunciauerit:vt.ſ.de mona.§.ſi vero filios.et.§.ſi quis.col.i.

q ¶ Metuere ſe.dicebat mulier.

r ¶ Poſterior.q̃ eſt.ſ.de monac.§.illud quoqʒ.

ſ ¶ Oportere.ſupple.et ideo ſancimus oportere.

t ¶ Hec.ſ.dicta in d.l.de mo.

v ¶ Manifeſta.ſ.hoc:quia ⁊c.

x ¶ Quia.id eſt ꝙ Azo.

y ¶ Conſtitutione.ſ.de mona.§.illud quoqʒ.⁊ facit ſ.vt fac.no.conſti.col.v.et.ĩ.vt nulli iudi.li.habere lo.ſe.§.ſiquãdo.col.ix.

z ¶ Habitauerit.licet hodie nõ habitet quia deceſſit teſtatus ante conſtitutionem de monachis.

a ¶ Hactenus.id eſt adhuc.

b ¶ Monaſteriũ.ſcilicet tranſmittere.quod eſt infra.Accurſius.

c ¶ Diſponere.ita enim erat ante predictã.l.de mona.vt.C.de ſacroſan.eccle.l.generaliter.

d ¶ Legem.ſcilicet de monachis.Accurſius.

a ❡ Pri[us]. alſ poſ- ris.
b ❡ Liceat. i. lici- ta fuerit.
c ❡ Noſtre legi. i. noſtra lege. vt ita ablatiuū conueni- at alteri. ſ. faciente quaſi nec lex poſte rior p̄iudicabit in- greſſis ante legem in his que primo licebant vt hic. nec primo licita preiu dicabunt ſequen- ti legi contra eos qui poſtea ingre- diuntur. vt. ſ. ꝓxi.
d ❡ Poſſibile. id eſt cōueniens.
e ❡ Hoc fieri. id ē ſtatui.
f ❡ Oportuiſſet. i. ingredientes. q̄d enim peccauit an- tiquitas ⁊c. vt. C. de teſta. l. teſtamē- ta. Accurſius.
g ❡ Si ꝓo ꝑent. ſic. ſ. ď here. et fal. §. ſi vero enim.
h ❡ Lege. cum te ſtabitur ſed poſt- ea. Azo.
Lex ad futura trahit. i ❡ Relinquere. no. legem ad futu- ra trahi. vt. C. de le gi. ⁊ conſti. l. leges ⁊. ſ. vt fctē no. ꝯſti. col. v. ⁊. l. vt liber. dece. §. i. in fi. niſi caueatur expreſſe vt ad preterita tra hat. vt. C. de vſur. l. eos.
k ❡ Diſponere. hec conſtitutio eſt inutilis. ſ. cum nul la de illis pſonis viuat que ingreſſe fuerāt ante legem de monachis.

❡ Ut non lu xuriētur ⁊c.
Omni b[us] cre- diti. id eſt ſubiecti.
m ❡ Placationē. i. pietatē vel mi- ſericordiā.
n ❡ Uult. non eni vult de[us] mortem peccatoris ſʒ vt cō uertatur et viuat.

ra eſt eorum que prius[a] eis vt liceat[b] data ſunt: neqꝫ pri[us] no- ſtre legi[c] impedimentum peni tus faciēte, eo ꝙ neqꝫ poſſibi le[d] ſit hoc fieri[e] vt oportuiſſet[f] prius diſponere et ita ingredi in monaſterium. Si vero[g] nul- la tunc tali lege[h] poſita in mo- naſterium ingreſſa eſt: quomo do fieri potuerit conuerti ordi nem legis, et exigere eos qui prius ingreſſi ſunt monaſteriū illa facere q̄ pri[us] ignorata poſt ea ꝑ ſacrā noſtrā cōſtitutionē ſunt innouata. ſed vnūquenqꝫ competit ſm ſua tempora ex- pectare: ⁊ ea quidem que poſt legem ſunt ita querere fieri ſi- cut lex vult. Si quid autem an te legem ſubſecutum eſt: hoc non commouere neqꝫ perſcru tari: ſed in priori figura relin- quere[i]. ❡ Hec igitur lex pro interpretatione vtili poſita ſit prioris noſtre illius conſtitu- tionis: vt illa in poſterioribus temporibus ex quo facta eſt lo cum habeat: et his qui poſtea cōuertentur viris ac mulierib[us] poſita ſit: ſibiqꝫ poteſtatem in illis cuſtodiat nichil horū que antea fuerint perſcrutādo. cū licentia ſit prioribus viris ac mulieribus qui habitauerunt aut etiam hactenus habitant in monaſterijs: et maxie filijs exiſtentibus ſuas res quo vo lūt diſponere[k] modo. Tua igi tur eminentia que placuerunt nobis et per hanc ſacram de- clarata ſunt legem, ſolēniter ꝑ programata ſua omnibus fa- cere manifeſta feſtinet.

❡ Ut non luxurientur cō- tra naturā, neqꝫ iurēt per capillos, aut aliquid hu- iuſmodi: neqꝫ blaſpheme tur in deum.

❡ Luxurians contra naturā: iurans per aliquod membrum dei aut ꝑ capillos: aut blaſphe mās deum, vltimo damnatur ſupplicio. Aug.

Idem. a. ꝯſtantinopolitanis.

Omnibus homi- nibus q̄ recte ſa piūt manifeſtū eſſe putam[us]: q2 omne nobis eſt ſtudiū et oratio vt et crediti[l] nobis a dn̄o deo bene viuāt: ⁊ ei[us] inueniāt pla- cationē[m]: qm̄ et dei miſericor dia nō ꝑditionē ſed ꝯuerſionē et ſalutē vult[n] et delinquētes q̄ corrigunt̄ ſuſcepit de[us]. ꝓpter quod nos omnes inuitam[us] dei timorem in ſenſib[us] accipere ⁊ inuocare ei[us] placationē. ⁊ no- uimus q2 oēs q̄ dn̄m diligunt ⁊ miſericordiā ei[us] ſuſtinēt hoc faciūt. Igit̄ qm̄ q̄dam diaboli ca inſtigatiōe cōprehēſi ⁊ gra uiſſimis[o] luxurijs ſemetipſos inſeruerūt, ⁊ ipſi nature[p] con- traria agūt. ⁊ iſtis iniūgimus in ſenſib[us] accipe dei timorē ⁊ futurū iudiciū, ⁊ abſtinere ab hmōi diabolicis et illicitis lu- xurijs: vt nō ꝓpter hmōi ipſos actus ab ira dei iuſta inueniant̄ ⁊ ciuitates[q] cū habitatoribus earū pereant. Docemur eni a diuinis ſcripturis q2 ex hmōi ipſis actib[us] ⁊ ciuitates cū hoi bus pariter perierunt. et qm̄ quidē ad hec[r] q̄ dixim[us] ⁊ blaſ- phema ꝟba, ⁊ ſacramenta de deo iurant[s] deū ad iracundiā ꝓuocantes: ⁊ iſtis iniūgim[us] abſtinere ab hmōi ⁊ alijs blaſphemis ꝟbis: et nō iurare[t] ꝑ capillos[v] ⁊ caput, ⁊ his ꝓxi ma verba. Si enim[x] contra homines facte blaſ- phemie, īpunite nō relinquuntur: multomagis q̄ ipſum deū blaſphemāt digni ſunt ſupplicia ſu- ſtinere. ❡ Propterea igit̄ oibus hoib[us] hmōi pre cipim[us] a p̄dictis delictis abſtinere, ⁊ dei timorē in corde ꝑcipere, ⁊ ſequi eos qui bn̄ viuūt. Pro- pter talia enim delicta et fames, ⁊ terremot[us], et peſtilentie fiunt. et propterea admonemus abſti nere ab huiuſmodi p̄dictis illicitis, vt non ſu- as perdant animas. Si autem et poſt huiuſmo di noſtram admonitionem inueniantur aliqui in talibus permanentes delictis: primum quidē in dignos ſemetipſos faciūt dei miſericordia: poſt hec autē et legibus[y] cōſtitutis ſubijciunt̄ tormē tis. precipim[us] enim et glorioſiſſimo prefecto re- gie ciuitatis, permanētes in predictis illicitis et

al. nam et eccleſia nulli gremiū ſuū claudit. vt. C. de ſū. tri. et fi. catho. inter claras. in fi. epiſtole. Ecclia nulli gremiū claudit.
o ❡ Grauiſſimis. id eſt ſodomiticis. Al.
p ❡ Et ipſi natu- re. C. de ſum. tri. ⁊ fide catho. in epi- ſtola.
q ❡ Et ciuitates. ſcʒ ſodoma et go- morra. q́ď dicit in hyſtorijs. Accur.
r ❡ Ad hec. id eſt iuxta.
ſ ❡ Iurant. ſ. iu- rantes abſtinere, et poſt redeunt ad vomitū q́ď grau[ius] eſt curare vt de in- firmo dicit̄: qui et recidiuat.
t ❡ Et iurare. ſcʒ abſtinere repete.
v ❡ Capillos. ſcʒ dei.
x ❡ Si eni. ſic cō tra. ſ. de mona. §. hinc inde. in fi. §. col. i. Io.
y ❡ Et legib[us]. C. ad. l. iul. de adul. cum vir. ⁊ iſti. de pub. iudi. §. itē lex iulia.

impſiis actibus: ⁊ poſt hãc admonitionẽ noſtrã et cõprehendere/ ⁊ vltimis ſubdere ſupplicijs[a]. vt nõ ex contẽptu talium inueniat̃ ⁊ ciuitas/ ⁊ reſpublica per hos impios actus ledi. Si em̃ ⁊ poſt hanc noſtrã ſuaſionẽ quidã tales inuenientes hos ſubtercelauerint: ſimilit̃ a dño deo cõdemnabunt̃. ipſe et enim glorioſiſſimus p̃fectus ſi inuenerit quoſdaꝫ tale aliquid delinquẽtes ⁊ vindictã in eos nõ intulerit ſm̃ noſtras leges: primũ quidẽ obligat⁹ erit dei iudicio: poſt hec autẽ ⁊ noſtrã indignationem ſuſtinebit.

¶ Ut liberti[b] decetero aureo non indigeãt anulo: ⁊ vt priſtinis reſtituantur natalib⁹. et de celebratione[c] dotalium inſtrumẽtoꝝ in libertis mulierib⁹ facta ex hocipſo etiã nuptias legitimas fieri: et filios ſuos ſi nuper etiam ancilla fuerit: ⁊ ipſam liberã eſſe celebratiõe dotis: et nuptias legitimas ⁊ qui ex ea proceſſerint filios ſuos.

Idem. a. Jo. pre. orientis ſecundo excon. et patricio.

Perfectis[h] oĩbus bonis a magno deo datis exiſtimauim⁹ oportere et ipãs ſeruoꝝ libertates cũ a priore conditione a dñis liberãtur omnino eas puras et infuſcatas ⁊ p̃fectas efficere. et propterea etiã dedititioꝝ iuria liberauimus[e]: libertates et latinitates velut imperfectas excluſimus[f]/ ⁊ iterationes ſuperfluas demonſtrauim⁹. et iuliã legẽ ⁊ largianum[g] oditimus ſenatuſcõſultũ: vtpote in initio inaniter introductũ ⁊ recte poſtmodũ reprobatũ. ſolãqꝫ valere romanã ciuitatem in libertatibus volumus/ nõ locis/ non etatibus[h]/ nõ alio quodã cãm diſcernentes. ¶ Cũ autem ſemper aliquid melius de noſtris ſubiectis tractam⁹ etiam ipſum qd perfectius[i] datum eſt a maioribus exiſtimauimus oportere adiectiõibus ampliare. ¶ Propterea ſancimus ſi quis manumittens ſeruum/ aut ancillam ſuam ciues denunciauerit romanos (neqꝫ enim[k] aliter licet) ſciat ex hac lege q: qui libertatem acceperit habebit ſubſequẽs[l] mox ⁊ aureorum anuloꝝ[m]/ et regenerationis[n] ius: ⁊ non iam ex neceſſitate hoc a principibus poſtulabit/ neqꝫ indigebit omnino vlla ſcrupuloſitate: ſꝫ libertatis virtute hec omnia ſubſequẽtur/ hac noſtra lege ex preſenti die inchoante. Non enim aliquid horuꝫ que prius facta ſunt perſcrutamur[o]. ¶ Firmamus igit̃ omnia precedẽtia: vt valeãt ſm̃ eos per quos facta ſunt modos: ſed hec quidẽ ſic habere ſancimus.

¶ Libertus licet liber efficiatur ex manumiſſiõe ⁊ ciuis romanus: tñ manumittẽs ius patronatus habet niſi ei remiſerit. et debet libertus patrono reuerentiam exhibere et iniuriam non inferre: ne poſſit i ſeruitutem reuocari. nam ex igratitudine reuocatur ſicut donatio. h. d. Ange.

¶ Illud ſ̃o adijcimus[p] vt nichil neqꝫ poſt hanc[q] legem noſtrã ledãtur patronat⁹ iura. Illa vero que nos ſancim⁹ in q̃buſcũqꝫ oĩno hoc pſonis ſuabimus: niſi tñ etiã ab his[r] libertũ q̃ libertatẽ donauit abſolue rit aut per fideicõmiſſum hoc relinquẽs aut in ipſa libertate hoc adijciẽs. nã ſi hoc ille dederit: oĩno q̃ manumittit̃ abſoluetur[ſ] etiã a patronatus iure/ eo ꝙ ille hoc expſſerit. Habeant itaqꝫ hec oĩa q̃ libertatem meruerũt: verũtñ ſeruent etiã poſt hãc noſtrã ꝯſtõnẽ eis qui ad talẽ eos pduxerunt honorẽ omnẽ reuerentiam[t] et hoc qd vocat̃ obſequiũ ⁊ reuerentiam

---

Mors vltimũ ſuppliciũ dr.

a ¶ Supplicijs. vltimũ ſuppliciuꝫ ſolã mortẽ interpretamur. vt. ff. de pe. vltimum.

b ¶ Ut liberti ⁊c. hec pma pars expedit̃. j. eo. vſqꝫ ad. §. ſi quis autem.

c ¶ Celebratiõe. in hac ſcda parte duo dicunt̃. vnum de libera. et aliud de ancilla. ⁊ hec expedit̃. j. eo. §. ſi qs autem.

Perfectis. põt legi datiue et ablatiue.

Nouella - 78

e ¶ Liberauim⁹. vt. C. de dediti. liber. tol. Ac.

f ¶ Excluſimus. vt. C. de lati. liber. tol.

g ¶ Largianũ. qd tractabat circa legẽ iuliã. vt inſti. de ſuc. lib. §. pe. ⁊ q̃ erat differẽtia iter latinos ⁊ dedititios ⁊ plene liberos dic vt iſti. de liber. §. fi. Accur.

h ¶ Etatib⁹. manumiſſi vel manumiſſoris. vt iſti. de liberti. in fi. niſi ſit minor. xx. an. olim hodie. xvij. vt iſti. qui ma. nõ poſ. §. cum autem.

i ¶ Perfecti⁹. id eſt libertas plena q. d. non ſolũ circa minores libertates correximus: ſed et circa plenam.

k ¶ Neqꝫ em̃. interpoſitio eſt.

l ¶ Subſequẽs. id eſt ſubſequẽter ſtatim.

m ¶ Anuloꝝ. qd ideo ſic dicitur qa olim nõ poterant liberti ſm̃ quoſdã ferre anulos. Sed nos cõtra quia lege cautum non inuenitur: ſed bñ ferebant ex neceſſitate. et erat imago libertinitatꝫ. vt. C. de iur. aure. anu. l. vltimũ. ⁊ hꝫ patronus etiam bonoꝝ poſſeſ. cõtratabu. vt. ff. de bo. liber. l. etiam.

n ¶ Regenerationis. vt ingenui nati videant̃: non eſt tamen oĩno idẽ ſi p principẽ viuẽte reſtituti eẽnt natalib⁹: q: tũc vt ingrati accuſari nõ poſſũt. vt. C. d bo. liber. l. vltimũ. ſed hic pñt. vt. j. proxi. §. ergo quantũ ad dignitates vl̃ matrimonia eſt h ſm̃ Azo. non aũt quo ad patronũ eſt ingenuus. vt. j. §. illud. Itẽ no. hic ꝙ cũ aliquid cõcedit̃ et ea que illud faciũt ad plenũ cõcedi vident̃. vt. C. de bo. vacan. l. ſi qñ. ⁊ ff. de conſti. prin. l. fina.

Cõceſſo aliq̃ conceditur et illud ⁊c.

o ¶ Perſcrutamur. duo no.

p ¶ Illud ſ̃o adijcimus. in greca cõſtitutione de iure patronat⁹. de qua eſt mẽtio inſti. de ſucceſ. liber. §. ij.

q ¶ Poſt hanc. i. poſt remiſſionem iuris patronat⁹.

r ¶ Ab his. iuribus patronatus. Accurſius ſlo.

ſ ¶ Abſoluetur. ſcꝫ libertus.

t ¶ Reuerentiã. ſcilicet vt ei aſſurgat. et ne temere in ius eum vocet. hoc etiam ſi fuerit remiſſum patronat⁹ ius. vt. C. de liber. et eorũ libe. l. fina. ⁊ C. de bo. liber. l. fi.

Libertus q̃s operas p̃rono preſtet.

recte legibus introductã:quin
etiã abſtineant[a] aut manibus/
aut inſidijs/aut alijs ex quibꝰ
liberti tale aliquid agẽtes rur-
ſus ⁊ ſeruitutẽ ſuſtinent ſm̃ de
his ſcriptas leges[b]:⁊ reſtituũ-
tur priori cõditioni.nã ſi nullũ
penitus ingratũ eſſe circa do-
natorem permiſimus/licet fue
rit bene natꝰ:ſed donatiões in
firmas ꝓnunciauimus in his
que dudũ a nobis ſcripta ſunt
legibus[c]/ et in his que a nobis
quotidie ꝑcipiunt. quõ patie-
mur manumiſſorẽ q̄ eq̃lis pr̃i[d]
circa libertũ factꝰ eſt ab eo ali-
quid pati malignũ/aut iniurias
forſitã aſperas ⁊ indecentes[e]/
ſeu plagas[f]/aut maxime itole-
rabilia ſuſtinere diſpẽdia? Sꝫ
ſi quid hoꝝ legitimis ꝓbatiõi-
bus cõuicerit[g] paſſum ſe qui li
bertatẽ dedit/vel eius filios[h]
poſt ꝑdictas ꝓbatões libertũ i
priori reſtituimus[i] habitu.no-
minũ[k] q̃dẽ ꝑſcrutationẽ ⁊ pro-
pter hoc diſpẽdijs oẽs eripiẽ-
tes:iuſticiã autẽ vbiq3/⁊ eq̃ta-
tẽ/⁊ qđ legiſlatorẽ decet/et qđ
placet deo/⁊ liberto/⁊ dudum
dño ꝯſeruãtes. ¶ Quapropť[l]
ſint q̃dẽ ⁊ liberti ⁊ ingenui[m] ſi-
ue hi q̄ dudũ[n] manumiſſi ſunt/
et euidẽter eis hoc largitũ eſt:
ſiue illi q̄ poſt hãc legẽ noſtrã
ad ingenuitatẽ veniẽtes tanq̃3
bene nati iam facti viuãt/⁊ de
bitũ honorẽ manumiſſoribus
reddãt.vt nõ denuo ⁊ liberta-
te bene ⁊ natiõe cadãt tanq̃3 in
deuoti ingratiq3 cõuicti et a le
ge dãnati. erunt nãq3 ita ꝑpe-
tue liberi et igenui ſi manumiſ
ſoribꝰ eorũq3 filijs incõfuſam
et liberã ſuã venerationẽ ⁊ re-
uerentiã deuotionẽq3 ſeruaue
rint q̃bꝰ videlꝫ ꝯſeruatis nũq̃3
ad priorẽ relabentur fortunã[o].

¶ Nulla dignitas ꝓhibet cũ
liberta nuptias cõtrahi: cũ an
cilla autẽ ꝯtrahens m̃rimoniũ
liberã eam facit/et natos ex ea
productos.h.d.Bal.

¶ Si quis autẽ libertã[p] duce
re voluerit aut[q] legitimã face-
re coniugẽ/cuiuſlibet dignita-
tis exiſtens[r] nuptialia cõficiat
documẽta (hanc eñ ſolã poſt
manumiſſionez obſeruationẽ[s]
adijcimus[t])et ſint etiam prece
dẽtes[v] filij ſicut ⁊ qui poſt do-
talia nati ſunt liberi ⁊ ingenui
et ſui ⁊ patris ſucceſſores et a
poſtulatione anulorũ aureoꝝ/
et priſtinũ[x] natalium liberati/
nullãq3 penitus habẽtes diffe
rentiã ad cetera igenuoꝝ ma-
trimonia: libertas eñ matris
inſup et documẽtum nuptiale
ſobolẽ liberã et ingenuã ⁊ pa-
tri ſuccedentẽ demõſtrabũt:et
ita rebꝰ ⁊ veritate[y] tuti efficiũ
tur. vt ſi cui[z] etiam ex ſeruiẽte
muliere procreent̃ filij:⁊ volue
rit ille poſtea mulierem manu
mittere ⁊ dotalia cõficere do-
cumẽta:mox[a] cũ ipſa dotis in-
ſcriptione ⁊ filijs cõpetens[b] li
bertatꝫ ſimul ⁊ ſuoꝝ ius nõ re-
quirentibus nobis ſpecialem
libertatẽ in filijs fieri: et ſimul
manumitti cum matre aut po-
ſtea vel ante eã forte libertatẽ
accipere:ſed cõſcriptione nu-
ptialiũ documentoꝝ mox eis[c]
etiam libertatem donamus.
Quod enim maius vtiq3 oſtẽ-
ſurus eſt pater libertatis filio-
rũ iudiciũ[d]:q̃3 ꝙ vxorem[e] oſtẽ-
dere liberãq3 ſimul ⁊ legitimã

a ¶ Abſtineãt.etiam poſt remiſſionẽ iuris patronatus.
b ¶ Scriptas leges.vt.C.de lib.⁊ eoꝝ lib.l.pe.⁊ antepe.⁊.l.fi.⁊.ff.de libe.agno.alimẽta.§.i.
c ¶ Legibus.vt inſti.de dona.§.ſciendum.⁊.C.de reuo.do.l.vlti.Accurſius.
d ¶ Patri.dilexit eñ eũ vt pater manumittẽdo. ſucceſsit ei vt pater filio ab inteſtato.vt inſti.q̃b.mo.ius pa.po.ſol.§.preterea.Accurſius ſo.
e ¶ Indecentes.al's indigẽtes.al's indecentes.
f ¶ Plagas.ſcilꝫ verberum.
g ¶ Cõuicerit.id eſt probauerit.
h ¶ Filios.no.de filio:q2 nõ ſic de extraneo herede. vt ff.de verbo.ſig.l.ſciẽdũ.⁊.C.de ope.liber.l.i.⁊ de liber.⁊ eoꝝ li.l.liberti.
i ¶ Reſtituimꝰ. etiã ſi patronꝰ remiſit patronatum vt.ſ.in pn̄. huius §.dicit.⁊.C.đ bo.liber.l.vlti.et tunc reuocat̃ in ſeruitutẽ forte etiã ex his cauſis ex q̃bus reuocat̃ donatio/ vt hic innuit. ſi autẽ non remiſerit etiã pro leui culpa reuocabit̃:que conſiſtet in faciendo.vt C.de libe.⁊ eoꝝ li.l.ſi manumiſſori.nõ aũt ſi in non faciẽdo.vt.C.đ libe.cau.l.ſolo.
k ¶ Nominũ.q̃a non dicunt̃ hodie dediticij vel latini.nã et noĩe ſublato effectꝰ tollit̃. vt.C.de ſer.l.a nullo.
l ¶ Quapropť.breuiter oĩa repetit q̄ dixerat a pn̄. cõſtitutionis.
m ¶ Et ingenui.quantũ ad oĩa p̄terq̃3 reſpectu patroni.Accur.
n ¶ Qui dudum.i.ante hanc legem.
o ¶ Fortunam.ſ.ſeruitutis.
p ¶ Si quis autẽ libertam.ſ.ſuam.
q ¶ Aut.pro id eſt.
r ¶ Exiſtens.olim autem licebat patrono libertam accipere:niſi eſſet patronus ſenator vel ſenatoris filius vel in ſimili dignitate poſitus.vt.C.de nup.l.vxorem.⁊.ff.de ritu nup.l.lege iulia.⁊.l.oratione.et idem in ſponſalibus.vt ff.de ſpõ.l.oratio. hodie vero indiſtincte fieri poteſt etiã ab his qui ſunt in dignitate dummodo ſcriptura intercedat: vt hic.⁊ idẽ puto econtra:vt libertus patronam accipere poſſit: licet olim eſſet contra. vt.C.de nup.l.iij.
s ¶ Obſeruationem.ſcilꝫ vt interueniat ſcriptura.Accurſius ſo.
t ¶ Adijcimus.de nouo.
v ¶ Precedẽtes.ſcilicet ante dotalia inſtrumenta.Accurſius ſo.
x ¶ Priſtinum.id eſt priſtinorum vt ſit ſyncopatum et ſic ponitur vicenum.i.vicenorum ff.ad le. rhodi.de iac.l.nauis.§.cum autem.
y ¶ Et veritate.ſcilꝫ quia in veritate eſt contractum matrimonium. et filij iuſti ex eo procreati ſunt.al's cõtra.⁊ dic hic vt diximus.ſ.de trien.et ſemiſ.§.fina.col la.iij.
z ¶ Ut ſi cui.cauſe mutat caſuz de liberta ad ancillã q̃ſi dicat adeo predicta ſunt vera in liberta vt in ancilla idem ſit.

a ¶ Mox.id eſt ſtatim.
b ¶ Competẽs.pro competet.Accurſius ſo.
c ¶ Eis.ſcilicet filijs.
d ¶ Judicium.al's indicium.al's iudicium/id eſt volũtatem.Accurſius ſo.
e ¶ Uxorem.ſcilicet illorum filiorum matrem.R.

nuptialium documentorū conſcriptione[a]. Si em̄ miles reliquēs legatū alicui ſuarū ancillarū ipſa donatione legati et libertatē dare videat[b]: quomō nō multomagis pater ſi documentū nuptiale ꝯſcripſerit habebit ꝓprios filios ex hoc ſolo ⁊ liberos ⁊ legitimos ſucceſſores: Neqꝫ em̄ q̄libet eū putaturus erit voluiſſe filioꝝ q̄dē matrē legitimā[c] eſſe: et hoc tā magnū ei donaſſe opus libidinis: proprios aūt filios ex ſuo natos ſemine adhuc relinquere ſeruituros. ¶ Hoc ſimilr[d] quidē ꝑ manumiſſoribus/ ſilr autē ꝑ manumiſſis[e] ſancim⁹. nā ſi ea que in p̄cedētib⁹ dicta ſunt māumiſſorib⁹ nō ſuam⁹[f]: ſegniores[g] forſā hoīes circa libertatis largitatē efficiemus. Nobis aūt om̄e extat ſtudium ſubſiſtere libertates[h] atqꝫ valere: ⁊ i nr̄a florere ⁊ augeri rep. etem̄ hmōi cāe deſiderio[i] ⁊ in libia ⁊ in heſperia tāta[k] ſuſcepim⁹ bella: et ꝑ recta ad deū religiōe et ꝑ ſubiectoꝝ parit libtate. Facim⁹ aūt[l] nouū nichil: ſꝫ egregios ante nos imꝑatores ſeq̄mur. Sicut em̄ antoninus pius cognominat⁹ (ex quo etiā ad nos appellatio hec ꝑuenit[m]) ius romane ciuitatꝫ prius ab vnoq̄ꝫ ſubiectoꝝ petit⁹[n]/ ⁊ talr[o] ex his q̄ vocant peregrini ad romanā ingenuitatē deducēs: ille[p] hoc oīb⁹ in cōe ſubiectis donauit[q]. ⁊ theodoſius[r] iunior poſt cōſtātinū maximū ſctiſſime hui⁹ ciuitatis cōditorē/ filioꝝ prius ius petitum dedit in cōe ſubiectis[ſ]. ſic[t] ēt nos hoc videlꝫ regeneratiōis ⁊ aureoꝝ anuloꝝ ius vnicuiqꝫ petētium datum[v]: et damni ⁊ ſcrupuloſitatis p̄bentē occaſionē[x] et manumiſſoꝝ idigētē auctoritate oībus ſimiliter ſubiectꝫ ex hac lege dam⁹. reſtituimus em̄ nature igenuitate dignos nō ꝑ ſingulos deceſo: ſed oēs[y] deīceps q̄ libertatē a dn̄is meruerūt: vt hāc magnā quandā et generalē largitatē nr̄is ſubiectis adiiciamus. ¶ Que igitur placuerūt ꝑ idulgētia ſubiectoꝝ nr̄e clemētie ꝑ hāc legē hec tua celſitudo cognoſcens nr̄is ſubiectꝫ faciat manifeſta ꝑ ꝓgrāmata ꝓpria: ⁊ hic et in prouinciis vt diſcāt q2 nroꝝ ſubiectoꝝ ꝑ oia curā habem⁹: ea que ꝑ vtilitate eoꝝ ſunt ſanciētes. Ualebit aūt hec lex in ſubſequētib⁹ oībus ⁊ eis q̄ poſtea emerſerint caſibus. qđ em̄ receſſit non perſcrutamur.

¶ Apud quos oporteat cauſas dicere monachos et aſſiſterias. Nou. 79

¶ Monachi ⁊ monïales ꝑ cauſis earū corā ep̄o debēt conueniri: qui diſponere debet an ꝑ ſe vel per alios debēt reſpōdere. ⁊ ſm legē ⁊ ſacras regulas debēt ſoli epi de talib⁹ cognoſcere ⁊ iudicare. h. d. Ange.

Idē a. mēne btiſſimo archiepiſcopo ⁊ generali ꝑriarche.

Rem cognoſcētes nō rectam fieri in hac regia ciuitate cōilege eſtimauimus hoc mederi: inchoantes quidē ab hac feliciſſima ciuitate: in omnia vero loca ea que ſubiecta[a] ſunt diſtendentes. Quidā em̄ volētes corrumpere orthodoxe fidei honeſtatem: ſiquidem litem habuerint quaſi cū monachis aut aſſiſteriis[b] ciuiles iudices interpellāt: at illi[c] mittunt executores pſumentes[d]

a ¶ Conſcriptione. et ſic no. q̄ ſiue ſpecialiter fuerit manumiſſa vt modo dixerat: ſiue ſolum accepta eſt ancilla in vxorem a domino eo ipſo habet duo. et q̄ libera eſt. et q̄ legitima vxor: vt hic. ⁊. ſ. in rubrica in fi. Itē ſi nō fieret libera ex ipſa conſcriptione dotalium inſtrumentoꝝ nō eſſet vxor cum inter ſeruam et liberū non ſit matrimonium vt. ſ. de nup. §. ſed et captiuitatis. itē ſi alij dat ſcienter in vxorem vl' patit eam nubere: eſt eo ipſo libera: multo magis ſi ipſe eam accipiat. vt. ſ. de nup. §. ſi ꝓ ab initio. Accur.

b ¶ Uideatur. vt ff. de teſta. mili. l. ticius. §. i. ſed nō ſic in pagano. vt. C. de teſta. mili. ex his.

c ¶ Legitimā. i. ingenuam vel vxorem.

d ¶ Hoc ſimilr. nunc reſpicit primam partem rubri.

e ¶ Pro manumiſſis. ſ. vt ſint ingenui.

f ¶ Seruamus. ſcilicet ius patronatus. et eſt ſic. C. de bo. que libe. l. ij. ibi: proſpiciēdum eſt.

g ¶ Segniores. idē pigriores. Ac.

h ¶ Libertates. vt recuperem⁹ eos ab hoſtibus.

i ¶ Hmōi cauſe deſiderio. id eſt vt augeremus rēpublicam.

k ¶ Tanta. ſcilꝫ vt pij dicamur: vl' lege abſolute tāta q. d. multa.

l ¶ Facimus nouum. i. extraneum vel mirabile: imo cōſuetum in ſimilibus: et ideo duo ſimilia ponit non eadē. primū eſt antonini. ſcdm theodoſij.

m ¶ Peruenit. vt dicamur pij. Ac.

n ¶ Petitus. i. rogatus imperator vt hoc ſtatueret. vel dic a quocunqꝫ qui vellet eſſe ciuis romanus.

o ¶ Et taliter. ſcilꝫ dando ſingularia priuilegia.

p ¶ Ille. ſcilicet antoninus. ⁊ dic hoc ſcilꝫ ius romane ciuitatis quod eſt ſupra.

q ¶ Donauit. vt quicūqꝫ ciuitatem romanam habitaret ciuis romanus eſſet. vt. ff. de ſtatu ho. in vrbe. que lex eſt ātonini. nec ſit opus ſpeciali impetratiōe. Accur.

r ¶ Theodoſi⁹. ſic repete.

ſ ¶ Subiectꝫ. vt C. de iur. delib. l. i.

t ¶ Sic. a ſimili.

v ¶ Petentiū datum. olim per ſingularia reſcripta.

x ¶ Occaſionem. occaſionē dico indigentem auctoritate manumiſſoꝝ id eſt manumittētium: q2 non ſolebant liberti facile natalibus reſtitui niſi ꝯſentiente patrono ⁊ eius filio. vt. ff. de nata. re. l. ij. et. l. penul. ⁊. l. fi. i. reſpon.

y ¶ Sed omnes. repete per ⁊c.

¶ Apud q̄s oportent cauſas dicere monachos et aſſiſterias.

Rem cognoſcentes. hac. i. conſtantinopolitana.

a ¶ Subiecta. id eſt ſcripta. ſ. ea. cōſtitutione.

b ¶ Aſſiſteriis. Aſſiſterie que ideo q̄ aſſiſtāt oratiōibus ⁊ ieiunijs ſunt. quotidie quas vulgo appellamus recluſas.

c ¶ At illi. ſ. iudices ciuiles.

d ¶ Pſumētes ſcilicet executores. Accurſius ſo.

accedere itra loca ſancta ꝛ monachos trahere[a] atq͂ monaſteria vel aſſiſterias inq̄etare/ forſan eas que nō videnẗ[b]: ꝛ hinc iniuriā ꝛ cōfuſionē non paruā adoꝛabilib⁹ fieri locis. ¶ Propterea igiẗ ſancimus ſi quis quācūq͂ habuerit cām cū aliquibus venerabilibus ſanctimonialibus aut ſacris virginibus aut mulieribus oīno ī monaſterijs ꝯſiſtētibus deo amabilem ciuitatꝭ illius epiſcopū interpellet[c]. ille vero mittat et cum omni honeſtate que ſunt de pſonarum preſentia diſponat: ſiue opoꝛtet p abbates: ſiue p reſpōſales/ ſiue per alios quoſlibet hoc fieri. ipſi ꝟo cū oī veneratione ſacerdotali cauſam examinēt ꝛ iudicēt. et ciuiles non ſint penit⁹ eis iudices/ neq͂ ꝯfundāt eoꝝ honeſtatem cum idonei ſint deo amabiles ſingularū ciuitatū epi[d]: ꝛ q̄ de lite[e] ſunt ꝛ de cautela[f] iudicioꝝ diſponere/ ꝛ iudicare honeſte atq͂ ſacerdotaliter/ ꝛ ſm̄ leges nr̄as ꝛ ſacratiſſimas regulas. ſic em̄ et q̄ aliquā rōcinationē hr̄e putātur merebūtur iuſticiā: et honeſtas ſacratoꝝ inuiolata itegraq͂ ſeruabitur.

¶ Cōmunis igitur ſit lex habeatq͂ cuſtodiā et a glorioſiſſimis p̄fectis qui p cunctas exiſtunt dioceſes[g] illirici dicim⁹ ꝛ libye italieq͂ ꝛ occidētis totius: ꝛ a glorioſiſſimis p̄fectis vtriuſq͂ rome/ et magnificētiſſimo p̄toꝛe populoꝝ/ et iudicibus gentium coꝝūq͂ officijs. ꝛ nulla eis fiat oīno coꝛruptio: ſꝫ integra ad honoꝛē reuerēdiſſimoꝝ monachoꝝ cuſtodiatur. Hoc autē[h] etiā tua btitudo cognoſcēs ꝛ ipa cuſtodiat in hac feliciſſima ciuitate et eius[i] confinia vtaẗ ad deo amabiles ciuitatū metropolitas quoꝝ ipſe ſuſcepiſti oꝛdinationē proponēs proprijs litteris hanc noſtram ſacrā legem. Uerum illi ſub ſe cōſtitutis epis hec nuncient/ vt ex paucis litteris vna continuatio legis ad omnē puenīat ditionem[k]. Sed etiā accelerari liteꝝ ſancimus monachis illibatis/ vt nō mens eoꝝ[l] occupetur circa litis ſollicitudinem: ſed velociter liberati ſacris operibus obſecundent[m]. ¶ Sciant igitur q̄ preter hec aliquid egerit: ſiquidē iudex ſit qui talē pꝛoferre ſententiā[n] preſumpſerit: quia adminiſtratione repellitur tanq͂ diuinitati cōtumeliam faciēs: et pena .x. librarum auri/ vna cū officio ſuo mulctabitur: ſacratiſſimo noſtro dāda erario. executoꝛes autem preſumentes offerre omnino admonitionem ab ipſis deo amabilibus epiſcopis/ pꝛohibeātur et retrudantur[o] in locis (que decanica nuncupantur) penas competentes paſſuri/ exactionem nullā decetero agere permittendi. Hac valente lege[p] ſi q̄s cum aliquo reuerēdiſſimoꝝ monachoꝝ aut virginū aut mulierum omnino ſacrarum: ꝛ in venerabiliū monaſterijs habitantium habuerit cauſam. De clericis etenim et oꝛdine conuentionis eoꝝ iam leges conſcripſimus quas valere et firmas eſſe omni volumus modo. Scripta exemplaria viro clariſſimo Johāni prefecto ſacroꝝ oꝛientis pretoꝛio ſecūdo exconſuli oꝛdinario et patricio. Scripta exemplaria baſilidi glorioſiſſimo magiſtro ſacroꝝ officioꝝ prefecto vrbis. Scripta exemplaria Lōgino glorioſiſſimo.

a ¶ Trahere. ſcilicet ad iudicium.
b ¶ Non videntur. quia ſtant incluſe. vt. ſ. dixi.
c ¶ Interpellet. nota q͂ monachus conuenitur: licet p moꝛtuo vt ſeruus quātum ad mundum reputetur. vt. C. de epiſ. ꝛ cleri. l. deo. ſed reſpondet per abbatem vel ſyndicos ſeu yconomos. vt. j. de ſanc. epiſ. §. prouidere. et hic ſubijcit. ſic ergo a ſimili concipiā libellum nomine filij: et reſpōdebit pater. vt. C. de bo. mater. l. i. in aduenticia tn̄ hereditate filiofami. delata triplex ī agendo ꝛ reſpondēdo adhibetur diſtinctio. vt diſtiguatur an ambo conſentiant in adeundo/ ſcilꝫ pater et filius. an filius tm̄. an pater tm̄. vt. C. de bo. que libe. l. vlti. in his qui ſunt in tutela vel cura etas diſtiguiẗ: abſentia conſideraẗ: vt ſi ſunt pupilli q̄ fari poſſunt ꝺ his poſſit cōcipi libellus auctoꝛitate tutoꝛis. alˀs de tutoꝛe tm̄. vt. ff. de admini. tuto. l. i. §. i. ſed et hꝺ ſi cōtra collegiuꝫ nomine monachi pponatur: non reprobaẗ. arg. j. de ſanc. epiſ. §. ſpoꝛtularū. eodemq͂ modo puto ſeruari ſi monachus agere velit. Sed nunq̄d iurabit monachus de veritate dicēda ſi agatur de eo q͂ ꝺ p eum factuꝫ eſt ad ſimilitudinem minoꝝ. xxv. annis Rn̄. ſic argu. C. de queſtio. l. interrogari. quia ad iudicem ſpectat inquirere veritatem. argu. C. de edē. l. is apud quem. ꝛ. j. de litigio §. omnem. col. ix. ibi: veritate perq̄ſita. de calū. autem nō iurabit cum principales perſone debeant iurare/ ſed monachus nichil habet vel per legem vel canones. vt. j. vt lit. iurent. §. i. in prin. ꝛ. ſ. de mona. §. illud. col. i. Item quid de exemptis: Rn̄. ſub papa conueniri.
d ¶ Epiſcopi. ſed executioni mandātur per iudicem ciuilem. vt. j. de ſanctiſ. epiſ. §. ſi quis contra aliquem.
e ¶ Lite. ſ. vt dēt dilationem et cauſam examinent.
f ¶ Cautela. i. q̄liter caueaẗ iudicio ſiſti et iudicatum ſolui. ꝛ rē ratā haberi ſm̄ q̄litatē pſonarū. vt iſti. ꝺ ſatiſda. §. ſed hodie. Sed q̄dā dicūt q͂ hoc pign⁹ accipere dꝫ epiſcopus.
g ¶ Dioceſes. ſic C. de epiſ. ꝛ cleri. l. nulli. §. q͂ ſi tuito. Accurſius flo.
h ¶ Hoc aūt tua. loquitur mēne patriarche conſtantinopolis. vt in intitulatione. ſ. eo.
i ¶ Et eius. ſcilꝫ ciuitatis.
k ¶ Ditionem. i. notionem.
l ¶ Eorum. monachorum.
m ¶ Obſecundēt. hec eadem ratio ꝛ in alijs clericis ē. vt. C. de epiſ. ꝛ cle. l. omnes qui vbicunq͂.
n ¶ Sentētiā. ad mōachos miſſam vt ad iudicium veniant ciuilis iudicis reſpōſuri: et ſi epiſcop⁹ rationem nō fecerit: alius iudex ciuilis erit iudex. vt. j. ꝺ ſanctiſ. epiſ. §. ſi quis pro pecuniaria cauſa. Accurſius flo.
o ¶ Retrudātur. ſcilicet executoꝛes iſti. Accur.
p ¶ Lege. eo q͂ alij ſcripſerūt: quorum dicta noſtra ſunt. vt. C. de epiſ. et cleri. l. cum clericis. et. l. ſi quis. et. l. omnes q̄ vbicūq͂.

Monachus pt conueniri.

Monachus an de veritate dicēda iurare debeat.

¶ De queſtore[a].

¶ Officiũ queſtoris in inquirendis pſonis in vrbe cõſtantino. manẽtibꝰ cõſiſtit: et ſi conſtantino. ciuitatis ſũt ciues eorum. cauſas et negocia celeriter expedire: extraneos ad ſuas prouĩcias cũ ſuis bonis remittere / ⁊ alios expellere: ⁊ validos et potentes operari facere: exceptis infirmis corporis qui dimitti debent. Bar.

Idẽ. a. Jo. pre. pre. ſecundo.

CUm dei auxilio[b] ſemper omnes facimꝰ prouidentiam vt ſubiecti ab eius clemẽtia traditi nobis illeſi ſuĩt itaqꝫ ⁊ leges ponimꝰ oĩ in eis[c] curãtes iuſticia: ⁊ qđ paulatim labiť reparare[d] feſtinamꝰ: inſup etiã adminiſtratiões iuenimꝰ q̃ caſtigãtes qđ inhonoratum eſt mediocriora[e] faciũt delicta quale videlicet aliquid[f] pretores[g] populi in hac feliciſſima magna vrbe vtiliſſimo ex ipſo rerũ experimẽto oibꝰ regiam hanc ciuitatẽ noſtrã habitãtibus approbatum[h]. ¶ Ex hoc igiť experimẽto et aliđ quidã medela egẽs moliri ⁊ adinuenire legi ⁊ cingulo iuſtũ extimauimꝰ. Inuenimꝰ enim qꝛ paulatim ꝓuincie q̃dẽ ſuis habitatoribꝰ ſpoliant. magna ꝟo hec ciuitas nr̃a ꝑplo ſa[i] eſt turbis diuerſorũ hoim: ⁊ maxime agricolaꝝ ſuas ciuitates ⁊ culturas relinquẽtiũ. Hec ad preſentẽ legẽ nos reſpicere ꝓcurauerũt: ⁊ ad cingulũ[k] qđ nunc a nobis pene nouatũ ẽ: cui nõ piget nos de publico et annonas dare et ad ſufficiẽtis officiũ cõſtituere et ex negligẽtia eiꝰ periculũ releuare. cingulo eteni et hoc accipiẽti queſtoꝝ iponimꝰ[l] nomẽ: ſic eni et initiũ eũ inuenietes dicimꝰ autẽ priſcis temporibꝰ vocabãt inquiſitores ad hoc venietes officiũ. Volumꝰ autẽ cingulũ habentes reſpiciẽtes hoc ad deũ noſtrũqꝫ timorẽ ⁊ legẽ requirere ad magnã hãc ciuitatẽ ex qua cũqꝫ ꝓuicia ſint viros / ſiue mulieres / aut clericos / ſeu monachos / vel mõachas / ſiue externarũ[m] ciuitatũ aduocatos aut alteriꝰ cuiuſcũqꝫ fortune vł dignitatis exiſtãt: et ꝑſcrutari q̃ ſint: aut vñ venerint / et qua occaſiõe. et ſiquidẽ agricole ſint intẽdere qbꝰ[n] nr̃oꝝ iudicũ horũ[o] cõpetũt lites: et his iminere velociterqꝫ eos eripere difficultatibus ꝑpter q̃s huc venerũt: et feſtinanter vñ venerunt eos remittere cõpetẽtia fruentes[p]. Si ꝟo aliq̃ ſint agricole conſtituti ſub dñis et egentes eis[q] ad hãc venerũt regiã ciuitatẽ preparare poſſeſſores citius eas diſcernere[r] pro qbꝰ venerũt cauſas ⁊ remittere merentes[ſ] mox q̃ iuſta ſunt. Si vero forſitã ad reſultationẽ poſſeſſorum venerũt: et aduerſus eos dicãt cauſas: ſiquidẽ multitudo ſit plures q̃dẽ remittẽ cõtinuo ad ꝓuiciã: duobꝰ aut tribꝰ relictis: qui ſm collitigãtiũ ſcema[t] litẽ exerceant[v]: ⁊ ita eũ iminere litꝫ[x] auditori ⁊ ꝓcurare citiꝰ incidi[y] negocia vt nõ lõgitudo eis fiat tp̃is ⁊ maxie agricolis: q̃rũ ⁊ hic p̃ſentia ſuperflua ⁊ agriculture vacatio dãnũ et ipſis et poſſeſſiõibus facit. Si ꝟo neqꝫ agricolarum ſit aduenies multitudo ſed q̃dã forſitan alij: aut etiã litigaturi aduerſus alios et hic tardẽt non quieſcere: ſed cum omni inſtantia iudices argere: cum feſtinatione eos contentionibus abſoluere: ⁊ litibus liberatos remittere in ſuas ciuitates et prouincias habitare. ¶ Si vero forſan cũ inſtiterint[z] auditores litis: aut agricolarum domini[a] qui a nobis ſunt iudices ſtatuti vt ⁊ litigãtes aut obſuãtes liberent: ipſi aũt hoc differant et nõ citiꝰ eos a litis obſuatiõe liberauerint: tũc ipm[b] q̃ a nobis in hoc cingulo cõſtituťꝰ eſt deducere ad ſe litigantes aut agentes aliq̃ iure a poſſeſſoribꝰ[c] ꝓinde nõ merentes examinare: et citiꝰ diſponere pro quibus illi huic magne obſeruent

q̃s leges facimus vt. C. de veteri iu. enucle. l. ij. §. merito. et hodie eſt expeditũ. vt. j. vt clerici apud propri. epi. §. i.

a ¶ De queſtore. hãc nõ lego: ſꝫ q̃dã ſic. no. primo ď dei auxilio. ſcđo de reſcriptis reparandis: vt in princi. ⁊ tertio de venerãda canicie. i. ſenectute vt. j. e. §. ſi vero vite occaſionẽ. in fine.

b CUm dei auxilio. ſic. j. de armis. i prin. et de vet. iu. enu. l. i. in prin.

c ¶ Eis. ſubiectꝭ.

d ¶ Reparare. argu. ꝓ reſcriptꝭ. qđ dic vt. ſ. de here. et fal. §. ſemꝑ igitur.

Reparari debẽt antiq̃ reſcripta.

e ¶ Mediocriora. i. pauciora. ſic. C. de defen. ciui. per omnes.

f ¶ Aliquid. innouatum. Accur.

g ¶ Pretores. repete caſtigatũ dico per edicta et interdicta ſua.

h ¶ Approbatũ. id eſt caſtigatum. dico approbatum ab oĩbus habitatoribꝰ ⁊c. Azo.

i ¶ Ex hoc igiť. populoſa. vt. ſ. de tabel. §. fi. et facit ſ. de man. ꝑn. §. fi. col. iij.

k ¶ Ad cingulũ. ſcilicet q̃ſtorie dignitatis.

l ¶ Imponimus nomẽ. vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. deide cũ

m ¶ Externarũ. aliꝰ extranearũ. ff. de redẽptis ab hoſtibꝰ. l. nõ dubito.

n ¶ Quibus. ſcꝫ aliquis noſtrorũ iudicũ qbꝰ ⁊c.

o ¶ Horũ. ſ. agricolarum.

p ¶ Fruentes. i. accipientes q̃ petita ſunt.

q ¶ Eis. ſcꝫ dominis. vt det ſibi agriculture agri ꝑmanentia inſtrumẽta aratoria. Al.

r ¶ Diſcernere. confitendo vel negando. Azo.

ſ ¶ Merentes. vt C. de re. mili. tam collatores. et. ff. qđ cuiuſqꝫ vniuer. l. itẽ. §. i. ar. ff. ad muni. l. municipes. argu. C. de aduo. diuer. iudi. l. reſtituẽde. Accur.

t ¶ Scema. ff. de condi. ⁊ demõ. municipibus.

v ¶ Exerceant. ſ. queſtionẽ. Al.

x ¶ Litis. vt. C. de iura. calum. l. ij. arg. C. de auc. pre. l. viti. ar. ff. de ope. no. nũ. de pupillo. §. pedius.

y ¶ Incidi. i. decidi vel determinari. Al.

z ¶ Inſtiterint. ſ. queſtor. i. precepit iudici expedire et non fecit

a ¶ Dñi. no. dñm eẽ iudicem agricolarum.

b ¶ Ipſũ. ſ. queſtorem. Al.

c ¶ A poſſeſſoribus. ſ. incõtinenti,

a ¶ Ut. pro vtpo te.
b ¶ Sufficiat. q̃ habent. nã nichil habẽt vel parum. Azo.
c ¶ Decens. ſcilicet quia forte mendicare erubeſcit. Al.
d ¶ Opus. C. de offi. pre. vr. l. vlti.
e ¶ Sectari. ſcilicet cum dedecore et contumelia expelli.
f ¶ Graues. nota deferẽdum etati et caniciei. vt. ff. de termi. moto. l. ij. ꝛ. C. qui eta. l. v. libro. x. ꝛ. ff. de mune. et hono. l. ſemp in hac.
g ¶ Tãq̃ ab eis. id eſt ab eius penis. Al.
h ¶ Inſcriptiones. vt. C. de accu. ꝛ inſcrip. l. i. in fi.
i ¶ Cingulũ. facit. ſ. quõ opoꝛ. epiſco. §. cleri. ꝛ. §. fi. ꝛ argu. J. de col. §. ſuper. coll. ix. ꝛ. ff. de cuſto. reo. l. i. §. diuiſ. ꝛ. C. d bo. ſub. l. i. ꝛ. C. d offi. ciui. iudi. l. vnica.
k ¶ Adminiſtratores. i. officiales vl' apparitores. vt ff. d offi. pre. p̃. ꝛ facit. ſ. vt iudi. ſi. q̃ quo ſuffra. §. volumus. ꝛ. ſ. d mãda. pn. §. delinquẽtes col. iij. et in aut. vt dif. iudi. col. ix. ꝛ. ſ. de mãda. pn. §. ſed etiam. ꝛ. §. deinde. col. iij.
l ¶ Liberati. argu. C. de ſan. epiſ. §. ſi ꝟo monachꝰ.

ciuitati ad ſuas remittere patrias aut oĩno ex quibus venerũt locis oĩbꝰ pempto ad hoc p. iuilegio ꝛ fori preſcriptione. ¶ Si ꝟo vite occaſione aliqui aut lites nõ habẽtes i hac ſũt nr̃a ciuitate vtᵃ ꝓpt victũ aut eo q̃d hic ad eoꝝ deſideria nõ ſufficiatᵇ: iam etiã peccẽt corporũ eoꝝ ſtatũ qualis q̃s eſt iſpicere: ꝛ ſiquidẽ valẽt eis corpora / potẽtes aũt ſufficere ad laborẽ ſunt: ſiq̃dẽ ſeruilia quorum fuerint cognoſcere quoꝝ ſunt: ꝛ hos etiã inuitos poſſeſſiõibꝰ trãſmittere. ¶ Si ꝟo liberi fortuna ꝛ ex aliq̃bꝰ ciuitatibus aut ꝓuicijs orti hos trãſmittere ad ꝓuincias ex q̃bꝰ orti ſunt. ¶ Si vero huius terre fuerit et corporibꝰ q̃dẽ validis vtanꝰ: vite autẽ eis decẽsᶜ non eſt occaſio hos nõ fruſtra eſſe terre opusᵈ ꝑmittere: ſ; tradere citiꝰ eos vt operũ publicoꝝ attinet artibꝰ ad miniſteriũ et ꝓpoſitꝭ panificantiũ ſtationũ / et hortos operãtibꝰ alijſq; diuerſis artibꝰ aut operibꝰ in q̃bus valent ſimul q̃dẽ laborare ſimul autem alij: et ſegnem ita ad meliorẽ mutare vitã. ¶ Si ꝟo aliq̃ noluerit obſuare operibus q̃dẽ q̃bꝰ traditi ſunt hos ſectariᵉ hac regia ciuitate / parcẽtes eĩ eis ſancimus / vt non ſegnitie eos ad illicitos actus impellẽtes leges eos abripiãt ad penas nr̃is tradẽtes iudicibus: leſos aũt aut leſas corpe aut canicie grauesᶠ hos ſine moleſtia eſſe iubemꝰ in hac bona ciuitate: aut pie agere volẽtibus aſcribendos: ꝛ alioꝝ ſingulos iterrogare qua venerint gr̃a: ꝛ inq̃ſitis q̃ digna ſunt ſuper eis agere vt nõ pigri hic ſedeãt: ſ; cõpetentia agẽtes ad ꝓprias reuertãtur ꝓuicias.

¶ Si ꝟo aliqui aut i hac habitãtiũ ciuitate: aut etiã deforis venientiũ inculpent aliquos tanq̃ ab eisᵍ dãnificati per occaſionem forte eorum que dicũtur ſportalia: aut etiam et hoc leſionum ꝛ dicãt eos aut preuaricari ꝓ his noſtras leges. aut etiã ſine iudiciali p̃cepto admonitionem eis offerre / q̃rere ſubtiliter hec delinquentes cuiuſcunq; fuerint dignitatis aut militie: et ſub q̃ conſtituti ſunt cingulo / eoſq; ſimul quidẽ cõprehendere. ſimul aũt poſt ꝓbatiões interminatas ſm nr̃as leges exigere penas: nullo cõpetẽtiũ eis iudicũ defendere eos valẽte: ꝛ tam illeſos ſeruare eos q̃ iniuſticiã paſſi ſunt recipiẽtes que ꝯtra legẽ exacti ſunt / q; penas nr̃is diffinitas ꝯſtõnibꝰ ſuperexigere: ac de eis referre vbi ꝑſperimus dãdas. Super hoc aũt quicunq; querelã ſuſcipiũt falſitatis ſeu q̃ vocaꝰ falſa ſcriptura in quocũq; collegio hoc req̃rere: et q̃ ſup his denunciaꝰ cõprehẽdere / et poſt iſcriptionesʰ et ꝓbatiões punire. ſic eĩ hmõi audientie damꝰ ꝑtãtẽ ei. ¶ Si vero aliq̃s taliꝰ leſoꝝ adierit ordinatũ ſ; preſentẽ legẽ iudicẽ ꝛ nõ iuſtã ipetrauerit ꝓuidẽtiã vt cogaꝰ ad nos ꝛ ad ſp iperiũ hoc denũciare ſciat apte q̃ cingulumⁱ hoc aſſumit: q: ipſe de ſuo reddet ea ei q̃ ab eo neglectꝰ eſt maleq; decuerat eũ a delinquẽte accipe: inſup ꝛ maiori indignatiõe nr̃a experienꝰ iuſte: vtpote nr̃as iuſſi ones trãſcẽdere ꝓſumẽtes. ¶ Maxime aũt oĩm q̃ hãc adminiſtrationẽ h; et ꝑpetue hoc ponit ſtudiũ puris manibus oĩa agere et adminiſtratoresᵏ habere nõ ſordidos neq; turpis acceptiõis paratos: ſ; pure ꝛ libere adminiſtrare: ꝛ ſi tale aliq̃d ſup miniſtris pctm̃ iuenerit hoc etiam punire: et ex ipſis prius oſtẽdere ſuã firmitatẽ ſimul et caſtitatẽ. ¶ Propterea eĩ ꝛ decẽ libraꝝ auri occaſione expẽſarũ decreuimꝰ ei: et eiꝰ ꝯſiliario ſolidos centũ. et miniſtrãtibꝰ ad expenſarũ cãm ſolidos trecẽtos trigita damꝰ annone: quoꝝ etiã deſcriptionẽ huic legi apponi p̃cipimus: vt de fiſci largitate cõtenti alienis abſtineãt: erũtq; dei ꝛ nr̃i ſubtiles cultores: ꝛ e celo hãc nr̃am fruẽtes ꝓudentiã ꝛ adminiſtrationẽ / cauſis faciliꝰ ꝛ legaliꝰ vtẽtes. ¶ Damꝰ aũt adminiſtrationẽ habẽti fiduciã ꝛ iudicibꝰ iſiſtere / ꝛ ad nos referre et ex ſe agere ꝯpetẽtia: vt neq; ifirmitate neq; alio oĩno culparꝰ nr̃o ſup eo iudicio minor appeat. Licentiã ꝟo ſiſr ei damꝰ publicis epſis vti ad ꝓuinciarũ ꝑſides: vt hi q̃ remittunꝰ ab eo mittant ad ſuas ꝓuicias ſine lite ibi ducturos: ꝛ ſi q̃ egent legitimo auxilio hoc p̃cepturus. Illud maxie ꝓuidere ne de hiſdẽ ſcdo moleſtari q̃d ſepe eos q̃ hic vane cõmoranꝰ: deide retrãſmiſſos ab eo rurſus remanere: ꝛ mox reuerſus ſcdarũ ei cauſaꝝ ꝓbẽt occaſiões. Si eĩ denuo i hac feliciſſima ciuitate iueniat quoſdã nidificãtes fruſtra q̃ liberatiˡ ꝛ ad ꝓpriã ꝓuinciã trãſmiſſi ſunt: his ꝛ caſtigatione iponat decentẽ / ꝛ vehemẽtiꝰ iteꝝ trãſmittat. ſic nobis ẽt foris ciuitates habitabũꝰ: et magna ciuitas hac confuſione liberabitur. Si ꝟo aliq̃s

a ¶ In tranſmarinis. tranſmarinas partes appello romanum portum quē debet cuſtodire queſtor et de omnibus intrātibus interrogare qui ⁊ vnde ſint: et pro qua cauſa venerunt. Al.

b ¶ Venatus. ſicut eñ feras beſtias homīes venantur: ita ⁊ cōpetētia iura impator adinuenit vt ſubiectis prebeat.

c ¶ Leges. ſ. predeceſſores iperatores. Al.

d ¶ Tranſitorio. trāſitorio ſtudio vtuntur deſides ⁊ pigri ſcholares q̄ negligunt ſuas lectiones recordari. Accurſius flo.

e ¶ Leue. ī. qui. mo. natu. effi. ſui. col. vij.

f ¶ Ab vniuerſa. nota ꝙ negligētia omia ledit. ⁊ facit C. de anna. excep. l. vt pfecti⁹. ⁊ ff. de tranſac. l. iij.

Negligentia cuncta ledit.

g ¶ Incorruptū. vt puras habeant manus. vt. ſ. co. §. maxime. Al.

h ¶ Conſtitutio que de dignitatibus ⁊c. Iſte due dictiões ſunt ablatiui caſus.

Q Uicq̄d. ornatū. .i. decorē vt. ff. de poſtu. l. i. in prin.

k ¶ Legem ſcripſimus. vt. C. d cōſuli. l. fi. lib. xij. raro fit tamen vt ibi dicit ꝙ filiusfa. cīgat patritius.

l ¶ Actio. i. act⁹. ſic. ſ. d nō alie. aut p. re. ec. §. ſinim⁹. Accurſius flo.

ꝑſpexerit ſui officij in trāſmarinis[a] partib⁹ collocare q̄ etiā deforis cōuenietes inq̄rant: et hic deſtinatos ſuſcipiētes ad prouīcias dirigāt: ⁊ hoc agat qd̄ vtile eſt reipu. per oīa venatus[b]. ¶ Hec oīa ſancim⁹ nr̄orū ſubiectoꝝ curā habētes: vt nō ſuas ꝓuicias deſerētes hic atterantur ⁊ moriantur forſan ꝓprijs priuati: et neq̄ patrum fructes ſepulturis: eo ꝙ ⁊ ante nos ponētibus leges[c] ⁊ rēpu. ꝯſtituentib⁹ hoc nō trāſitorio[d] ſtudio fuerūt: ſʒ ⁊ pigritie fuit q̄dā ſcriptura ⁊ pegrinos oēs ꝑſcrutabant: ⁊ neq̄ nouū neq̄ leue[e] hoc cauſis ſtudiū bonuʒ q̄dē ⁊ antiquū: neglectū vero ī medio ab vniuerſa[f] ledēte negligētia paulatim periclitatū corrumpi ⁊ perimi/donec nos prodeſſe hoc ⁊ vtiliſſimum inuenietes rurſus in rēpu. itroducim⁹. Sicut eñ ꝓbem⁹ icorruptū[g] eū ⁊ ei⁹ officiū eſſe volumus/⁊ nichil extra q̄ a nobiſ dicta ſunt accipere: ita ⁊ indēnes eos ſuari iubem⁹: vt neq̄ occaſione codicilloꝝ/neq̄ per occaſionē ānonaꝝ/neq̄ p aliā quālibet cauſaꝝ/aut ī ſacrū noſtrū palaciū/aut in foro tue celſitudinis occaſiōe codicilloꝝ/aut preceptoꝝ aliq̄d dare. nūc aūt ī futuro tpe imēſe tue celſitudinis occaſiōe emolumētoꝝ que p eos impēdunt ei aut ꝯſiliario aut ei⁹ officio: ſed vndiq̄ eis pura ſeruari q̄ nr̄a largitate dātur. ſufficiet eñ oībus ꝓ medela decenti germane eum gubernantē cingulū vniuerſis vtilimū eē. ¶ Que igit noſtre placuerit ptāti cognoſcēs tua celſitudo oīa ad effectū ꝑducere feſtinet approbetq̄ nr̄am ꝓuidentiā: q: ⁊ nouū cingulū adiecimus et noſtroꝝ ſubiectorū per omnia curam habemus.

Novella – 81.

¶ Conſtitutio[h] que de dignitatib⁹ ⁊ epiſcopatu filiū liberat a patria ptāte.

¶ Dignitas conſulatus/⁊ patriciat⁹ a pr̄ia ptāte liberat ſola dignitatis collatione. et generaliter oīs alia dignitas q̄ a curiali fortuna liberat/et a patria liberat ptāte. Barto.

Idem. a. ſacro ſenatui huius regie ciuitatis.

Q Uicq̄d ad vtilitatē et ornatū[i] reſpicit a do tradite nobis reipu. hoc ſemꝑ cogitātes ad effectū deducere feſtinam⁹. Igitur[k] etiā dudū legē ſcripſim⁹ ſuper glorioſiſſimis nr̄is patricijs: q̄ liberos eos dignitatis collatiōe pr̄na ptāte demōſtrat. nō eñ decēs putauim⁹ vt hos quos nos in officio patrū ꝑuehim⁹ noſtrorū hi ſub aliena ſint ptāte. Nā ſi emācipatiōis actio[l] dudū q̄dē et p eas q̄ nuncupant legis actiōes[m] facta cū iniurijs[n] ⁊ alapis liberabat eos hmōi vinculis: quomō futuri eſſent codicilli oīm honeſtiſſimi dati a ꝓſidēte[o] vniuerſis imperio non eos[p] poſſe paterna ptāte liberare[q]? Nunc autem clemētius aut etiā honeſti⁹ in repu. cogitātes: ſʒ ſuꝑ[r] glorioſiſſimis cōſulibus qui ꝓpriū nomen ipſi[s] poſt imperiū[t] prebent et ſolis conſularibus codicillis[v] honorantur: et ſuper[x] cingulis que liberare a curia poſſunt: hoc ē prefecture et magiſtri militatus. dicimus autem in ipſis ſedibus et operib⁹ agnitis[y] hoc ipſum ſancimus eſſe: vt omis talis dignitas aut etiam cigulum huiuſmodi acquiſitum aliquibus quoſcunq̄ nos ꝓbauerimus qd̄ eos liberet[z] a curia hoc valeat: ⁊ vt poteſtate eos liberet patrum atq̄ auorum. nā ſi ſanciuim⁹ vt ſi q̄s ſu⁹ ſciēte domino mereatur militiam: aut quamlibet dignitatem adipiſcatur/repente ab imperio

m ¶ Actiōes. i. legitimi actus emācipationis.

n ¶ Iniurijs. hūc modum emācipandi non vidi. et de eodem dicitur. C. de eman. libe. l. fi. et fiebat intercedente quadā ficta venditione ⁊ manumiſſione. ff. de capi. dimi. l. iij. §. emancipato. et inſti. qui. mo. ius pa. pote. ſol. §. preterea. ſed hic modus alaparum ſeruatur hodie in deſpōſatione mulierum bononie.

o ¶ A preſidente. id eſt imperatore. Accur.

p ¶ Non eos. id eſt ſi non poſſunt. Accurſius flo.

q ¶ Liberare. q̄ſi dicat non dicerentur honeſtiſſimi codicilli. Ac.

r ¶ Sʒ ſuper. nō ſolum ſuper patritijs.

s ¶ Ipſi. al's imperij. al's ipſiꝰ al's tempori.

t ¶ Imperium. quoniam in documentis poſt imperium cōſulis a populo inferri debet vt. ſ. vt preponat nomen imperatoris in documentiſ ⁊ de conſulib⁹. Al.

v ¶ Codicillis. ſcilicet ſola electione. Accur.

x ¶ Et ſuper. repete et cogitātes: et dic cingulis ſcilicet alijs que non liberant ſolis codicillis: ſed operib⁹ agnitis vt ſubijcit Accurſius flo.

y ¶ Agnitis. id eſt acceptis vel cognitis.

z ¶ Liberet. vt ff. de adop. l. ſi conſul. Ac.

liberatur[a] et in ipſam rapit in-genuitatē: quomodo nō eſt iu-ſtū tātos ꝓmerētē codicillos[b] nō etiā patria ꝑtāte liberū fie-ri? ¶ Propterea igit hac ho-neſtiſſima vtētes lege ſancim⁹ et ordinarios ꝯſules ſi ſub po-teſtate ꝯſiſtāt vna cū ipſo ꝟbo quo hoc his donat officiū ſue poteſtatis fieri: necnō et his q̄ honorant ab imperio ꝑ cōſula-res[c] codicillos ſi ſub pr̄is ſunt manu[d] fieri codicillos eoꝝ ſue poteſtatꝫ occaſiōe[e]. Et ſi quos nos ꝑ vniuerſas dioceſes glo-rioſiſſimos ꝑfectos ſacroꝝ no-ſtroꝝ ꝑtorioꝝ ſtituam⁹: aut in ꝑfectura ciuitatis vtriuſq; ro-me ꝑuexerim⁹: aut in quolibet magiſterio militari hoc repen-te[f] etiā ſue poteſtatis fieri. Eū nāq; q̄ tantoꝝ iudex eſt ⁊ tātis iubet manere ſub poteſtate[g] al-terius/ et non inter eos qui ſue poteſtatis ſunt ſcribi noſtrarū idignū iudicam⁹ legū ſimul et temporū. ¶ Gn̄aliter[h] aūt ſi-cuti dictū eſt ſancimus: vt oīs dignitas[i] ⁊ omne cingulū a cu-ria[k] liberare[l] valēs hoc etiam ſue ꝑtātis premiū honoratis preſtet[m]: et nobiliores[n] adhuc patres oſtēdat[o]. Si ergo ab i-perio ſic ipi honoratorum ſint patres/ qui ſi nō hoc eſſet etiā ipſi pariter ſtuderent imperiū pro iſtis[p] petētes. quapropter ſiue eſt aliq̄s nūc q̄dē ſub ꝑtā-te his fruēs honorib⁹ aut ſin-gulis quos[q] in primis enūera-uimus/ ſiue poſtea erit/ et hos ius ꝑtātꝫ ſue ſequat: ⁊ peculiū ei donans[r] ⁊ arbitrij liberi eſſe prebens: ac digne agere hono-re et iudicio ſuꝑ eis ab iperio habito. hoc enim multo maior patribus laus erit ⁊ leticie oc-caſionē[s] ꝑbebit magne.

¶ Qui liberatur a patria po-teſtate ꝑ dignitatem non ꝑdit iura filioꝝ et filij ei⁹ reincidūt in poteſtate ſua mortuo ei⁹ pa-tre. item epiſcopus liberatur a patria poteſtate. h. d. Ang.

¶ Illud quoq; lege cauemus vt non has tales ſuas poteſta-tes ſimilia prebere[t] qualia alie que per emācipationes fiunt: ſed precipuum quoddam pre-mium imperium conferre ta-lium ſuis poteſtatibus. Non enim volumus eum qui ita ſue poteſtatis ſit perdere aliquod legitimorum ius/ ſed ſint ⁊ ge-neri ad eos: et ipſis ad gen⁹ in-tacta legitima[v] ⁊ ex natura ſer-uata iura/ ⁊ filij eoꝝ poſt mor-tem auorum ſub eorū recidāt poteſtate/ ac ſi contigiſſet eoꝝ parētes morte ſuoꝝ patrum ⁊ nō ex preſenti lege ſue poteſta-tis fieri. et merito filios poſt mortem ſuoꝝ patrum[x] ſub po-teſtate habere vt nichil horū que ab imperio conferunt eis deeſſe videatur. quoniā omne bonum q̄d ſiue a deo acquirit hominib⁹: ſiue ab imperio ſe-quente deum decet eſſe mānſu-rum: et omnis malicie ac dimi-nutionis extraneū. ¶ Palam vero eſt nullū eſſe qui neſciat pre omnibus ſanctiſſimis epi-ſcopis ipſa ordinatione etiam ſuā poteſtatē acquiri[y]. Qui ei oim ſunt ſpirituales pr̄es: quō ſub alioꝝ poteſtate cōſiſtant? ſed cōuenit etiā eos huiuſmōi potiri honore ⁊ hoc ex hac nr̄a legiſlatiōe frui. ¶ Que igitur

a ¶ Liberatur. ſ. dn̄ica poteſtate. et primus caſus eſt. C. qui mili. non poſ. l. ſuꝑ ſeruis. ſcđs eſt in eo ti. l. ſi q̄s ſic. et ff. de offi. pre. l. barbarius. ⁊ ī. de nup. §. ſi vero:

b ¶ Codicillos. in duobus ergo caſibus ſola dignitas etiam ſine adminiſtratione liberat: vt conſulatus ⁊ patri-ciatus/ vt hic colligitur: ⁊ inſti. quib. mo. ius pa. po. ſol. §. filij⁹. al's ita demū ſi cum adminiſtratiōe: vt ꝑbatur. C. de decur. l. vl. lib. x. ⁊ ī. in pn̄. huius §. ibi ⁊ operibus agnitis ⁊c.

c ¶ Per conſulares codicillos. qui habēt dignitatem conſularē ſine ſpe adminiſtrationis: ſꝫ ī. cum ſpe.

d ¶ Manu. ſ. poteſtate.

e ¶ Occaſiōe. ſic monachatio ē cauſa libatiōis a poteſtate diaboli. vt. ī. de mona. in pn̄. cō ſtitu. ⁊ facit. ī. quō opor. epiſ. §. ſancimus. — Monachatus liberat a ꝑtāte dyaboli

f ¶ Repente. ſcꝫ ſecuta adminiſtratione.

g ¶ Poteſtate. et nota q̄ q̄ alij iubet nō debet alij ſubeſſe. vt. ī. de ſan. epiſ. in pn̄. col. ix. ibi q̄ alios docere ⁊c. et ff. de edē. l. ſi q̄s ex argēta. §. ꝓhibet.

h ¶ Gn̄aliter autē. repetit ſupradicta vt ſub regla cōprehendat.

i ¶ Dignitas. ſ. cum adminiſtratione.

k ¶ A curia. ſ. q̄ valeat liberare dicitur. ī. ti. vt ordi. pre. col. v.

l ¶ Liberare. id eſt a curiali conditione a qua liberatur quiſ per. xij. dignitates que nūerantur. C. de decurio. l. vlti.

m ¶ Preſtet. ſed finita dignitate nonne recidēt in poteſtate: q̄d videtur. q2 cauſa ceſſante ⁊c. vt. C. de epiſ. et cleri. l. generaliter. Sed hic contra: quia extendendus eſt fauor dignitatis. vt. ī. §. proxi. Item determinari videtur q̄ non poſſit redire niſi adoptione/ vel ingratitudine. vt. ff. de adop. l. fi. ⁊ C. de ingra. li. l. i. et facit ad hoc. C. de aduoca. diuer. iudi. cum aduocatio. Accurſius. — Dignitatis fauor extēdi dꝫ.

n ¶ Et nobiliores. no. nobiliorē patrem per filiū: magiſtrū per ſcholarem: ⁊ preſidem ꝑ ſubiectos. vt. ī. de defen. ciui. §. i. — Nobilitat pr̄ ꝑ filiū ⁊c.

o ¶ Oſtendat. ſic ergo ab imperio honoratorū ſunt patres.

p ¶ Pro iſtis. ſcꝫ filijs pro quibus offerrent preces vt in dignitatib⁹ eos poneret iperator. Accurſius flo.

q ¶ Quos. ſcilꝫ honores.

r ¶ Donans. ſcilicet in totum. vt C. de bo. que libe. l. pe. Accur.

ſ ¶ Occaſionem. nota dignitas filij gloria et laus patri cum vna ſit perſona. vt. C. de impube. et ali. ſub. l. fi. ſic econtra dedecus patris filij videtur. vt. ff. de libe. cauſa. l. iij. ⁊ filij iniuria patris eſt. vt ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. §. ait pretor. et §. filiofamilias.

t ¶ Prebere. ſcilicet oporteat. Al.

v ¶ Legitima. id eſt agnationis iura. Accur.

x ¶ Patrum. nā tunc recidūt. vt inſtitu. qui. mo. ius pa. pote. ſol. §. i. ſꝫ contra. ff. de adop. l. ſi pater. et inſti. quib. mo. ius pa. pote. ſol. §. ij. in fi. Sed dic hoc ſpeciale: vt hic dicit Accurſius flo.

y ¶ Acquiri. hodie. ſed olim contra. vt. C. de epiſ. ⁊ cleri. l. ſacroſancte. Item liberat a ſeruili et aſcripticia ſed non a curiali. vt. ī. de ſanctiſ. epiſco. §. ſed hoc quidem.

nobis viſa ſunt ad veſtrā reuerentiā et honores o colendiſſimi patres volumꝰ in perpetuū ſplendere noſtre reipublice tā ad noſtrum ornatū/ q̄ȝ ad noſtre largitatis ꝓbationē/ quā[a] noſtris patribꝰ et conſulibus ſacerdotibuſq̄ȝ contulimus.

De iudicibus[b] et vt nullatenus cum iureiurando eligatur aliquis iudex q̄ permanet[c] ei: et vt appellatiões[d] accipiāt modis oībus iudices: et vt in media[e] lite facte forme quomodo oporteat decidi cognitionem non attendant iudices.

Idem au. Jo. pfecto p̄. or. ex conſuli ac patritio.

A zenone pie mēorie ſcripta eſt lex[f] de iudiciorū ordine: multas quidem mutationes ſubſequētibꝰ ſuſcipiēs temporibꝰ: ad hoc autē peruenit vt paulatim pene oīno caderet[g]. nā et qui in ea cōſcripti ſūt pedanei iudices[h] humanā oēs reliquerūt vitā[i]/ et plurima diffiniti[k] iuris tacita[l] ſunt et certā nō meruerūt memoriā: ſed vſus hoc pcipiens[m] in aliā tranſtulit[n] figurā. Nos igit̄ videtes oīno cōfuſum[o] iudicij ſcema[p] exiſtimauimꝰ oportere hac lege[q] determiare: que[r] decentē ordinem imponat cauſe. Non eni exiſtimauimꝰ oportere habere[ſ] iudicū quorūdā nomina maxime legū ineruditorū: deinde neq̄ȝ cauſarū habentiū experimētū. Noſtris[t] enim adminiſtratoribꝰ[v] adſunt modis oībꝰ aſſeſſores[x]/ et ea q̄ legum ſunt explicantes et occupationes adimplentes eorum q̄m illi detēti curis q̄s apud nos habēt merito iudicioꝝ cōplent partē p ſuorū preſentiā aſſeſſoꝝ. Illi autē[y] neq̄ȝ cingulū habētes/ neq̄ȝ nobis miniſtrātes niſi potuerint per ſe noſſe qđ iuſtum eſt: ſed aliunde emēdicare iudicādi honeſtatē: quō nō maximū vitium erit reipub. non eis q̄ ex ſe[z] qđ agendū ſit ſciant lites tradere ſed ſinere eos q̄rere alios a q̄bus liceat diſcere q̄ ipſos i iudicando eloqui decet. hec nos merito ad preſentē erexerunt nr̄oꝝ ſubiectoꝝ curā agētes eis evolētes: etiā que de iudicijs ſunt in prōptu eſſe atq̄ȝ facilia et abſq̄ȝ omni dilatione tranſigenda. Vetus igit̄ ſcema[a] zenonis cōſtitutionis pie memorie que vnicuiq̄ȝ ꝑtorio[b] certos diffiniuit iudices/ oīno perimimꝰ/ eligē ꝓ ꝑſperimꝰ in rebꝰ vtilibꝰ habētes atteſtationē[c] q̄ cōmunes omniū erūt[d] iudices tanq̄ȝ vndiq̄ȝ electi: et hoc q̄dē geſtū[e] eſt: et electi ſūt

a Quam. ſcȝ largitatem.

b De iudicibus. Scilicet a principe delegatis in ciuitate romana qui ſunt. xij. octo minores. et. iiij. maiores. vt. j. eo. §. vetus. et ſedebit q̄libet in ſuo pretorio in baſilica. vt. j. eo. §. ſedebunt. et hec pars expeditur. j. e. vſq̄ȝ ad. §. q̄ vero.

c Permanet. ſcilicet vnaqueq̄ȝ pars ei quod iudicabit iudex: et exponat̄ permanet. id eſt pmanebit vt ſepe fit. vel dic hec ſuperflua q̄ permanet. nec eſt i nouellis Azo. et hoc expeditur. j. eo. §. quia vero multe. Accurſius.

d Et vt appellationes. hoc expeditur. j. §. noſtros. vſq̄ȝ ad. §. oīs aūt.

e Et vt i media. hoc dr̄. j. e. §. oīs autē. vſq̄ȝ in finē.

A zenone. lex. quā non habemus.

g Caderet. in deſuetudinem.

h Judices. ſcȝ diſcreti et periti: quos delegauerat zeno. Azo.

i Vitā. nam oēs ſunt mortui.

k Diffiniti. i. dicte leges a zenone ſm̄ Azo.

l Tacita ſūt. i. taciturnitati tradita. Accur.

m Percipiēs. i. amiſſionē et obliuionē diffiniti iuris.

n Trāſtulit. i. ordinē iudicioꝝ vt ōducerent̄ ad iperitos/ quibus deputabant̄ cauſe.

o Confuſū. per dictum vſum qui deputabat cauſas imperitis. Accurſius

p Scema. ſcȝ ordinē iudicioꝝ.

q Lege. ſcȝ hac preſenti.

r Que. ſcilicet lex.

ſ Habere. i. nō volumꝰ aliquē iudicē dari q̄ leges ignoret et maxime qđ eſt hic abūdat. vt. C. de manu. teſta. l. fi. §. i. idē intellige de delegatis. nā hec cōſtitutio de his tractat. ſecus in ordinarijs. vt. j. proxi. noſtris enim. ꝛc. itē. C. de iudi. certi iuris. §. Sol. ibi. non dicit q̄ litteras ignoret licet ſit miles. Vel dic q̄ ibi habebat experimentum cauſarum. hic nō vt hic ſubijcit. Vel dic q̄ ibi interim inter milites tantū illud ſibi permittitur. vt. C. de iuri. om. iudi. l. magiſteria. nō inter alios vt hic. Itē ſecꝰ ſi delegaretur illiteratus a principe ſciente. vt. ff. de re iudi. quidam cōſulebāt. ſed ſi ab eo ignorante vel ab alio ſciente vel ignorāte illiteratus delegat̄. non valet vt h̄ Accurſius.

t Noſtris. q. d. aliud eſt in adminiſtratoribus: qui etiā imperiti iuris pñt eē eo q̄ hn̄t aſſeſſores q̄ ſupplēt eorū defectū: ſȝ hi iudices p̄cipue ꝓpter peritiā legum eligunt̄. Azo. et ſic reſpōdet tacite obiectioni.

v Adminiſtratoribꝰ. ſcilicet preſidibus prouinciarum. Al.

x Aſſeſſores. ſcȝ conſiliatores. vt. j. vt defun. ſeu fu. §. illud.

y Illi autem. ſ. delegati et ineruditi iudices.

z Qui ex ſe. ſcȝ tradere lites vt ſubijcit. ſic not. q̄ iudex non debet eſſe illiteratus: ſic nec aduocatus. vt. C. de poſtu. l. ij. licet et aliter lex illa intelligi poſſit. nec medicus ſine phiſica vt. ff. de offi. pre. illicitas §. ſicut. nec cyrurgicus ſine cyrurgia. vt. ff. ad. l. aqui. qua actione. §. fi. nec doctor in docꝰ. vt. j. de ſan. epi. §. i. nec inſtructor inſtruendus. vt. ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. pretor. et ſi cuiꝰ rei peritis ab aliquo exigitur ſi nō habeat eſt in culpa. vt. ff. quod q̄ſq̄ȝ iu. l. ij. Accurſius.

Li͞tatus debet eē iudex aduocatus et medicꝰ

a Vetus igitur ſcema. i. forma. Al.

b Pretorio. locus vbi pretor reddit iura.

c Atteſtationem. q. d. eligemus eos qui bone fame et teſtimonij ſunt. Azo.

d Erunt. ſcȝ et actorum et reorum. Al.

e Geſtum. i. eligimus iam vt ſubijcit: et enumerat primo. viij. qui ex minori ordine eligunt̄. et poſtea quattuor qui ex maiori. et ſic ſunt. xij.

a ¶ Anatholius.primus.
b ¶ Flauianus.ſecundus.
c ¶ Alexander.tertius et quartus et quintus.
d ¶ Alexander.alter ſextꝰ.et duo alij.ſ.ſeptimꝰ ⁊ octauus
e ¶ Ex quizico.i.q̄ fuit de illa terra.vt.ſ̄.de mons.§.i.in fine.colla.i.
f ¶ Cōpetens.ſ. cognouimus.Al.
g ¶ Aut multitudine.i.experimento multarū cauſarū et magnis cingulis.Azo.
h ¶ pietati.i.obſequiū et fidē preſtāt nobis pijs.
i ¶ platonē. hic eſt primus de q̄tuor maioribꝰ iudicibꝰ.
k ¶ Uictorem.hic eſt ſecundus.Ac.
l ¶ hellada. ciuitas quedā.Al.
m ¶ Focam.h̄ tertius eſt de maioribus:et quod dicit quecūq₃ ſupple focam dico virū laudatū/ q̄cūq₃ ſedes nouerit. i.in q̄cūq₃ ſede fuit electus ⁊ notus ⁊ non ſolū eū/ſed etiā preſtantem ſibi ſedem. i. eligentē.ac ſi diceret tā ipſum electū q̄₃ eligentē focam. dico etiā ſcientē q̄ legū ſunt.⁊ ſic no. ꝙ qui bene legit ē laudandus: vituperandus q̄ male vt hic.et.j. de ſan. epiſ.§. iij.et.j.e.§. hos autem.
n ¶ Marcellum. hic eſt quartus.
o ¶ Juſticie. q: iuſticiam habet in promptu.vel quia ſeruat bene eam.⁊ ſupple ita ſc₃ ꝙ miramur.Accur.

a nobis iudices Anatholius[a] vir ſpectabilis iā aduocatiōe dudū cōpleta et inter ſpectabiles fiſci aduocatos deputatꝰ: ac Flauianꝰ[b] qui nūc aduocatꝰ fiſci ꝯſiſtit:⁊ Alexāder[c] ⁊ Stephanꝰ ⁊ Mēnas eloquētiſſimi aduocati et pedanei iudices tui fori:⁊ Alexāder[d] alter quē pedaneū iudicē eē ꝑtorij glorioſiſſimi magiſtri ſacrorū officiorū cognouimꝰ: et duo ſubſequētes alij aduocati tui fori Uictor:⁊ ex quizico[e] Theodorus: ex aduocatis itaq₃ iſti iudices preponant. ¶ Mirſo cōpētēs[f] eſt eſſe etiā maiores iudices/aliquos dignitate ꝑuectos experimēto cauſarū multarū/aut plurimi tp̄is exercitatos magnis cingulis aut multitudine[g] hor₃ exercitatos q̄ ēt noſtre obſeruāt pietati[h] ideoq₃ perſpeximꝰ et glorioſiſſimis q̄dē patritijs platonē[i] glorioſiſſimū patriciū q̄ in vrbana ꝑfectura obtinuit tempus/et ſecūdo in illis ſedibꝰ cōſtitutꝰ eſt. ⁊ victorē[k] glorioſiſſimū et ip̄m qui tā in magna hellada[l] q̄₃ in nobili Alexādrinorū ciuitate adminiſtrauit: et prefecture vrbane tenuit ꝑſulatū:⁊ neq₃ legū inexpertum.⁊ focā[m] glorioſiſſimū inter nr̄os adnumerādos iudices virū quecūq₃ ſedes nouerit laudatū quā ſibi preſtantē inſuꝑ et q̄ legū ſunt ſcientē:inter hos marcellum[n] quoq₃ magnificētiſſimū ſemꝑ q̄dē eū ꝑſentē ⁊ circa iuſticie[o] miramur obſuationē: ⁊ ab oībus pene nos adeūtibus ꝑpt hoc petitū ſcimꝰ[p] et cōſiliarioꝰ[q] vtēte laudabili/quatenꝰ diſponere que ex legibꝰ ſunt poſſit. id eſt apione viro ſpectabili ⁊ fiſci aduocato: ⁊ in alijs habente teſtimonium optimū tā apud alios q̄₃ a nobiſipſis.

¶ Judicibꝰ ꝑteritis princeps cauſas delegat:et ſi iudices ſuperius noīati volūt cauſas delegare:poſſunt eorū ꝯſiliarijs rei examinationē ꝯmittere:ipſi vero debēt ferre ſniam. An.

¶ Judices itaq₃ poſt noſtros adminiſtratores hos eē volumꝰ ēt vobis oībus negocia ſm̄ qđ nobis viſū fuerit delegamus[r] Si q̄s aūt noſtrorū iudicū[s] deputare voluerit cauſas his q̄ definiti ſunt a nobis pedaneis iudicibꝰ: tradat/⁊ alteri omnino nulli niſi cōſiliarijs ſuis cōmiſerit particulares[t] examinationes/ipſe pro omni negocio iudiciū portaturus.

¶ Mane vſq₃ ad veſperas iudex ſedere debet.h.d.Ang.

¶ Sedebūt autē hi pedanei[v] iudices continue:et nunc[x] i regia baſilica in quibus[y] et nūc domūculis iudicāt matutino[z]

vetus.hucuſq₃ minores et maiores delegauit.et hic permittit maiores delegare minoribꝰ quos vocat pedaneos officio et dignitate.Alij vero erant pedanei officio ſed non dignitate.nec poteſt dici ꝙ hic vocet iudices adminiſtratores.quia.ſ̄.eo.§.nos circa prin.ordinarios ſiue adminiſtratores eos ſic indiſtincte appellauit.in nouel.tamē dicitur contra: q: hic iudices appellat magiſtratus.⁊ ideo illud videtur ſequendum. coartandum tamen eſt in magiſtratibus populi romani et iudicibus a principe rome conſtitutis per delegationem. qui in regia baſilica etiam precipiunt ſedere:qđ eſt verius.
t ¶ particulares. ſc₃ vt partem habeat examinationis cauſe ille q̄ delegat.ſ.ſemel audiat in prin.⁊ i medio.et in fi.et ſic ferat iudicium.i.ſententiam.cetera expediunt per conſiliarios.vt.ſ̄.vt de func.ſeu fu.§.illud ibi enī quod permittit adminiſtratori permittitur et delegato hic. et iō in hac parte corrigitur. vel meliꝰ particulares vocat examinatores. q: iudex a principe delegatus vna cū cōſiliarijs ſuis cauſam examinat totam.et in fine fert ſententiam.vt i.§. alios.⁊ hic dicitur vt hoc locale eſt.i. rome.vel hic iudices vocat magiſtratus ordinarios.vt in nouel.et.j.innuitur.§.illo.ibi ſi quis tamen ⁊c.
v ¶ pedanei.ſ.iudices
x ¶ Et nunc.ſicut olim.Accur.
y ¶ In quibus.ſic ordina literam.in quibus nūc domūculis ⁊c.et regiā baſilicā appellat palatiū maius qđ eſt apud lateranū in quo tp̄e huiꝰ legis reddebat ius.⁊ ſunt ibi multe camerule vt hic dicit.et eſt verū in quibꝰ ſtabant iudices in iudicando:et ibidem ſtetit ſibilla et iudicābat. hodie vero in capitolio reddunt rome ius.
z ¶ In matutino.ſed nunquid de nocte poterit iudicare ar.huius.l.ꝙ nō.ſed arg.cōtra.C.de tranſac.l.nō minorē.

p ¶ Scimus.quia omnes petere a nobis vt eum inſtitueremus cum alijs.
q ¶ Conſiliario.ſolitus erat iſte marcellus ſemper habere ſecum aliquē legis peritū cuiꝰ conſilio decidere cauſas ſolebat.et hic habebat apionē.vt ſubijcit.
r ¶ Delegamus.i.delegabimus vel delegamꝰ in preſenti.et fuerit qđ ſubijcit erit ꝑteritum ſubiunctiui.et ſic nota ꝙ iſti ſunt delegati.et de his tractat hec conſtitutio vt dixi.ſ̄.eo.§.i.et nota ꝙ loquitur vt in tertia perſona.⁊ vt in ſecunda hic de iſtis.
s ¶ Judicum.ſ.delegatorum maiorum.nam.ſ̄.in illo.§.

et.ff.de fer.l.more romano.So.iudicare pōt de nocte ex vo
Judicari nō dʒ de nocte. luntate:ſed de die ex neceſſitate.
a ¶ Mor.aliquod tamē momētū nature debet interueni-
re ſaltem vt vadat iudex comeſtū.vt.ff.de ver.ob.cōtinuꝰ.
in prin.Sed quomodo ī veſperis iudicaꝛ cū turpe ſit ma
giſtratibꝰ tali ho-
ra eſſe in iudicijs.
vt.ff.de ori.iur.l.ij.
.§.⁊ qz.q eſt cōtra.
Rñ.illud in ordina-
rijs:hoc in delega
tis a principe.vel
poſſet dici ꝙ vſqꝫ
ad veſpas ius de-
beāt reddere vt h.
nō ex tunc vt ibi.
b ¶ Legē.ſ.iſtam
c ¶ Alios.i.apud
eos qui ſunt ineru
diti legū:et appel-
lātur idiote.
d ¶ Fiāt.i.appel
latur ab eorū ſen-
tentijs.
e ¶ Et ipſe.ſcili-
cet cauſe.
f ¶ Quātitatē.id
eſt habita diſtin-
ctiōe vtrū ſint ma-
gne quātitatꝭ:vt tūc
in cōe apud nr̄os
iudices.aut mi-
noris:et tunc alijs
cōmittāꝛ.vt.C.de
appel.l.in offeren-
dis.⁊.l.precipimꝰ.
g ¶ Conſultatio-
Cōſultatio qd ſit. num.cōſultatio di
ciꝛ reſcriptū ab im
peratore ſup aliq̄
negocio de quo cō
ſulitur factum.
h ¶ Glorioſiſſimorum.i.ordinariorum.
i ¶ Eis.i.alicui de.xij.Accur.
k ¶ Predictū.i.put diciꝛ.C.de ap.precipimꝰ.§.hec ſi ap
pellō.et.C.qui ꝓ ſua iuriſdi.l.i.in fi.et.ff.q̄s et a q̄ ap.l.fi.
l ¶ Audient oēs.vel dic oēs magiſtratꝰ.ſ.maiores et mi-
nores qui numerāꝛ.s̄.eo.§.verꝰ.Uel dic oēs lites vſqꝫ ad
ccc.ſolidos vt et defenſor ciuitatis.vt.s̄.de defen.ciui.§.et.
iudicare.col.ij.Uel verꝰ oēs lites.i.regulariter lites.non
autē ibit de manu in manum.vt ſubijcit.ſic enim ⁊c.
Reſcripti forma a iudicibus non dʒ tráſcēdi m ¶ Sub ſcemate.i.figura vel forma qua delegati ſunt.
nam annotatio delegatio dici poteſt.et ſic no.ꝙ ſm formā
reſcripti ſit a iudicibꝰ delegatis iudicandum.vt hic.⁊.ff.
manda.l.diligēter.niſi id nō poſſit ſine alio aliquo expli-
cari.vt.ff.de iuriſdi.om.iu.l.ij.vel dic annotationis.i.ſcri
pture.q.d.acta iudicialia debent eſſe in ſcriptis.vt extra
de appella.c.vt debitus.et licet hoc fiat:tamen nichilomi
nus et ſententia datur in ſcriptis.vt ſubijcit.⁊.C.de ſen-
ten.ex peri.reci.l.i.
n ¶ Et cognitionalibus.forte in.l.zenonis pergebat cau
ſa de manu vnius iudicis in manū alterꝰ ſicut fit de mo-
neta quando fit:quia p plures manꝰ tranſit.vt de litteris
domini pape:quia et ipſe per multas tranſeunt manus.⁊.

morᵃ et meridie ⁊ veſpe audiē
tes cās nō ſolū que poſt legēᵇ
mouēde ſunt apud eos/ſed ēt
alias vt q̄cūqꝫ apō aliosᶜ q̄dē
ſunt ſm antiquū more ſcema.
nūc aūt a nobis ad eos muta-
ri p̄cepte ſūt. ¶ Jllo cuſtodiē
do vt ſi ſub appellatione a pe-
daneis iudicibꝰ aut glorioſiſſi
mis viris fiantᵈ cauſe:et ipſeᵉ ſi
quidem a nobiſipſis delegate
ſunt ſʒ q̄titatēᶠ/aut ī cōe apō
glorioſiſſimos iudices nr̄os
examinabunꝛ:aut alijs ſm con
ſuetudinē ſacrarū conſultatio-
nūᵍ delegabunꝛ. Si q̄ tñ glio-
ſiſſimorūʰ noſtrorū iudicū cau
ſas eisⁱ delegauerint:ad eos q̄
hos miſerūt eis audiētibꝰ ap-
pellatio remeabit.ab illis autē
rurſus ſm predictumᵏ moduʒ
talia iudicabuntur.

¶ Judices pedanei debent p
ſe cauſas audire ad hoc vt liti
gātes a circuitu liberenꝛ:⁊ de-
bēt terminū prefigere partibꝰ
in quo velint ferre ſnīam. An.

¶ Audientˡ igiꝛ oēs q̄dē litem
vſqꝫ ad trecentos ſolidos exi-
ſtentē ſub ſcemateᵐ annotatio
nis.ſic etiā velocꝰ lites iudica
būꝛ ⁊ circulis cognitionalibꝰⁿ
ac tpis ꝯtritiōeᵒ oēs litigātes
liberabunꝛ. ¶ Palā ꝟo eſt qꝛ
et ſiᵖ p annotationemᵠ audiant
cauſas/ verūtñ dabunt termi-
nūʳ p ſcripturā quiˢ eoꝝ mani-
feſtet ſnīam appellationibꝰ in
his nulli penitꝰ pimendisᵗ niſi
forte tertio appellare voluerit
aut per cōtumaciā defuerit:ta
libꝰ eni etiā appellationum pe
rimatur ratio.

¶ Nulli prohibetur appella-
re niſi bis appellauerit/ ⁊ ſuc-
cubuerit/aut cōtumax fuerit.
Jtē curſus fataliū q̄ daꝛ ad ap
pellationē exercēdā incipit pꝰ
duos mēſes ꝯputādos a die i-
terpoſite appellatiōis. Ang.

¶ Appellationes aūt ex hac
magna ciuitate a pedaneisᵛ iu
dicibꝰ nō vltra duos menſesˣ
hr̄e iducias ī curſuʸ fataliū vo
lumꝰ: poſt quos neceſſe eſt fa-
talesᶻ ſuū inchoare curſum/ ea

ſic interim magnum tranſibat tempus.et ſic conquerebā
tur litigantes vt hic dicitur.et eſt argu.hic de circuitu tol
lendo.ſic.ff.de condi.inde.l.dñs teſtamento.
o ¶ Contritione.al's cognitione.et dic contritione:quia
magna contritio eſt in aīo eoꝝ qui litigant quouſqꝫ lis fi
niatur.vt.j̄.tit.i.§.
ſi vero.in fi.
p ¶ Et ſi.i.q̄uis.
Accurſius.
q ¶ Per annota-
tionem.i.delega-
tionem.
r ¶ Terminū.id
eſt ſententiam.dif
finitiuā determi-
nabāt per ſcriptu-
ram.vel dic termi-
num.i.finem.
ſ ¶ Qui.ſcʒ termi
nus.Accur.
t ¶ Perimendis.
Appellare cuilibet lʒ. no.regulam ꝙ qui
libet pōt.appella-
re:vt h.⁊.j̄.eo.§.no
ſtros.et.j̄.vt nulli
iudi.§.illos.ſʒ fal-
lit in ꝯtumace cui
apppellare non li-
cet vt hic.⁊.C.de
iudi.properandū.
.§.cum autē.⁊.C.
quo.ap.non re.l.i.
⁊.s̄.vt omnes obe.
iudi.§.ſi quid.col.
v.niſi veniat iudi-
ce ſedente pro tri-
bunali.vt.ff.de in
integ.reſti.diuus.
et hoc ſi eſt contu-
max vere.ſecus ſi
p̄ſumptiue.vt.ff.
de iudi.l.et poſt.§.
fi.item fallit in eo qui bis in eadem cauſa appellauit.vt
hic.et.C.vt in vna ea.cauſa.l.i.in prin.quandoqꝫ tamē ni-
ſi ſemel appellatur.vt.j̄.de ſan.epiſ.§.ſi quis cōtra aliquē.
Jtem fallit in quibuſdam alijs caſibus in quibus appel-
latio non recipitur.quos dic vt.j̄.eo.§.noſtros.
v ¶ Appellationes.a pedaneis.ſ.ſupradictis.xij.i.a.de-
legatis a principe.vt.s̄.§.verꝰ.et dic ſi ꝓuocatio in hac ci
uitate iudici porrecta fuerit vſqꝫ ad duos mēſes p̄ſtentur
inducie.et poſt duos menſes dies peragat ſuos et curſus
nulla reparatione in hmōi prouocationibus locum ha-
bente.Accurſius.
x ¶ Menſes.olim biēnium loco horum duorum menſiū
dabatur.vt.C.de ap.in offerendis.§.pe.et daꝛ hoc tēpus
ad inchoandum cauſam appellationis ⁊ poſt incipit cur
rere annus vel biēnium datum appellanti ad exercitium
appellationis.vt.s̄.de his qui ingre.ad ap.§.i.et poteſt
dici ꝙ hoc ſit in ſpeciale in hac appellatiōe facta a delega
tis a principe p hāc.l.vel dic generaliter eſſe verū vt duo
menſes ſemper pendenꝛ ante biēnij curſum.
y ¶ Jn curſu.i.ante curſum fatalium:vt ſubijcit.
z ¶ Fatales.fatales dies dicunꝛ annus vl' biēniū infra
quos appellatio exerceꝛ.qꝛ tāto tpe fatum.i.terminꝰ impo

nitur cauſe. vt. C. de tēpo. et re. l. nemo. Vel quia fatum id eſt mors accidit cauſe. vt. C. de iud. properandū. §. hmōi. dicunt enim fata cauſarum. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. Accurſius.

a ¶ In his. nec in alijs. vt. C. de tēpo. et re. l. nemo. ꝛ not. iiij. iura. primo habuit locum reparatio q̄ petebat reparari cā iam tempore amiſſa. vt. C. de tempo. et re. l. ij. et illa corrigit p l. nemo. et lex vetꝰ p vltimā. et vltima poteſt dici correcta p iſtam. Accur.

e ¶ Et militie figura. i. ordinarij iudices.
g ¶ Vno. vt ſubijcit.
h ¶ Iudice. ſcꝫ pedaneo. Al.
i ¶ Exceptoribꝰ. Exceptor dicit qui recipit vt maſſarius vt. ſ. de defen. ciui. §. ex ꝓuinciali.

que vocatur a legibus reparatio locum in his[a] nullū habēte

¶ Sportulas determinatas nullus debet tranſcēdere. hoc dicit Ange.

¶ Nullo quoqꝫ p̄ſumēte tranſcēdere que in ſportulis aut in litꝫ expēſis a nobis diſpoſita[b] ſūt: ſed oibꝰ his[c] ɔtētis ꝛ formidantibus penā quā ī talibꝰ ſacra noſtra ɔſtō terminauit.

¶ Iudex dꝫ hr̄e duos executores locupletes et idoneos p quos ſuo officio diligēter ſeruiat. Itē ſi iudex viderit talem executorē in aliq̄ malignari dꝫ eū ab officio remouere et curare vt alius in eius locum ſubrogetur. hoc dicit Ang.

¶ His q̄ cauſas[d] preparāt ſic exiſtentibus ſicut et militie figura[e] hactenꝰ diffiniuit. Vno[g] quoqꝫ tn̄ iudice[h] duobꝰ q̄dē exceptoribus[i] vtente et duobus cauſas[k] p̄parātibꝰ et cōpellentibꝰ nō valentibꝰ eis[l] pluribꝰ q̄ꝫ duobꝰ[m] oino miniſtrare iudicibus. hos aūt[n] oino locupletes et probatos[o] eē: vt neqꝫ ab eis aliq̄d peccet neqꝫ prodat neqꝫ maligne agat: ſed periculo[p] officiorū[q] aut ſcholarum aut ſcriniorū p̄bētiū eis ſup eos[r] electionē ſimul et miniſterium. ꝛ vel[s] ſi quid ab eis peccat/ad illos qui deputāt[t] eos referri ex inde piculū q̄ oē dānū eorū cā factū his q[v] ab eis leſi ſūt curabunt[x]. Neceſſitatem habentibus etiā cōpetētibꝰ iudicibꝰ ſi eis[y] interpellatio[z] fiat[a] p̄parare modis oibꝰ eos qui ex officijs ſuis/ aut ſchol/aut ſcrinijs eligūt miniſtrātes/ hinc leſis dānum curare[b]. ¶ Si vero iudex[c] aliquam ſenſerit malignitatē ab aliquo miniſtrantium fieri: expellat quidēꝫ auditorio ſuo eos q̄ nō cū vtili opinione[d] cauſis vtunt: alios autē inſtituat ſn̄ia et electiōe eoꝝ q̄bus hoc (ſicuti prediximus) periculi ē.

¶ Si iudex fuerit a iudicādo remotꝰ ſubrogat aliꝰ p pricipē nō p aliū. Itē cū cauſa eſt a cētū aureis ſupra q̄libet ps ſoluet iudici q̄ttuor aureos rōne ſportularū. ſꝫ ſi eſt infra nil ſoluit: et p̄fectus p̄torio dꝫ duas libras auri habere in anno priuilegijs clericorum ſaluis manentibus. Ang.

b ¶ Diſpoſita. in greca conſtitutione quam non habemus: ſed eius mētio habetur inſti. de ac. §. tripli. ꝛ ff. de man. pn. §. ſit tibi. ſi autem vltra q̄s accipiat in quadruplū pene noie cōdenat vt triplū fiſco/ſimplū dānū paſſo reddat vt hic ſubijcit. et j. vt liti. iu. col. ix. §. hoc q̄ꝫ. et vt plene ſcias q̄les ſunt he ſportule. dic fiunt tribꝰ de cauſis expenſe in iudicio vel ꝓpt iudiciū: vno inter partes/ altero iudicibus tertio executoribꝰ. circa primū fiūt i alēdis teſtibꝰ. vt. C. de appel. l. eos. §. ſi q̄s. et. C. de teſti. quoniam. §. in exhibitione. et circa aduocatos. vt. ff. de var. cog. l. i. §. in honorarijs. et hi ſumptus litis appellantur. et facit iudex eos reſtitui a victo victori ſm̄ qd̄ ſibi videt vel non. vt. j. eo. §. oportet. circa ſecūdū fiunt vt dices. j. eo. §. ne autem. circa tertium fiunt ſm̄ conſuetudinem vt pro miliari vnus nūmus. nam non eſt certa quātitas diffinita a iure niſi i quibuſdam perſonis vt in clericis. vt. j. de ſan. epi. §. ſportularum. et agentibus in rebus. vt. C. de prin. agen. in re. l. fi. item q̄ habet priuilegium de hoc a principe. Item ꝛ aduerſarius eiꝰ. vt. C. de pro. ſacro ſcri. l. in ſacris. §. q̄m. ꝛ. C. de fru. et li. ex. l. fi. Itē ꝓmi ſacrorū ſcriniorū. vt. C. de ꝓ. ſa. ſcri. l. in ſacris. in prin. et hi duo modi expendēdi ſportule dicuntur ideo: q2 in ſporta ponebant et ſibi vel etiam fiſco ſeruabantur. et ipſi habebant ſalarium de publico. ꝛ ſic ponitur continens pro contento et nomini deſeruimꝰ. vt inſti. de dona. §. eſt et aliud.

Expēſe tribꝰ de cauſis fiūt.

c ¶ In omnibus. ſcꝫ pedaneis. immo apparitoribꝰ vt ſtatim dicam. Accurſius.
d ¶ His qui cauſas. i. nuncij cōmunis.

k ¶ Cauſas. cauſam p̄parās dr̄ nūciꝰ cōis q̄ hꝫ multa noīa. nā q̄n̄qꝫ dr̄ cōis executor. vt. C. de multa iudi. l. fi. q̄n̄qꝫ apparitor. vt. C. de ſpor. l. fi. q̄n̄qꝫ ceſarianus ſiue catholicianꝰ. vt. C. de bo. dā. l. pe. q̄n̄qꝫ officialis. vt. ſ. de defen. ciui. ex ꝓuinciali. q̄n̄qꝫ cām preparans vt hic dicitur. ꝛ no. q̄ duo nūcij duobꝰ iudicibꝰ poterūt ſuire vt h̄ dicit. q̄n̄qꝫ miniſtrator. vt. ſ. de queſto. §. maxime.

Nūciꝰ hꝫ noīa

l ¶ Eis. ſ. nūcijs duobus.
m ¶ Quā duobꝰ. ſcꝫ nuncijs.
n ¶ Hos autē. ſcꝫ nūcios et exceptores. Accur.
o ¶ Probatos. no. q̄ iudex dꝫ legales nuncios habere. vt h. et. ſ. de q̄ſtore. §. maxime. alias eſt piculo electoris: vt ſubijcit. ꝛ j. de colla. §. iubemus. idē eſt in q̄libet familia cuiuſcūqꝫ. vt. ff. fur. aduer. nau. cau. l. i. et inſti. de ob. ex q̄ſi delicto. §. fi.

Nuncios legales iudex habere dꝫ.

p ¶ Periculo. ſcꝫ ſubeſſe.
q ¶ Officiorū. i. magiſtri ſcholarū ꝛ mgr̄i ſcrinij libellorū vel ſacrarum cagnitionum. de quibus traditur. C. de decur. l. vl. et de priui. ſcho. per totū.
r ¶ Super eos. i. exceptores.
ſ ¶ Vel. pro etiam. t ¶ Deputant. i. eligunt.
v ¶ Qui. ſcꝫ eligentes.
x ¶ Curabūt. i. reſartient. y ¶ Si eis. i. iudicibus.
z ¶ Interpellatio. propter dānum datum ab exceptatoribus. Accurſius.
a ¶ Fiat. propter dānū datum exactoribus.
b ¶ Curare. ſcꝫ reſarciri.
c ¶ Si vero iudex. ſcꝫ aliq̄s ex ſupradictis.
d ¶ Opinione. debent eni nūcij vſqꝫ ad finē cauſe iudici ſuire. vt. h. ꝛ. C. de ſpor. l. i. alꝭ remouent vt h̄ dicit. ꝛ multctis afficiunt. nā iudex illuſtris vſqꝫ ad. vi. ſolidos: iferior vſqꝫ ad tres. ſuperilluſtris etiam corporales penas poterit inferre. vt. C. de ſpor. l. ij.

¶ Si quis autē aut glorioſiſſimoꝝ aut eloquētiſſimoꝝ[a] iudicū remoueatur iudicare[b] ꝑ qualibet cauſa vel neceſſitate: non aliter alter in ei⁹ ſuccedat auditorio niſi hoc nos decernentes alij tradiderim⁹ pro eo cauſarū examinationē. ¶ Ne autē circa hoc labor ſine mercede nr̄is fiat pedaneis[c]: ſancimus eos in vnaquaqꝫ dicta apud eos cauſa: vel ſi diuinit⁹ fuerit deputata[d] duos quidem aureos ab vtraqꝫ[e] parte in cōteſtatione litis accipe: et duos in fine negocij: et vltra hoc nichil: qđ etiā predeceſſores nr̄i diffinierunt. ſed his cōtentos eſſe: ſolis priuilegijs quippe q̄ in diminutione ſumptuū qbuſdā[f] cōceſſa ſunt oībus itegris ſm̄ ſuum ordinē cōſeruandis. ¶ Hoc aūt[g] dicim⁹ i litib⁹ trāſcendētib⁹ quantitatē aureoꝝ centū. Si eīm vſqꝫ ad hoc mēſura fuerit litiū: nichil eos audiētie cā volum⁹ exigi. qui eīm ita parue quātitatꝭ exactionē facit ꝑ maxima parte[h] victoria ſic pauperē fraudat: ⁊ neqꝫ[i] in hoc ſolūmodo ſtamus: ſꝫ ēt de ꝓprio ipſi largimur. Uolumus enim vnūquēqꝫ hoꝝ qui[k] ſub iſto vel his ſunt pedaneoꝝ annis ſingulis a mēſa tue[l] celſitudinis ꝑcipere duas libras auri. et his eſſe ꝯtentū ſolis: et neqꝫ redimi et aurū oīno deſpicere. propterea eīm elegim⁹ fiſcū minuere[m]: quaten⁹ horū[n] vnuſquiſqꝫ cōtentus nr̄a largitate ⁊ quaternis aureis puras deo et nobis[o] ⁊ legi cuſtodiāt manus. cogitans que a prioribus legiſlatoribus[p] de his definita ſunt.

¶ Iudex dꝫ rationē expenſarū examiare: et poſt preſtitum iuramentū ꝑ partē ſup factis expenſis non pōt iudex in minori quantitate cōdēnare. Itē iura loquentia ſuper executoribus et appellatiōibus in ſuo loco perdurant. Ange.

¶ Optet aūt[q] expenſaꝝ rōnē iudices oīo examiare. ⁊ qꝛ hoc bene zenonis pie memorie decreuit ſententia et auctoritas: et nos nō dedignati ſum⁹ partem etiam hoc noſtrarum facere diſpoſitōnū[r]. ¶ Maneat ergo ēt nūc i eodē ſcemate cuſtoditū. illo ſolo[ſ] adiecto ſi iuſiurandū intulerit de expēſis iudex victori. ſ. cum q̄titate que viſa erit ei recte ſe habere quā taxationem vocant leges: deinde ille iurauerit non habere

a ¶ Eloquentiſſimorum. ſupradictorum. xij.
b ¶ Iudicare. i. a iudicando. i. deſierit eſſe iudex.
c ¶ Pedaneis. ſcꝫ quos delegamus ꝑ hanc conſtitutionē qui. ſ. humiliora negocia diſceptāt. vt. C. de peda. iudi. l. placuit. ſ. vſqꝫ ad. ccc. ſoli. vt. ī. e. §. audiēt. Et no. ar. ꝓ donis doctorū. nā ſi labor eſt i dāno mortalis creſcit egeſtas. vt dicit Cato. Item virtuoſis p̄mia ſunt danda. vt. C. đ ſta. ⁊ ima. l. i. Sed qđ in alijs iudicibus ordinarijs vel delegatis? R̄n. nō eſt iure cautū. ſed dico idē qđ in iſtis. vt. ff. de legi. et ſenatuſcon. l. nō poſſunt. ſed qꝛ huiuſmōi aurei in vſu non ſunt ventū eſt ad conſuetudies vt alicubi decima: vt bononie i cauſa pꝛīcipali. alicubi viceſima in cā ap. vt bononie alicubi medialis. vt fit in iuriſditionib⁹ comitiſſe mathilde qđ eſt valde iniquum. vt in fi. huius §.

Premia ſtuoſis danda ſunt.

d ¶ Deputata. i. delegata ab iperatore vel papa. Al.
e ¶ Ab vtraqꝫ. nūquid q̄libet duos dabit? q̄dā ſic. q̄dā ꝙ vnū tm̄. p̄mū videt verius ex vi dictionis ab vtraqꝫ que innuit ꝙ quelibet ꝑs duos det aur. iudicib⁹ cauſarū. ſecus in adminiſtratore q̄ nichil dꝫ habere niſi ſuum ſalariū. et ſic non ob. ī. de māda. pꝛīn §. oportet. col. iij. ⁊ ī. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. volumus. ⁊ ī. iuſiuran. §. viro quoqꝫ. col. ij.
f ¶ Quibuſdā. i. clericis. vt. C. de epiſ. ⁊ cle. l. oīes. §. verum. ⁊ §. in hac vero. que loquitur de alijs clericis ſed de conſtantinopolitanis loquit̄ lex illa cū clericis. in fi. hodie ſeruatur de clericis qđ dicitur. ī. de ſanc. epiſ. §. ſportule. Item habem⁹ alia exempla multa in. C. de fru. et li. expē. l. vl. Itē pauperib⁹: vt. ī. de man. pꝛī. §. deinde. ⁊ §. ſit tibi.
g ¶ Hoc aūt. ꝙ debeāt accipi p̄dicte ſpoꝛ. duoꝝ aureoꝝ.
h ¶ Parte. no. diſpenſationem debere haberi in ſpoꝛ. vel ſumptib⁹ rōne paruitatis litis: vt hic. ⁊. C. de teſta. l. conſulta. ⁊ ī. de man. pꝛī. §. ſit tibi. ⁊. C. de pri. ſcho. l. fi. ibi quotiens autem. quod eſt contra conſuetudinē que ſeruatur in regalibus comitiſſe mathilde.
i ¶ Neqꝫ. r̄ndet tacite obiectiōi. q. d. iam nichil habebit iudex ſi tantū ſunt cauſe parue infra centū aureos.
k ¶ Qui. i. de nūero ꝓroꝝ. xij. alij dicūt hoc referri ad. viij q̄ ſunt ſub quattuoꝛ maioribus: de q̄bus oībus habes. ī. eo. §. vetus. ⁊ ſm̄ eos hoc ſalariū habent tm̄ minores.
l ¶ Tue. loquit̄ prefecto p̄toꝛio oꝛiētis cui mittitur hec conſtitutio.
m ¶ Minuere. dādo duas lib. auri. et ita plus p̄ſtetur priuatꝭ q̄ fiſco. vt C. de cadu. tol. l. i. in fi. ⁊ facit. ī. đ nō eli. §. optet eīm ⁊c. ⁊. ī. de reſti. ⁊ ea q̄ pa. §. i. in fi. col. iiij
n ¶ Horum. ſ. iudicum.
o ¶ Nobis. ſic. ī. de man. pꝛī. §. opꝫ. ⁊. ī. iuſiurā. quod preſta. §. iuro qꝫ.
p ¶ Legiſlatoribꝰ. vt. ī. vt iudi. ſine q̄. et ſimilibus.
q ¶ Oportet aūt expenſarū. factaꝝ a partibus in teſtibus et aduocatis. vt dixim⁹. ī. eo. §. nullo. Accur.
r ¶ Diſpoſitionū. nā diximus in nr̄is legib⁹ de his expēſis. vt. C. đ iudi. l. ꝓperandū. §. ſin autē. et inſti. de pena temere li. §. hec autem.
ſ ¶ Solo. immo duo noua dicūtur hic q̄ olim nō erāt. primum quia oll̄ licebat taxare ante ſacramētū etiā iam preſtitum. vt C. de iudi. l. ſancimus. quod hodie non licebit vt hic. et ſic illa corrigitur. ſed an et circa ſacramentum in litem erit correctum quod etiam poſt preſtationem taxatur. vt ff. de in litē. iur. l. videamus. in fi. Quidam ꝙ ſic. alij dicunt aliud in ſacramento in litem q̄ in hoc expenſarum. Tu dicas ꝙ quādo ſacramentum defertur ratione incertitudinis non poſſet taxari poſt preſtationem eius: vt hic ⁊. C. vnde vi. ſi quādo. ſed ſi ratione affectionis poteſt. vt in. đ. l. videamus. ⁊ l. in actionib⁹. §. i. aliud etiam nouum hic ponitur ꝙ hodie non condēnatur victus victori in expenſis niſi iudici videatur: vt qꝛ calūnioſe victū videat litigaſſe vt hic. olim ꝯtra. vt. C. de iudi. l. ꝓperandū. §. ſin autē. niſi in duobus caſib⁹. vt. C. de epiſ. ⁊ cleri. l. omēs. in fi. ⁊. ff. de lega. ij. l. qui ſolidum. §. etiam. ⁊ niſi in alio quando victor fuit ꝯtumax. vt. C. de iudi. l. ꝓperandū. §. ſin aūt ex geſtis. ⁊ hoc eſt qđ dixit Ir. exceptionē facit a regula qua dicit̄ vict⁹ victori ⁊c. cōtumacia et iuſta ignorātia: vel dic

licētiā iudicē minꝰ ꝙ̄ iuratū ē cōdēnare neqꝫ videri[a] clemenſiorem lege ꝙ̄ hoc diſponet. ſi tū pſpexerit neutrū ſumptuū ſubdere rationi et propter negocij forte varietatē hoc ipſuz decernat ſua[b] ſnia. Q̄ibꝰ alijs ſup appellatiōib[c] ſicuti predixīmꝰ et excuſationib[d] ⁊ vt nō[e] prōpte et cū neceſſitate fiāt litis ɔteſtatiōes ſed habeāt.xx. dierū inducias: et q̄cq̄d aliud iudiciale decernimus in ꝓpria virtute manentibus.

¶ Nō dꝫ eligi arbiter cū ſacramēti religione ne anceps piuriū incurrat: ſed pena dꝫ ꝓmitti. ſi ſecꝰ factū fuerit iudex iudicās a deo penā patietur niſi ꝑ ignorantiā eſſet periurꝰ. Ang.

¶ Q̄ꝛ ꝓo multe q̄dam nobis fiunt interpellatiōes eligētibꝰ q̄buſdā iudices[f] ꝑ enitꝰ ignorātes leges et experimētū ⁊ prone[g] iurant iudicibꝰ ſe ɔtētos[h] / q̄bꝰ[i] nequaq̄[k] q̄ſpiā q̄libet credat: deinde ſuadēt forſan etiā iudicibꝰ q̄ſi ſibi ꝑbere iuſiurandū iuris[l] neqꝫ q̄d ſit iuſtū neqꝫ eiꝰ obſuatiōes ſciētibꝰ: ⁊ merito leſi[m] ipi rurſꝰ volūt examinari[n] negociū obliti iuriſiurandi qd̄ iurauerūt cā nobis ſubuerſiōe[o] digna viſa eſt. ¶ Et q̄ꝛ cognouimꝰ ex rex experimēto icautū[p] hoc eē: ſancimꝰ decetero nullū fieri oīno iudicē arbitralē: ⁊[q] cū iuriſiurādi[r] cautiōe iudicare: ne ex hoc in piurium inuitū incidāt hoīes ꝓpter iudicū ignorantiā piurare cōpulſi[s]. ſed oīno q̄ iudicem aut iudices eligūt cū pena eligāt eos quatenꝰ ptes adinuicē cocant[t] ⁊ neceſſitatē habeant aut cōtēte eſſe iudicio: aut ſi retractare voluerit alter det multcā[v] ⁊ ſic lniam habeat diſcedere reꝰ ab his q̄ iudicata ſunt: ⁊ ad aliud venire adiutoriū nr̄is iudicibꝰ ſi aditi fuerint exigentibꝰ multcā: ⁊ his[x] q̄ eā iuſſi ſunt accipere reſtitui ꝑparātibꝰ: ſciētibꝰ his q̄ iudices[y] eligūt q̄ꝛ ſi non hoc egerint neqꝫ ſtipulati fuerint penam: ſed eſtimauerint ſufficere ſibi ex iureiurando cautionē / deinde iudices[z] ſic electꝰ noceāt eis: ſiquidē ex ſtudio[a] a dn̄o deo penas periurij ſuſtinebunt[b]. ſi aūt ex ignorantia[c] hoc paſſi[d] fuerūt nichil ꝑter iuſiurādū erit eis[e] āplꝰ: q̄ꝛ neqꝫ piuriū volumꝰ ab aliq̄

ꝙ dicta regula ab initio ſic fuit intellecta etiam añ hanc auč. ſ. ſi iudici ſederit: ꝙ nunq̄ꝫ debet ſedere in ſūmo iudicio q̄n de calūnia iurant niſi ſint perite ex ꝓmiſſione. nā eo caſu etiā ſi ſit iuratū de calūnia debet condēnari victus cum ⁊ de iuſta ignorantia etiā iure veteri diceret. vt. d. l. de leg. ij. qui ſolidum §. etiā. et de epi. et cle. omnes. in fi. et ſm̄ hoc bene ſtabit: illo adiecto ſolo ⁊c. q̄ꝛ vnum ſolū adijcietur.

a ¶ Neqꝫ videri. no. mirabile verbū pro allegantibus. nā ſemper lex mitiorē ꝙ̄ iudex poſſit eſſe vt hic. et. ff. de arbi. celſus. vnde etꝰ ꝓbis eſt ſtandum. vt. ff. de exer. a. l. i. §. igit. et vbi non diſtinguit nec nos. vt. ff. ꝺ officio preſi. l. iij.

Lex eſt iudice mitior

b ¶ Sua. dicendo ab expenſis abſoluo. vt ſi de alijs q̄buſdā condēnauit pōt dicere de alijs abſoluo.

c ¶ Appellationibꝰ. vt. ſ. de appel. et de his q̄ ingre. ad appel.

d ¶ Excuſationibus. i. recuſationibus iudicū. vt. ſ. ꝺ exhi. et introdu. §. i.

e ¶ Ut nō. vt. ſ. di xi. §. ſancimus.

f ¶ Iudices. id ē arbitros qui ſimilitudinē habēt iudicis. vt. ff. de arbitris. l. i.

Arbiter eſt iſtar iudicis

g ¶ Prone. i. facile

h ¶ Contentos. i. ꝙ ſtabunt dicto talium arbitrorum. vt ſ. in rubrica.

i ¶ Quibus. ſ. iudicibus.

k ¶ Nequaq̄ꝫ quis. ſ. ſapiens homo.

l ¶ Iuris. q. d. ptes iurant ſe ſeruaturas iudiciū: et iudices rite ſe iudicaturos iurant. Azo.

m ¶ Leſi. dic merito leſi: quia cum ſic elegerunt: vel dic leſi. et ideo merito rurſus ⁊c.

n ¶ Examinari. coram iudice ordinario.

o ¶ Subuerſione. i. correctione. Al.

p ¶ Incautū. i. male cautū. q ¶ Et. ꝑ id eſt. Al.

r ¶ Iuriſiurādi. dati ab arbitro ſm̄. B. quod nō placet. immo ſm̄ Ioan. et ſm̄. M. a partibus. idem tamen dicūt et ſi ab arbitro. ⁊ ſic corrigitur hic quod eſt in. C. de arbitris. l. ne in arbitris. et. l. cum antea. §. altera.

ſ ¶ Compulſi. cauſa iue: quia aut oportebat bonum ius dimittere aut ꝑ iurare.

t ¶ Coeant. quidam diſtinguūt an pars non veniat ad ſententiam audiendam: et tunc cadat in penam. an alias citatus et tunc non cadat. vt. ff. de ar. diem. §. ſi quis. qd̄ reprobo. quia ſiue in medio ſiue in principio ſiue in fine non pareat cadit in penam vt hic. et. ff. de arbi. non ex omnibus. ⁊. ff. ſi quis ius di. non ob. l. i. in prin.

v ¶ Det multcā. i. penā certā ꝓmiſſā. i. proprie ponit. vt. ff. de verb. ſig. ſi qua pena eſt. ⁊ no. ꝙ hec littera videt loqui in actore q̄ nō vult parere ſententie pro reo late nam ſoluit penam et redit ad actionē ſuam. Sed quid ſi reus non vult parere nūquid actor et penam petet et rem: Uidet ꝙ nō. vt. ff. de excep. doli. apud. §. labeo. ⁊ ff. ꝺ pac. reſcriptū. §. ſi pacto. Sed tamen dico cōtra: q̄ꝛ hec pena non loco rei ſuccedit ſed loco inobedientie facte arbitro. predicta autem loquuntur quādo loco rei vt promittis codicem. et ſi nō / ꝓmittis decē. quo caſu non debet vtrunqꝫ vt dixi niſi actum eſt. vt. ff. de trāſac. q̄ fidem. hec eadē ecōtra dicas i reo: q̄ꝛ et penā petere pōt et ſui iuris defenſionē non amittit. Item qd̄ ſubijcit ꝙ poteſt ad iudicium aliud venire. hoc eſt verum iam finita cauſa coram arbitro per ſentētiam. Sed quid ſi ca pendente agat. Reſpon. et tunc poteſt. vt. j. de ap. §. i. ſed cadit in penam quaſi arbitro non pareat. vt. ff. de arbi. ſed ſi in ſeruum. §. fi. et. l. fi. in prin. ⁊ ſoluitur compromiſſum. vt. ff. de arbi. ſi quis rem.

x ¶ Ex his. litigatoribꝰ. y ¶ Iudices. i. arbitros.

z ¶ Electi. cū iuretur. a litigatoribꝰ ⁊ ab ipis dato. Al.

a ¶ Ex ſtudio. ſcꝫ male iudicant. Al.

b ¶ Suſtinebunt. vt. C. de reb. credi. et iureiurando. l. ij. et. ſ. ſcenicas non ſolum fide. §. i.

c ¶ Ex ignorantia. ſcꝫ iudicum.

d ¶ Paſſi. id eſt litigatores. Al.

e ¶ Eis. i. partibꝰ. alias ei. i. arbitro. ⁊ tunc ſignatur contra. C. de pac. l. pe. ſo. hic obſtabit partibꝰ ſuū delictum ne contra arbitrū agāt: lꝫ faciat arbiter litem ſuā: q̄ꝛ cū elegerunt. vt ar. C. de lib. cau. l. ſi filium. Sed quid ſi penam ſti-

pulati ſunt. et iuſiuran. eſt preſtitum. Quidam reſpondent q̄ non valet. vt arg. in hoc. §. ſed Jo. contra. q2 forma tãtum arbitrij non arbitriũ eſt prohibitũ. ſic ff. de cõdi. ⁊ demõ. l. hec ſcriptura. et. ff. de cõdi. inſti. l. que ſub cõdi. §. item. ſic et in matrimonio nimia feſtinatio punit̃ ſed tamen valet vt. s. de reſti. et ea que pa. §. vlt. item põt induci genera le vtile p̱ inutile nõ vitiat̃. vt arg. ff. de iure fiſci. l. nõ intel ligitur.

Appellatiões qñ cogitur iudex recipere.

a ¶ Appellationes. no. q̄ tenet̃ iudex recipere appel. vt h. et. j. vt nulli iudi. §. illas. ⁊. ff. de ap. re. l. ſicut. et C. de ap. l. iudicibus. niſi i caſu. vt i p̄fec. pre. oriẽtis cui dirigit̃ hec cõſtitutio qui recipere non tenet̃ ap. ſ3 ſupplicationẽ. vt in fi. §. et. C. de preci. impe. of. l. ſi q̄s aduerſus. ⁊ niſi in caſibus duob⁹ qui ſũt. s. eo. §. audiẽt. in fi. ⁊ niſi in quatuor caſib⁹ vt a pn cipe. itẽ a ſenatu. ⁊ qñ remota ap. fuit cauſa commiſſa. ⁊ quando partes ab initio remiſerunt. vt. ff. a quibus ap pel. nõ li. l. i. Item nõ recipit̃ ſi appellat debitor principis. vt. C. quorum appel. l. abſtinendũ. Itẽ in iudicio momentanee poſ. vt. C. de momen. poſ. l. i. Itẽ a noiatione tutele vel cure. vt inſti. de excu. tu. §. qui autẽ. Itẽ poſt decẽ dies. vt. s. d ap. §. i. itẽ ab iterlo. vt. C. quorũ ap. l. ante. Item ab executore niſi excedat modum. vt. ff. de ap. l. ab executore. et. C. quorũ ap. l. ab executore. Item quidam criminoſi appellãtes nõ audiunt̃. vt. C. quorum appel. l. ij. Item in alijs ſi interſit cito puniri. vt. ff. de ap pel. con ſtitutiones. Item raptor virginis non appellat. vt. C. de rap. vir. l. i. §. ſi autem.

iferri: neq3 rurſus litigãtes ſuſtinere dãnũ magnũ p̱pter iudicãtiũ ignorantiã citra iuriſiurãdi reuerentiã p̱mittimus. oib⁹ ante ſancitis ſiue ex antiq̄ legiſlatione ſiue a nobis de cõ promiſſarijs iudicib⁹ aut in arbitris extra tñ neceſſitatẽ iuriſiurandi in propria virtute manentibus/ et neq̄q̄3 ex hac noſtra lege nouandis.

¶ Nullus debet appellationẽ coram ſe interiectã reijcere niſi ſolus prefectus. h. d. Ang.

¶ ᵃNoſtros tñ iudices oibus modis ſuſcipere appellatões ſancim⁹: et nulli licentiã eẽ penitus hoc repellere preterᵇ ſolã tuã eminẽtiã: cui hoc ab initio largitur iperiũ retractationisᶜ introducens auxilium.

¶ Juſte debent iudicare iudices: nõ obſtãte aliqua pragmatica ſanctione/ ⁊ appellatiões interiectas recipere: et ſi de iure dubitent/ principem conſulere debent. h. d. Ang.

¶ Omnis autẽ iudex ſiue cingulumᵈ habẽs/ ſiue aliter iudicãsᵉ cuſtodiat legesᶠ et ſm eas p̱ferat ſententias. et vel ſi contingat iuſſionẽ noſtram in medium/ vel ſi ſacrã formã/ vel ſi pragmaticã p̱cedere ſanctionẽ dicentẽ aliter agi/ ſequat̃ legẽˢ. nos eni volum⁹ obtinere qd̄ noſtre volũt leges. Si enĩʰ ſub appellatiõe lis fiat: iudex quidem ſuſcipiat modis oib⁹ oblatam appellationez nichil penitus excuſans/ in q̄b⁹ oĩno liceriⁱ appellare. auxiliũ p̄o circa appellatiões ᵏ oib⁹ adiacetˡ per quod licet leſo et queri/ et mereri correctionẽ/ aut ab his q̄ de appellatiõe iudicant: aut a nobiſipis ſi ad nos ſẽtẽtiaᵐ referat̃. Si q̄d autẽ audientes iudices putauerit eſſe dubiũⁿ dam⁹ eis licentiã de hisᵒ nunciare nobis et cõſulere nos vt diſcant que neceſſaria ſunt: et ita qd̄ agendũ eſt explicent et faciant. iuſtaᵖ ſimul et rationabilia iudicia. ¶ Tua igit̃ eminentia q̄ placuerũt nobis et p̱pter noſtrorũ ſubiectorũ vtilitatẽ geſta ſunt: hic et in iperialiᑫ proponat baſilica ⁊ in alijs partibus noſtre regie ciuitat3: vt vniuerſis hec fiant manifeſta: ⁊ diſcant quia per oĩa nobis cura eſt eorũ vtilitatis pariter et equitatis.

¶ Ut clerici apud p̱prios epiſcopos primũ p̱ueniãt: ⁊ poſt hoc apud ciuiles iudices.

¶ Clerici debent ab epõ ſub quo ſunt cõueniri et ex nõ ſcripto et celerit̃ d3 epõs ferre ſententiam: ſed ſi cauſe natura ſit talis p̱pter quã epõs decidere nõ poſſit quia forte infirmitate grauat⁹: tũc iudices ſeculares poſſunt adiri et hoc in cauſis mere ciuilib⁹: i criminalib⁹ autem iudex ciuilis cognoſcet et in prouincia preſes et cauſas infra duos menſes terminabit. et ſi clericus pena ſit di-

b ¶ Preter tuã. o prefecte p̄torio orientis.

c ¶ Retractationis. p̱ ſupplicationẽ. vt tuipſe retractes.

d ¶ Cingulum. i. adminiſtrationem.

e ¶ Judicans. i. cingulum non habens. vt ſunt magiſtri ſcholarũ et illi qui ſunt electi a conſulibus vel ſenatu. Al.

f ¶ Leges. et ſm eas iudicet. non alias vt hic. vt. C. de ſen. l. nemo iudex. ſed quidam ſupplent hic prout ſibi videbitur vt diximus. s. iuſſu. quod pre. §. et equus.

Legib⁹ d3 iudicari.

g ¶ Legem. ſcilicet priorem. vt. j. in medio lius non ſi. ſa. for.

h ¶ Si enim. reuertit̃ ad precedẽtem caſum.

i ¶ Lic3. nã q̄nq3 nõ licet. qd̄ dicvt. s. proxi. §. diximus. Accurſius.

k ¶ Appellationes. nõ faciẽdas i certis caſib⁹. vt. s. proxi. not. Uel dic circa appellatiões factas. vt ille contra quem appellatur defẽdat ſuum ius. Accur.

l ¶ Adiacet. i. iacet vt nõ detur auxilium.

m ¶ Sententia. a qua eſt appellatũ. vel ſententia dicẽda in cauſa appellationis.

n ¶ Dubiũ. de iure. quo caſu poteſt conſulere ſuperiorem. ſed de facto q̄ caſu non poteſt. vt h. et. ff. de iudicijs l. eum quẽ. §. iudicib⁹. aut gratia vitandi odij. et tunc non licet. vt. j. vt iudic. non. expe. ſa. ſuſ. §. iubemus. nã ſufficit ⁊c. vt. s. de man. prin. §. patrocinia. niſi fiat quia non habet poteſtatem iudicandi: licet cognouerit de cauſa. vt. ff. de of. p con. ſolẽt. et. l. ſi q̄d. et. C. ad. l. cor. de fal. l. vbi.

o ¶ De his. ſc3 dubijs.

p ¶ Juſta. concordat hic p̱pheta dicens in pſalmo. Juſte iudicate filij hominũ. paueant igit̃ iudices in ſentẽtijs ferendis ne illos abſoluant qui ſunt cõdẽnandi. vel eos damnent qui ſunt abſoluendi. Al. quia non magis iudicant q̄3 iudicabunt̃. vt. C. de iudi. l. rem nõ nouam.

q ¶ In imperiali. ſc3 in lateranenſi palacio.

¶ Ut clerici apud proprios epiſcopos.

Plurimas.et reliquo.repete de.
b ¶ Sacerdotio.vt.ſ.q̃.op.ep.⁊ re.cleri.ad or.
c ¶ Monachis.vt.ſ.de monachis.col.i.
d ¶ Agentes.ſ.facientes legẽ de monachis.vt ſ.apud quos opor.cau.di.mo.et aſſi.p totũ.col.vi.

gnus/per ep̃m ſacerdotali dignitate ſpoliabit.de eccliaſticis p̃o criminib⁹ ſol⁹ ep̃s dz cognoſcere.h.d.Ang.

I dẽ.a. Io. ꝑ.pre. glorioſiſſimo ſc̃do excõſuli ordinario et patricio.

Plurimas ſacras ſcribẽtes leges et de deo amabilibus ep̃is et reliquo[a] oĩ ſacerdotio[b] necnõ de reuerẽdiſſimis monachis[c] ⁊ nup hoc agẽtes[d] in qb⁹[e] volum⁹ reuerẽdiſſimos monachos apud ſolos ciuitatis ep̃os ſub qb⁹ ſunt monaſteria cõuẽtiones ſuſcipere: petiti ſum⁹ a Mẽna deo amabili archiep̃o hui⁹ feliciſſime ciuitatis ⁊ vniuerſali patriarcha reuerẽdiſſimis[f] cleric hoc dare[g] priuilegiũ.vt ſi q̃s[h] hʒ aduerſus eos quãlibet pecuniariã[i] cãm: pri⁹ ad deo amabilem archiep̃m[k] ꝑgat ſub quo cõſtitutus eſt ⁊ interpellet eũ ⁊ ex nõ ſcripto[l] iudiciũ mereat. ⁊ ſi hoc fiat nec inq̃etet eũ/nec trahat ad auditoria ciuilia neqꝫ a ſacro eũ vacare faciat miniſterio[m]: ſʒ ex nõ ſcripto examiet negocium ſine dãnis[n]: ⁊ accipiat formã[o] forſan etiã ſcriptã ſi hoc quoqꝫ ꝑtes voluerint et popoſcerint: ⁊ liberent alterutro certamine. ¶ Si p̃o aut ꝑpter cauſe naturã[p] aut propter quandam forte difficultatem[q] nõ fuerit poſſibile deo amabili ep̃o decidere negociũ: tũc licentiã eẽ et ad ciuiles iudices ꝑgere/⁊ priuilegijs oib⁹ cuſtoditis q̃ reuerẽdiſſimis clericis ſacre preſtant ↄſtõnes/⁊ litigare et examinatiõnẽ fieri/ ⁊ terminũ ĩponi liti: et ita liberam fieri cãm clariſſimis iudicib⁹[r] ſm noſtras ↄſtõnes vel leges ſtudentib⁹ cũ magnanimitate/ et velocit̃ lites decidere: vt nõ ꝑpter hmõi cauſas ſacris amoueant obſequijs: et cũ oportear deum placari[ſ] et decẽtia a ſacerdotibus agi auditorijs detineant et illis turbis[t]: atqꝫ inherentes tumultu litigantium animabus[v]. ¶ Si tamen de criminibus[x] conueniantur ſiquidem ciuilibus: hic[y] quidẽ competentes iudices: in ꝓuincijs autem earum ꝑ̃ſides ſint iudices/non tranſcendente lite menſium duorũ ſpaciũ ex q̃ litis ↄteſtatio fit: quaten⁹ breuis[z] imponat cauſe terminus. ¶ Illud palam eſt ſi reum eſſe putauerit eum qui conuenitur prouincie preſes/⁊ pena iudicauerit dignũ: prius hunc[a] ſpoliari a deo amabili epiſcopo ſacerdotali dignitate ⁊ ita ſub legũ fieri manu[b] ¶ Si vero eccleſiaſticum[c] ſit delictum egens caſtigatione eccleſiaſtica ⁊ multa: deo amabilis ep̃s hoc diſcernat nihil cõicãtib⁹[d]

e ¶ Quibus.ſcilicet legibus.
f ¶ Reuerendiſſimis.ſ.alijs q̃ monachis.
g ¶ Hoc dare.ſcʒ iubemus.
h ¶ Vt ſi q̃s.ſubaudi et ideo dam⁹ in hunc modum vt ſi quis.⁊c.
i ¶ Pecuniariã. large accipe ſʒ io. id eſt non criminalem.vt ar.ff.de ver. ſig.l.pecunie.
k ¶ Archiep̃m.ſi imediate archiepiſcopo ſubeſt. al's ſub ep̃o: ſed executioni mãdat per ciuilẽ iudicẽ.vt.i.de ſan.epi.§.ſi q̃s cõtra aliquẽ.col.ix.
l ¶ Ex nõ ſcripto. hoc eſt cõtra regulã q̃ eſt.C.d ſen. ex peri.re.l.fi. Sʒ ſpeciale hic et in alijs caſib⁹ q̃s dicyt dixi.ſ.vt iud.ſi.quo.ſuf.§.neceſſitate. Sʒ hodie ꝑ ↄciliũ lateranũ aliter eſt: qꝛ in ſcriptis ferẽda eſt ſnĩa etiã in clericis.vt ex̃ de ꝓba.qm̃ contra.

Snĩa ẽ ferẽda i ſcriptis

m ¶ Miniſterio. vt hic.et.C.de epi.⁊ cle.l.oẽs q̃ vbiqꝫ. in prin.imo ſi contrafecerit amittit cauſã iure cano.vt xi.q.i.c.inolita.et idem ſm leges.vt C.de iuriſdi.om.iud.l.in criminali. et idem probat ꝑ legẽ federi.vt i.de ſta.contra li.ec.§.i.col.x.
n ¶ Sine dãnis.i.ſine diſpendio geſtorũ: ſportule tamen preſtant.vt.i.de ſan.epi.§.ſportularũ.que eſt contra.et ſic no.qꝛ ratione perſonarum parcit in expenſis vbi alias nõ parceretur.C.de ſacroſan.ec.aut.hoc ius.⁊.ſ.de man.ꝑn.§.ſit tibi.

Expenſis quã doqꝫ rõne ꝑſõe ꝑcitur.

o ¶ Formam.i.ſententiam.
p ¶ Cauſe naturam.vt quia liberalis eſt.vt.C.de peda.iudi.l.ij.vel quia ante fuit aduocatus eius cauſe.vt.C.de aſſeſ.l.fi.et.ff.de iuriſ.om.iu.l.pretor. vel quia eſt cognat⁹ Iudex agentis actione iniuriarum.vt.ff.de iniu.l.lex cor. vel qꝛ qb⁹ caſi ab eius ſententia de hoc facto fuit appellatum. vnde ip̃e bus nõ cauſam appellationis cognoſcere non poteſt.vt.C.de ap.cognoſcit de l.eos qui.Accurſius.
q ¶ Difficultatẽ. cã qꝛ infirmus.idem etiam ſi non faciat plenã iuſticiã.vt.i.de ſan. epi.§.ſi q̃s autẽ pro pecuniaria.Idẽ ſm l.ſi renũciauerit ſuo priuilegio.vt.C.de pac.l.pe.ſed iure canonũ renunciare non poteſt.vt ex tra de fo.compe.ſi diligenti.

appellatio nis.

r ¶ Iudicibus.ſu pradictis ſcʒ.
ſ ¶ Placari.petunt eni veniã pro ſubditis ⁊ orãt.vt C.de ſum.tri.l.inter claras.⁊ facit ff.de arbi.l.nõ diſtinguem⁹.§.ↄpromiſſo.et.C.de epi.et cle.omnes q̃.i ꝑn.
t ¶ Illis turbis. ſcʒ detineant.
v ¶ Aiabus.ſ.detineant in hac ciuitate conſtãtinopoli. Accur.
x ¶ Si tñ de cri. ciuilib⁹.q.d.nõ canonicis ſiue eccleſiaſticis.nã de co dicit.i.pri.
y ¶ Hic.i.i hac ciuitate conſtantinopoli.
z ¶ Breuis.i.cito vſqꝫ ad duos menſes vt dixit: regulariter autẽ ciuiles triẽnio: crimĩales biẽnio durãt.vt.C de iudi.ꝓperãdũ.⁊.C.vt itra cer.tẽ.l.fina.
a ¶ Hũc.ſcʒ clericum.
b ¶ Manu.hic no.mirabile.quia abſoluere poteſt irrequiſito epiſcopo ſed non cõdẽnare: vt hic dicit.vt et alias.C.vbi ſena.vel cla.l.ij.§.ſedendi.quod eſt contra regulam q̃ dicit nemo qui cõdẽnare nõ põt abſoluere poteſt. vt.ff.de re.iu.l.nemo.

Abſolui põt q̃s ep̃o irrequiſito.

c ¶ Eccleſiaſticum.vt de articulis fidei vl ſimonia: et hoc ſi clerico inferat.ſi aũt laico: tũc et ꝑ̃ſes cũ ep̃o.vt.ſ.de mã.ꝑn.§.ſi vero canonũ.col.iij.q̃ eſt cõtra.
d ¶ Cõmunicãtibus. id eſt non cognoſcentibus cũ epiſcopo de hoc crimine.

clariſſimis prouincie iudicib⁹. neq̃ em̄ volum⁹ talia negocia oīno ſcirie[a] ciuiles iudices/ cū oporteat talia ⁊ eccl'iaſtice examinari: ⁊ emēdari animas delinquentiū p eccleſiaſticā multā/ ſm ſacras ⁊ diuinas regulas quas etiā nr̄e ſequi[b] nō dedignātur leges. ¶ Si vo quedā prius cōteſtate ſunt lites[c] he maneāt in ipſo ſcemate velocē accipientes finē/ oībus q̄ iā a nobis ſancita ſunt ſiue ſuper ſanctiſſimis eccleſijs/ ſiue ſup deo amabilib⁹ epīs/ ſiue ſuper clericis/ ſiue ſup mōachis propriā virtutem habētibus[d]. Tua igitur eminētia que placuerūt nobis ⁊ p hanc ſacram declarata ſunt legē p pgrāmata ppria manifeſta faciat vniuerſis: et in perpetuū ſtudeat cuſtodiri.

¶ De cōſanguineis ⁊ vterinis fratribus.

¶ Si fratre premortuo ſuper ſunt fratres ex vtroq̃ latere cōiuncti: tunc conſanguineis tm̄ vel vterinis tm̄ preferūtur hi qui ex vtroq̃ ſunt coniuncti parente .h.d. Ange.

Idē.a. Io.p̄.cō.or.ac pficio.

Ultz vndiq̃ natura nouitatibus vtens[e] (dictū eſt[f] iam in legibus hoc ſepe p hemiū: dicitur[g] autē et iterum donec illa que ſua[h] ſunt operatur[i]) ad opus multarū nos ptrahit legū. Legitimas em̄ et[k] cognatiuas ſucceſſiōes dicūt q̄dē nobis et veteres ⁊ qui[l] ex antiquiſſimo iure hec ſumentes deſcēderunt vſq̃ ad nos q̄ plurima horum correximus.

¶ Peruenit aūt ad nos aliq̄d tale. Duxit[m] q̄dā vxorē/ et filij ex eadē ſunt nati: deīde moriēte illa[n] duxit ruſus aliā[o] ex q̄ nati ſunt filij ei/ priorib⁹ cōſanguinei[p] ſolum non tm̄ vterini[q]. deinde etiā tertium itroduxit mr̄imoniū/ fecitq̃ filios ex ea poſt mortē vero eius ad ſcd̄m mulier deſcendit virū ex q̄ alios fecit filios: his q̄ ex priore viro fuerāt vterinos[r] ſolū non tm̄ cōſanguineos: moriente igitur matre/ poſtea mori vnū fratrē ex tertio mr̄imonio contingit ſine filijs et ſine teſtō multos fratres relinquentē: alios quidē ꝯſanguineos: alios autē vterinos: alios vo ſimul ⁊ conſanguineos et vterinos: ⁊ que quidē adinuēta eſt nature nouitas talis quodāmodo fuit[ſ]. licebit aūt tali principio dato nobis ab ea[t] ⁊ alios quoſdam opinari[v] caſus tale aliq̄d pferre valētes/ ſiue morte viri/ ſeu morte mulieris/ ſeu alia legitima ſeparatione nuptijs diuerſis hoc facientibus. Queſtio[x] igit̄ illa erat ſi ad mortui fratris hereditatē opz oēs vocari ⁊ cōſanguineos et vterinos: ſimul quidē ꝯſanguineos: ſimul aūt vterinos fratres. ¶ Nos igitur ꝯſiderātes leges oēs quas cōgregauim⁹: ⁊ veteres oēs ⁊ noſtras hmōi nō iuenim⁹ emerſiſſe q̄ſtionē: congruū eſt eā ſero tandē refrenare lege ⁊ cōſiderare q: fratrib⁹ ſunt ad defunctū alijs q̄dē cognatiōis iura que nos legitimis[y] copulauimus: alijs autē hoc ipō legitīa. cōicabāt em̄ aliq̄ ei circa patnā ꝓle[z] ſicut alij circa matnā[a]: alij aūt illud pure habebant ⁊ lege et natura iuuante ſe eo q̄ ex hiſdē erant pcedentes matrū finib⁹/ eratq̃ eis pr̄is ſemē vnū/ ⁊ vndiq̃ veluti quoddam ſignū eis germanitatis reſplēdebat. Si igit̄ hmōi frater litibus liberare ⁊ legē ⁊ dubitantes voluiſſet ad teſtamentū venerat[b]: ⁊ ſuā ſententiam fecerat[c] manifeſtā/ ⁊ p ſcripturā honorati[d] ad hereditatē vocarentur. ¶ Quia vero hoc agere noluit/ aut non potuit (multa nanq̃ ſunt hoī ⁊[e] anxietates innumere et repētine mortes[f]) hec nr̄a lex cauſam determiet. Uult autem[g] hoc lex/ ex vtroq̃ decoratos et ſimul quidem cōſan-

Scientia nocet.

a ¶ Scire.no.interdici aliquid ſcire. vt.C. de ma.et math.l.culpa.
b ¶ Seq. huic verbo concordat.ā.de mona.§.fi.⁊ vt deter. ſit numer⁹.in fi.col.i.⁊ exponeyt dixi.ſ.de eccle.tit.§.fi.
c ¶ Lites.ſ.tempore huius legis.
d ¶ Habentibus ſic et al's cōfirmantur talia. vt.C.de epiſ.et cleri.l.priuilegia.§.omnes.

¶ De conſanguineis ⁊ vterinis fratribus.

Ultis vndiq̃ natura. vtēs. quia facta mutantur ſm curſum nature. vt C.de vete.iur.enucle.l.ij.§.ſed quia.⁊.ā.de nō ali.§.alienationis.in fi.§.non autē ius nature mutat̄.vt inſti.de iur.natu.§.pe. et ad hoc facit.ā.q̄.mo.ua.effi.le.in prin.col.vi.
f ¶ Dictū eſt.interpoſitio eſt.
g ¶ Dicit̄.ſ.hoc.
h ¶ Sua.i.donec vtit̄ nouitatib⁹ q̄d facere ſuū.ſ.nature eſt.vt in p̄n.
i ¶ Operatur.ſ.naturaliter.
k ¶ Et.pro id eſt
l ¶ Et q̄.ſ.nos.
m ¶ Duxit.h̄.eſt caſus quē ſolū ponit hec ꝯſtō.⁊ ſoluit p ar.vt.ſ.e.§.vi.⁊.§.plurima.
n ¶ Illa.ſ.p̄ma.
o ¶ Aliam.ſcilz ſecundam.
p ¶ Conſanguinei.ei⁹.ſ.viri qui ſunt nati ex eodez patre tm̄.

q ¶ Uterini. qui ſunt nati ex eadez matre tm̄.
r ¶ Uterinos. q̄ ſunt nati ex eodē patre et matre.
ſ ¶ Fuit.vt dictū eſt.
t ¶ Ab ea.ſcz q̄ſtione.
v ¶ Opinari.no.mirabile verbum: q: pauca ſapienti dicas ⁊ multa itelligit.vñ etiā de q̄ potētiſſima ps eſt principiū quaſi.pceſſus ſit facilior. vt.ff.de ori.iur.l.i. — Sapiēti pauca dicēda ſunt.
x ¶ Queſtio. ex themate promiſſo nunc queſtionē elicit.Ac.
y ¶ Legitimis. qn̄ vterini fratres vocātur cum ꝯſanguineis fratribus ad ſucceſſionē premortui fratris. vt C.de legi.her.l.vlti.§.ſed nec.
z ¶ Prolē. ⁊ erāt conſanguinei tm̄.
a ¶ Maternam. et tm̄ vterini erāt.
b ¶ Venerat.i.veniſſet.Accur.
c ¶ Fecerat.i.feciſſet.
d ¶ Honorati.id eſt heredes inſtituti qui honorati dicuntur.
e ¶ Et.p id eſt.
f ¶ Mortes. ſūt enim due/ naturalis ⁊ ciuilis. vt de portatio. vt.ff. de contratab.l.i.in fi. — Mors altera ciuilis altera naturalis eſt.
g ¶ Uult autem. ſolutio queſtionis Accurſius flo.

guineo3: ſimul autem vterinos fratres ad ſucceſſionē morientis meliores[a] eſſe/ꝗ̃ illi q̄ ſolū modo ꝯſanguinei/aut ſolūmō vterini ſint. et[b] nos non faciat heſitare[c] nature varietas: ſed nos hmōi adinuētiones oſtendimus legitimas atq; diſcernimus pfectiorib⁹ diſtribuentes q̄ meliora ſunt: ⁊ minores[d] exequare eis nō patiētes. ¶ Plurima nāq;[e] ad hoc nos inuitauerunt. primū q̄dē altera nr̄a lex[f] ſi fili⁹ moriat filios nō habēs: deīde exiſtētibus ita forte maternis reb⁹/aut ex nuptiali/aut etiā ex alia cā que nō acq̄runt[f] prius ex hiſdē nuptijs: fratres ad hereditatē vocari: deide ex alijs et poſt hos patrē q̄ pbatio erat eo ꝙ dudū talia noſtra legiſlatio[g] cōcepiſſet. nā ⁊ ſi ēt patre exiſtēte ſuo patri ex his qui ſunt ex alijs nuptijs ꝑponi conſanguineos ⁊ vterinos fratres cōtingit/ꝯſequēs eſt lʒ pr̄ nō exiſtat: ſed fratres ſolūmō/ ꝑponi his q̄ ex vno parentū ſolūmodo copulant morienti eos qui ſimiliter q̄dē cōſanguinei: ſimilr̄ aūt vterini ſunt. ⁊ his cōueniēs erit illud q̄d dudū[h] ⁊ in maternis ⁊ in his q̄ ex nuptiali cā aut alit nō acq̄rātur[i] ſancitū eſt: hoc etiā in reliq̄s mouētis rebus valere[k] atq; tractari. ¶ Hec igit lex i iſto caſu data ſibi occaſiōe ſicuti dictū eſt poſita ſit. Et q̄ ex tribus mr̄imonijs hoc pceſſit: nouita ꝯnature nichil phibet: vel ſi quis ponat ⁊ in duob⁹ ſolūmodo mr̄imonijs vbi alios q̄dē eſſe ſolū vterinos: alios autē cōſanguineos ſimul ⁊ vterinos. vl̄ ſi q̄s extēdi dicat matrimonia ⁊ adhuc amplius tale aliq̄d fieri: et ſic in hmōi caſib⁹ vbi tales q̄dā introducuntur ordines fratrū lex habeat ſuā virtutē ⁊ excludāt duplici vtētes iure eos q̄ vno ſolo vti poſſunt. ¶ Si ꝓo nō talis eſt caſus/ ſʒ ſolum mō ꝯſtituti ſunt vterini aut cōſanguinei: et moriat aliq̄s fratrū hic priorib⁹ ſubiaceāt legibus[l] q̄ eoꝝ ſucceſſiones diſpoſuerūt. Locum tn̄ hec lex habeat nō ſolū i hoc caſu q̄ queſtionē mouit: ſʒ etiā in his qui poſtea futuri ſunt. Quocirca priora ſi aut iudicij ſnīa aut pactionum expedita ſunt formis habeāt ꝓpriā deciſionē huius legis iudicio nō egentia. Tua igitur eminētia que placuerūt nobis ⁊ p hāc ſacrā manifeſta ſunt legē p litteras ꝓprias declarare cunctis/et in ꝑpetuum obſeruare feſtinet.

¶ De armis[m].

¶ Princeps arma publica fieri iubet: ſed priuatos facere et vēdere prohibet. cultellos autem minores fieri ⁊ vendi priuatis permittit. Barto.

Idē. a. baſilidi magiſtro officiorum.

Magnū deū ⁊ ſaluatorē nr̄m ieſum xp̄m ⁊ eius auxiliū ſemper inuocātes[n]/ ſtudemus oēs ſubiectos nr̄os quoꝝ regimē credidit nobis deus/ illeſos ⁊ ſine calūnia cuſtodire: et inhibere bella/ q̄ per ſuā ꝯſiderationē ſuſcipientes aduerſus alterutros opantur dolores: duplex ex hoc ꝯtra ſe ſup-

Fratres adinuicē varie ſuccedunt.

a ¶ Meliores. hic diſtingue. q̄ aut ſunt vtriq; cōiuncti tn̄ aut ſoli cōſanguinei. aut ſoli vterini: ⁊ his trib⁹ caſib⁹ eq̄liter admittunt vndecūq; bona euenerunt. vt. ff. de here. ab inteſ. §. ſi igit defunct⁹. col. ix. aut ꝯſanguinei tn̄ cū illis qui ſunt vterini tm̄: et tūc in bonis q̄ſitis a defuncto fratre dico idē q̄ eq̄liter admittunt. et agnatio ⁊ cognatio hodie ſit eq̄lis. vt. ff. d here. ab inteſ. §. ſiue ꝓo neq; fratres. ſecus in his que habuit a p̄re tm̄ vl̄ a matre tm̄. q̄ tūc ꝑfert ille q̄ ex eo latere ſibi erat cōiunctus. vt. C. de ſuis et le. l. de emācipatis. nec dico eē correctā. d. l. de eman. p predictū §. ſi ꝓo neq; fratres. lʒ h⁹ dixerit. p. nam et p eādē aut. d here. ab inteſ. eſt differentia iter eos q̄ ſunt vtrinq; cōiuncti. ⁊ eos q̄ ſunt ex alio tm̄ latere. vt in §. ſi igit defunct⁹. et in oīb⁹ his ceſſat hec cōſtitutio ſʒ remanet ſibi locus i tribus caſib⁹. ſ. q̄n ſunt vtrinq; cōiuncti cū cōſanguineis tm̄. vel q̄n cū vterinis tm̄. vel q̄n cū cōſanguineis tm̄. q̄bus trib⁹ caſib⁹ ꝑferunt q̄ duplici iure vtunt: vt h. et ff. eo. §. fi. ibi excludant ⁊c. ſic no. ꝙ due rationes vincūt vnā. vt inſti. de act. §. ſed hodie. et C. de edi. di. adri. tol. l. fi. ibi potiora iura ⁊c. niſi vna ſit melior q̄ due. vt. ff. de ioffi. teſta. l. nā et ſi pater.

Rōnes due vincūt vnā.

b ¶ Et. p id eſt.

c ¶ heſitare. id ē dubitare. q. d. non ſit amodo ꝙ nos dubitemus de tali varietate nature qualis iſta fuit. nā legitime diffinimus p hanc legem et dicimus quid iuris eſſe debeat. Accur.

d ¶ Minores. i. quia non tm̄ fratres dicuntur eē qui ſunt ex vno latere quantum qui ex vtroq;.

e ¶ plurima nanq;. non tamen dicit hic niſi vnum: vel dic ꝙ dicit plurima. nā primo caſu proxi. ſecūda ratio p̄dicta: q̄ due rationes vincere debēt vnā vt. ff. dicit.

f ¶ Lex. vt. C. cōmu. de ſuc. l. fi. et ſupple que dicit.

f ¶ Acquirunt. ſ. parentibus quantum ad proprietatē. ſʒ dūtaxat quātū ad vſumfructū. vt. C. de bo. q̄ libe. l. quecūq;. ⁊ C. de bo. ma. l. i. Sed hodie idē eſt in oīb⁹ aduenticijs. vt. C. de bo. q̄ libe. l. cum oportet.

g ¶ Legiſlatio. predicta. C. cōia d ſuc. l. fi. que tm̄ hodie corrigit cū pater vocet vna cum filijs. vt. ff. de here. ab inteſ. §. ſi ꝓo cū aſcendētibus.

h ¶ Dudum. vt C. cōia de ſuc. l. fi. ⁊ C. d bo. mat. l. i.

i ¶ Acq̄rāt. ſ. parentibus quantū ad proprietatem. Accurſius flo.

k ¶ Ualere. nam olim hec ſole patribus non acquirebant: cetera aduēticia ſic. Sed vt h̄ dicit idem i omnib⁹ aduenticijs ēt ſeruari debʒ. vt diximus inſtitu. per quas perſo. no. acqui. §. hoc quoq;.

l ¶ Legibus. q̄ ſunt; vt. C. de legi. here. l. de emanci. ⁊ C. cōia de ſuc. l. vlt: ⁊ C. de bo. que libe. l. quecūq;. et plene dixi modo. Accurſius flo.

m ¶ De armis. hanc rub. non lego. ſed quedam in ea noto. Accur.

n Magnum inuocantes. nota ſic. ff. de queſtore. in princi. Accurſius florentinus legum doctor.

pliciū īferētes/tam qđ ſibimet inferunt q̄z qđ ex legibus veſaniam eoꝝ punientibus patiuntur[a]. Volentes igit̄ hm̄oi mortibus homīes liberare pſperimus armifacture op⁹ nullū priuatū opari. ſolos aūt illos arma facere qui ī publicis deputati ſūt armificatorijs: aut q̄ dicūtur fabricēcij[b]. eos autē qui operantur arma nulli vendere priuato. ¶ Sed neq̄z q̄ in nūeris ꝯſtituti ſunt armificatores quos etiā deputatos appellāt qui de fiſco annonas accipiūt pmittimus opari aut alicui vēdere arma: ſꝫ ſolū diligētiā habere armoꝝ milites ī nūero cōſtitutos in qb⁹ militant. ¶ Si ꝓo nouū aliq̄d faciūt[c] hoc auferri ab eis: et ī ſacro nr̄o īferri armamento[d] adijciendū ibi: re poſitꝫ publicis armis. ¶ Hoc aūt obſeruare volum⁹ ꝛ eos q̄ in ordinib⁹ baliſtarioꝝ ſunt/q̄s p diuerſas ſtatuim⁹ ciuitates ordinātes eos et arma facere: ſcientes vt et ipſi ſola publica arma ꝛ in armamētis publicis vniuſcuiuſq̄z ciuitatis recōdita corrigāt atq̄z renouent. Si q̄ ꝓo vnū aliq̄d armoꝝ iſtruxerint[e] hoc ſiſr ꝛ ipſis[f] iter publica arma preſtent/et nulli alteri penit⁹ vēdant: hoc q̄z cuſtodiant qui ī baliſtarijs deputati[g] ſunt periculo patrū[h] ciuitatuꝫ ſub qb⁹ ꝛ ipſos baliſtarios ſtatuimus: et publicoꝝ armamentoꝝ diligētiam atq̄z cuſtodiā cōſtituimus: q̄ten⁹ ſi q̄ viſi fuerit aut deputati ſunt aut fabricēcij vēdentes arma: ꝓuideāt p loca iudices eos ſupplicijs ſubdere. inſup ēt arma ab his q̄ ea cōparāt ſine p̄cio auferre et publico vēdicare. ¶ Hanc igit̄ gubernante nos deo cogitationē p preſentē ſancim⁹ legē in nulla ciuitate aut ꝓuīcia nr̄e reipub. habere licentiā priuatos aut alium quempiā arma facere aut vēdere aut quolibet mercari modo: ſed ſolos eos qui iter fabricēſes referūtur hoc iſtruere ꝛ deferre ad ſacrum noſtrum armamentū. et hoc a tua celſitudine et q̄ poſt te ſuſceperint cingulū cuſtodiri ſancimus. Deputātibus nobis aliquos chartularioꝝ[i] qui ſub tua celſitudīe ī ſcrinio ſunt ꝯſtituti fabricēſium periculo: quiq̄z inter eos priorum bonā opinionē[k] habentes ꝛ oportunos q̄ ꝛ eos qui in hac feliciſſima ciuitate et in alijs ciuitatibus noſtre reipu. arma faciunt requirētes: ꝓhibeāt priuatos aut etiam alios quoſdā citra eos q̄ deputati ſunt inter fabricenſes armifacture agere cauſam: et in q̄buſcūq̄z cōpererint locis aliquos priuatos hoc audientes hoc auferri: et fiſci applicari armamento. ¶ Si autē inter oparios priuatos artifices oportunos iuenire potuerint his ſi voluerint in militijs ſtatuere et in deſcriptiōe[l] noīa eorū facere et deſtinare nobis deſcriptionē artificum: vt p ſacrū noſtrū reſcriptū in illis ſtatuantur locis in quibus ſunt publice fabricēſes: quatenus ipſi operantes[m] arma ꝛ de fiſco annonas accipiant. hoc enim facto ꝛ ſubtiliter obſeruato a predictis perſonis licentia penitus nulli dabitur/neq̄z ciuitates inhabitātibus priuatis/ neq̄z villas incolentibus ruſticis/ armis vti aduerſus alterutros neceſq̄z p̄ſumere ꝛ ex hoc plurimos homines occidi: publicas vero perire functiones dum terre cultores vitam amittere metuentes fuga propter timorem vtuntur. Oportet ergo eos qui diriguntur a tua celſitudine ex memorato fabricenſium ſcrinio ad prohibēdos priuatos armorum factiōes ꝯfeſſionem[n] accipere etiā p loca iudices et ſubiecta eis officia/et ciuitatū defenſores et patres: q2 nichil valebūt de cetero hoꝝ que a nobis ꝓhibita ſunt aliq̄d agere: ſed que p p̄ſentē ſancita ſunt legē cuſtodient/ penā ꝛ in pecunijs[o] ꝛ in ip̄m formidātes caput. ¶ Sancim⁹ eñ iudicē magne quidē alexādrie negligētem[p] que a nobis ſancita ſunt .xx. auri libras exoluere penā: ꝛ cingulo cadere: et hui⁹ officiū ſiſr auri libras .xx. exoluere penā/ ꝛ capitale ſubire ſupplicium. aliarum vero prouinciarum iudices damnū quidē .x. librarum auri ſuſtinere. ſimiliter autē ꝛ ipſos caſui cinguli[q] ſubiacere: et

Bellum duo mala infert

a ¶ Patiunt̄. nota bellum duplex malū inferre. vt h̄ et etiā tertiū q2 facit hoīes paupes. vt. C. de cadu. tol. in pn. ꝛ. ī. e. §. ſi autē. ibi: dū terre cultores.

b ¶ Fabricencij. vel fabricēſes qui ſunt etiā quidam habētes officiū. et neceſſitatē faciendi arma cui neceſſitati coꝝ poſteritas tenet̄. vt. C. de fabri. l. iure. ꝛ ad ſiſr militū notam debent habere in brachijs. et aliena ꝑdia cōducere colenda nō debēt. vt ff. d̄ fabri. l. ſtigmata. ꝛ. l. fi. in pn.

c ¶ Faciunt. hi deputati q̄ ꝓhibiti ſunt operari.

d ¶ Armamēto. qđ eñi aufertur ab indigno applicat̄ fiſco. vt. ff. de iure fiſ. l. lucius.

e ¶ Inſtruxerit. q2 aliquē inſtruxerūt q̄ facere ſcit.

f ¶ Ipſis. baliſtarijs vt ꝛ ipſi inter publica arma ponant.

g ¶ Deputati. habebāt eñi quoſdā ſibi deputātes ſicut fabricēſes. ⁊c.

h ¶ Patrum. id eſt rectorum. ꝛ no. q̄ dicitur pat̄. vnde ſicut pater debet habere filij gubernationē: ſic ciuitatis rector. ꝛ ſic pro opinione nr̄a qua dicim⁹ q̄ ſufficit talem iurare de calum. licet. ꝓ. dixerit maiorē ptē vniuerſitatꝫ debere iurare. vt. C. de iura. calum. l. ij. §. qđ obſeruari. ꝛ. §. hoc ēt. ꝛ. ff. de condi. ꝛ demon. l. municipijs. et. ī. eo. §. ſi autem. in fi.

Chartularij et tabelliones.

i ¶ Chartulariorum. chartularij appellantur q̄ ſcribunt in chartula publica: qui vulgo tabelliones dicuntur. et nota q̄ tabelliones eligūtur in huiuſmodi factis.

k ¶ Opinionem vt. ſ. d̄ mona. §. ordinationem. col. i.

l ¶ Deſcriptione. ſcilicet matricule ſcripturam.

m ¶ Operantes. ſic. ſ. de mā. prin. in fi. titu.

n ¶ Confeſſionē. ſcilicet ſcripturā ī qua confitetur.

o ¶ Pecunijs. hoc eſt quod dicimus in ere et perſona.

p ¶ Negligentē. ſ. de mona. col. i.

q ¶ Cinguli. id eſt dignitatꝫ amiſſione.

coꝝ officia. defenſores autē et patres ciuitatū triū librarū auri mulctari pena: ⁊ in capite ſuſtinere periculum/ ſi qđ tale factū cōperiētes[a] nō punierint/ aut hoc agere valētib⁹ nō nunciēt ſed latere ꝑmiſerit. Ut autē palā[b] fiāt que a nobis ꝓhibita ſunt a priuatis ⁊ alijs quibuſdā citra eos q̄ in ſacris noſtris fabricēſib⁹ referunt̄ fieri: aut priuatis vendi arma: ⁊ hoc ꝑ preſentē legē ſignificare curauimus. ¶ Prohibem⁹ enim priuatos operari ⁊ emere arc⁹ et ſagittas ⁊ ſpatas et enſes q̄ vocare conſueuerūt ſemiſpathya[c]: ⁊ que vocant̄ zante ſiue lorice/ et cōtos/ ⁊ quolibet mō vel figura factas lanceas[d]. et que apud hiſauros nominant̄ monocapia et appellatos ſitinos ſeu miſſilia: inſuꝑ et aſpidas ſiue ſcuta/ ⁊ galeas ſeu caſſides. nō eñ iſta alij cuidā inſtruere ſinim⁹ p̄ter eos q̄ deputati ſunt i ſacris nr̄is fabricēſibus. ſolos aūt fieri ⁊ vēdi a priuatis ⁊ priuatꝭ vēdi ꝑmittim⁹ cultellos minores[e]/ qb⁹ null⁹ in ꝓlijs vtit̄. Pn̄tē igit̄ legē generalē tua[f] celſitudo i hac ꝓpōat regia ciuitate: necnō ⁊ ꝑ alias ciuitates noſtre reipub. vt oēs agnoſcētes que placuerūt nobis hec obſeruent. ¶ Denunciamus[g] autem futuris preeſſe huiuſmodi cuſtodie chartularijs ex mēorato fabricēſiū ſcrinio: quia ex negligentia non ſolū pecuniarias ſuſtinebunt penas: ſed etiā in corpore ſupplicia patient̄ ⁊ militia cadēt. inſuꝑ nec ipm̄ vlterius ꝑmitti a nobis ſcrinium i hmōi adeſſe ſollicitudine ſꝫ alijs cōmitti fabricenſiū curā. Que igit̄ placuerūt nobis: et ꝑ hanc legem declarata ſunt tua celſitudo et q̄ poſtea in cingulū fuerit operi terminoq3 contradere feſtinēt: indignationem noſtram ⁊ ipſi metuentes: niſi rem ſic vtilem reipu. cuſtodierint.

¶ De depoſito: et denūciationibus inqlinorum. ⁊ de ſuſpendenda adminiſtratione panum.

¶ Nō valet denūciatio ne reddatur depoſitū: vel ne alimēta de publica annona eroganda preſtētur: vel ne ſoluatur pēſio domus locate. et q̄ talē denunciationē fecerit punit̄ ad intereſſe creditoris i quo qñq3 venire poterit totū depoſitū. Ang.

Idem aug. Jo. pre. p̄. ſecūdo.

Item nuper audiētib⁹ nobis (hoc qđ imperio publice ſedentes multotiēs agimus) orta eſt aliqua q̄ſtio quā reſoluimus ſtati hmōi ꝓ dicētes contingere multa: cōi ⁊ generali lege diffinire hoc iuſtū eſſe arbitrati ſum⁹. ſi enim q̄s ab aliquo capiat aurū aut res aliquas depoſiti cā i qbuſdā[h] cōditiōib⁹: deide illi agāt[i] neceſſitatē habeat omne reſtituere aurū aut res: cōditiōib⁹ ſemel ipletis[k] ⁊ nulla oīno licētia ſit aliqb⁹ extriſecus[l] iterdictiōib⁹ vti/ ⁊ retinere[m] depoſiti reſtōnē: cū ⁊ alia multa priuilegia tā a p̄cedētib⁹ legiſlatoribus q̄3 a nobis ipis data ſūt[n]. licētia eñ eſt ꝓhibēti redditionē eū q̄dē cui creditū eſt depoſitū nō moleſtare. eū ꝓ de rebus que in q̄ſtione ſunt q̄ aurū aut res aliq̄s accepturus[o] eſt litē ſortiri ⁊ iuſticiā ⁊ legē ꝓmereri. Sꝫ neq3 ꝑ hāc cāz dānis magnis ſubiciat eū q̄ interdictionē ſuſcepit: et cōpellat̄ aut defenſiones expetere[p] aut res habere: ⁊ nō poſſit voluntarie cū deponēte benigne agere. q̄ ſi tale aliq̄d egerit (omnino eñ oportet non ſola delictoꝝ noſ ꝯtētos eſſe ꝓhibitiōe: ſed etiā timorē inferre iuſtum trāſgreſſoribus) ſiue ꝑditionē ꝯtigerit rerū aut pecuniarū fieri ⁊ hoc

a ¶ Cōperiētes. ſ. ſcenicas col. vi. ⁊. C. ad. l. iul. de vi pub. l. vlti. in fi.

b ¶ Palā. quaſi diceret. ꝓhibuit arma ſic i genere fieri vel vēdi. nūc ſpecificat. ⁊ nota q̄ ardibi largius ſumūtur arma etiā pro lapide. vt inſti. de pub. iudi. §. itē lex cornelia. — *Armoꝝ appellatiōe qđ veniat.*

c ¶ Semiſpathya. i. illa arma:

d ¶ Lāceas. no. quedam ſunt que vncinū quoddam habent ad capiendos homines que roncee vocātur. vt ff. d vi ⁊ vi ar. l. iij. in prin.

e ¶ Minores. aptos ad pennarum temperationē vel panū inciſionē. ſꝫ. Alex his pōt colligi ſtatutū de non portandis armis per ciuitatem aliquam.

f ¶ Tua. loquitur magiſtro officiorum. vt innuit in principio conſtitutionis eiuſdē. Al.

g ¶ Sollicitudie. Nota q̄ ſi tabellio delīquit in officio non debet amodo poſſe hoc officium exercere. — *Tabellio delīquēs officio repellidꝫ.*

¶ De depoſito.

Itē nuꝑ in q̄buſdā. i. ſub quibuſdam cōditionibus. Ac.

i ¶ Agant. i. deponentes impleāt conditiones quaſ implere debent.

k ¶ Impletis. et quādoq3 non impletis conditionibus. vt. ff. depoſi. l. i. §. penulti. ⁊. C. de peti. heredi. l. vlti. Azo.

l ¶ Extrinſec⁹. id eſt preter deponentem. deponēs enī interdicere poteſt non alius vt h̄ niſi iudex interdicat cū perſona depoſitarij ſit ſuſpecta ne cum re aufugiat. vt. ff. q̄ ſatiſda. cog. l. ſi fideiuſſor. §. fina. Sed ſꝫ hoc nō ne ſunt correcte. ll. que dicūt etiam depoſitariū rei vēdicatiōe domino vero teneri. vt. ff. de rei vē. l. officium. et. ff. depo. l. bōa fide. Quidā ſic. ſed tu dic ſm̄ Jo. q̄ non. ⁊ aliud eſt velle agere rei vēdi. in iudicio: et aliud facere hmōi interdictionem q̄ non reſtituat. Ac.

m ¶ Retinere. id eſt facere teneri: vl' differre.

n ¶ Data ſunt. ſcꝫ actione depoſiti. nam prius habetur ratio deponentium ſi cedant bonis debitores. vt. ff. depo. l. ſi hominem. §. i. et. §. fi. Itē actioni depoſiti cōpenſatio nō opponitur. vt. C. eo. l. fi. i. reſ. Item creſcit in duplum per inficiationem in quatuor caſib⁹. vt inſtitu. de acti. §. rei perſequende. nūc autem datur ad aliud: vt nemo ei iterdicat vt hic. et idem dicūt quidam in cōmodato. — *Actiōis depoſiti priuilegia.*

o ¶ Accepturus. id eſt recepturus ſcilicet deponens. Accurſius flo.

p ¶ Expetere. a deponēte: vt defendat eum.

probet[a]: ſiue aliū quencūq; caſum fortuitū ipſū reſpicere q̄ cōteſtationē dixerit. ¶ Inſup etiã ex quo facta eſt hmōi conteſtatio[b] vſuras pecuniarū vſq; ad tertiã[c] cẽteſime agnoſcere ꝓhibentẽ accipere propria: nō ſolū ſi aurū fuerit qđ depoſitū eſt reſtitui ꝓhibitū/ſed ⁊ ſi alie res[d] ſint: vt hoc timore[e] ſtultorū ſimul ⁊ ꝑuerſorum maligne verſandi[f] in depoſitionibꝰ hoīes ceſſẽt. ſ; ⁊ totū[g] hoc qđ de mãdatis eſt ⁊ aſpicere ⁊ cōſtituere ſm legem ꝓuidimꝰ. Uidemꝰ eni frequẽtari hoc i regia hac ꝑcipue ciuitate/⁊ aliquos interdicẽtes eis q̄ miniſtrant publicas annonas ⁊ teſſeras[h] accipiũt ab annonarum ꝑfecto volẽtes ſuſpẽdi adminiſtrationẽ/ ⁊ eos q̄ ex hoc ſolūmodo forſan nutriuntur defraudari adminiſtratiōe ꝑ quã ei omnis tribuit vite occaſio[i]. Huic aũt[k] rei ſeueriꝰ ⁊ difficilius illud eſt: multis enim domos poſſidentibus in hac feliciſſima ciuitate imbanchiti[l] non videntur mox futuri ſunt penſiones ab inquilinis accipere calũniant per interdictiones inq̄linis dirigẽtes vt nō inferant eis. Illi ꝓo vltro eas ſuſcipientes q̄dã ꝓpter inopiã forſan comedũt eas[m]: q̄dã vero et exules a magna hac fiũt ciuitate et decidit oīno penſionū adminiſtratio his q̄ ex hoc forſan ſolo nutriunt ſm ꝙ occurrẽtes in ciuilibus annonis diximꝰ. ¶ Nemini igit damꝰ hmōi licẽtiam: ſed vnuſq̄ſq; ſi aliquã habeat cãm ad obnoxiū ſibi nō obdormiat[n] in liberalibꝰ[o] aut et ꝑuerſitate omni plenꝰ aſpiret interdictionibꝰ. cognoſcat eni q2 ſi tale aliq̄d egerit/ ⁊ ꝑ occaſionẽ eiꝰ ceciderit aut adminiſtratio[p] panū aut penſionū datio ex hoc accidẽs: ipſe ſuſtinebit periculū mox[q] ꝙ interdictionẽ iq̄linis et miniſtrãtibꝰ panẽ miſerit aut ſuſpẽderit annonã. nichil eni horū agi oīno volumus. ſed ex quo interdictiōes egerit ſancimꝰ eū omne dãnū ſarcire dn̄o rerū ſup hoc et vſurã et tertiã cẽteſime agnoſcere pecuniarū aut rerū q̄ nō accipere per eū is qui ſm hunc modū leſus eſt valuit. Et neq; aliq̄s opponat defenſiones[r] q2 q̄ preſens eſt ei exactionis dn̄o dãti defenſionẽ[s] aut in depoſitū aut in alijs recipere rẽ ꝓpriã. nō eni oibꝰ eſt facile fideiuſſorem prebere nr̄is legibꝰ: nullã defenſionẽ oīno ratã eſſe ponẽtibꝰ niſi cū fideiuſſione fiat[t]: fideiuſſorẽ eni oīno dãdū idoneū nō facile neq; poſſibile paſſim eſt. ¶ Et ꝓpterea igit in obſeruantiã noſtrorum ſubiectorū volumus hoc cuſtodiri ammodo et decetero omni tp̄e: vt imortale ſit huiꝰ noſtre ſãctiōis iuuamẽ reipu. Indicant[v] q̄dẽ nobis in mentẽ venientes ꝑſentẽ ꝓ legẽ cōe iuuamẽ nr̄is parientẽ ſubiectis. Tua igit eminentia q̄ placuerunt nobis et per hanc diuinã manifeſta ſunt legem/operi effectuiq; tradere et in perpetuum obſeruare feſtinet.

¶ Quibus modis[x] naturales efficiunt ſui. et de eorū ex teſtō ſiue ab inteſtato, ſucceſſione.

¶ Collatio. vij.

a ¶ probet. ſ. amiſſor. vt. ff. de pig. ac. l. iij. Azo.
b ¶ Conteſtatio. vt teneat deponenti. vt. j. eo. §. nemini. non depoſitario qui tenuit vane.
c ¶ Tertiam. et hanc dabit ei qui leſus eſt vt hic. et. j. eo. §. nemini igitur. Accurſius.
d ¶ Res. vt eſtiationis detur vſura
e ¶ Tiore. i. hac pena.
f ¶ Uerſandi. id ẽ verſari.
g ¶ Sed totum. q. d. multa ſũt mãdata. q̄ data ſũt adminiſtratoribus q̄ ſunt. s. de mã. ꝑn. col. iij. adhuc autẽ quedã deſunt que ponit hic: duo ſc; de annona ⁊ de penſione: vt ſic dictus tractatus de mandã. ꝑn. plenior ſit.

Teſſera q̄d ſit. h ¶ Teſſeras. teſſera genꝰ ẽ menſure q̄ mẽſurat annona. vt. ff. de iudi. ſ; et ſi. §. ſi libertis.
i ¶ Occaſio. qđ ideo iniquū eſt vt ff. de tranſac. l. cum hi. §. ſed et ꝑſonarum. et. §. ſi i ãnos
k ¶ Huic autẽ. illi vero quibus interdicitur.
l ¶ Imbanchiti. i. bancis non ſedẽtes: q2 ſunt abſentes: idẽ ſi preſẽtes alīs eſt in littera in banchis nō videntur: ⁊ eodẽ mō intelligas: et non eſt vis vtrum ſint abſentes vel preſentes ſed forte ita de facto fuit: ſcilicet ꝙ erant abſentes.
m ¶ Eas. interdictiones.
n ¶ Non obdormiat. i. non differat eum conuenire nã negligentia eſt nociua. vt hic. ⁊. C. de anna. excep. vt perfectius. et econtra diligentia fructuoſa. vt hic. ⁊. ff. que in frau. credi. pupillus.
o ¶ In liberalibus. ſupple ex premiſſis et nulli aſpirent in liberalibus interdictis ⁊c. ſunt enim liberales io quia libenter ſuſcipit interdictionem ille cui interdicitur vt hic vt ꝑ hoc differat ſolutionẽ. vt. s. ꝑx. §. ibi: illi vero vltro ⁊c. Alij dicunt in liberalibus. i. in depoſitis que ex liberalitate et bona fide fiunt.
p ¶ Adminiſtratio. que ſibi omni die fiebat.
q ¶ Mox. i. tunc.
r ¶ Defenſiones. id eſt non exigat depoſitarius fideiuſſores a deponẽte vel cautionẽ ꝓpter hmōi interdictum: q2 graue ẽ vt ſubijciat dare fideiuſſorem. vt. ff. vt in poſ. leg. l. ſi is a quo. §. fina. ⁊ puto hunc. §. generalẽ ad omnes tres caſus huius cōſtitutiōis. et per hoc dico corrigi quod eſt. C. depoſiti. l. pe. in fi.
s ¶ Defenſione;. id eſt ſi vult cauere de defendendo depoſitariū facultas erit ei domino ſic cauenti ſupple rem propriam recipere. Uel dic econtra q2 dicit depoſitarius ſe paratū recipere cautionẽ et ſupple ⁊ rem reſtituere datam in alium modū.
t ¶ Fiat. hoc verū eſt i pretorijs. ſecꝰ i alijs. vt. ff. d pre. ſti. l. pretorie. et. l. i. §. iij. et. §. fi. ⁊ ideo male allegat hic imperator.
v ¶ Indicant. id eſt ipſi qui venerunt ad nos pro queſtione facti. vt s. eo. in prin. ⁊ poteſ dicere id eſt indicant nobis in mentem ꝙ faciamus hanc. l. Accurſius.
x ¶ Quibus modis ⁊c differt hec ab illa. s. qui. mo. ⁊c. quia hec generalior eſt. vt. j. aut. vt i me. prime col. ibi bene ſe habet ⁊c. Item hic tractat de his q̄ ſui iuris et in poteſtate fiunt parentis: ibi de his qui legitimi ſucceſ-